CLARA TSCHUDI

SILHUETTER

Magdalene Thoresen Emma Dahl. Camilla Collett Hanna Ouchterlony. Elisa Paterson Bonaparte Dronning Sophie

ALB. CAMMERMEYERS FORLAG

TRYKT HOS ALB. CAMMERMEYERS FORLAG OG CENTRALTRYKKERIET KRISTIANIA 1898.

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna bok med 6 kvinnobiografier från 1898 digitaliserades i april 2009 av norska Nasjonalbiblioteket, varifrån de scannade bilderna och OCR-texten i mars 2018 kopierades till Projekt Runeberg för att kunna korrekturläsas.

Se även våra författarpresentationer om **Magdalene Thoresen**, **Emma Dahl**, **Camilla Collett**, **Hanna Ouchterlony** och **dronning Sophie** samt Wikipedias artikel om **Elizabeth Patterson Bonaparte**.

TIL

CAMILLA BERTRAM

Husker du en Aften, da vi spadserede mellem Bjergene? Himlen hvelvede sig klar og blaa, tusinde Stjerner tindrede, og alt var Fred i Naturen. Vi følte os langt fra Verdens Larm og Menneskenes Mylder. Hin Aften fortalte jeg dig om mit Arbeide og om mit Liv; og du fortalte mig om brustne Illusioner.

Dit Liv har, som mit, kjendt vekslende Kaar og Lykke. Men i vor bedste Tid — vor Ungdom — har vi i samme Land havt en fælles Stræben. Hvor ofte søgte vi ikke i Tankerne sammen tilbage til dette Land, hvor vi drømte Kunstens Drømme, og som har ydet os Gjestfrihed, som intet andet Sted!

Aftnerne blev lange, og du drog bort. Jeg blev heroppe i Vinterens Mørke, alene med mit Arbeide; og her blev koldt og taust.

Men før det lange Vinterarbeide er til Ende, sender jeg dig efterfølgende Silhuetter, — skabte af Leiligheder og samlede af et Tilfælde. Du vil finde nogle Ansigter, som jeg har mødt paa min Vei gjennem Livet. Flere af Ansigterne har Døden tilsløret; og det gav Anledning til, at jeg klippedemin Silhuet. Andre har en Jubilæumsfest eller Betragtningen af et Maleri bragt mig til at forme.

De vil minde dig om vort Samvær i Norges skjønne Natur; og du vil modtage den fordringsløse lille Bog i Venlighed. Du vil huske, da jeg fortalte dig om mine Besøg hos Magdalene Thoresen, og om mine Reiser sammen med Camilla Collett, da jeg læste for dig Udkastet til min Skitse om Elisabeth Paterson. Min Skildring af den originale Kunstnersjæl Fru Emma Dahl vil vække Minder hos dig om Liv, Kamp og vaagne Evner

Til hvem kunde jeg vel bedre tilegne disse Blade, der omfatter Venner, som jeg har mødt i min Ungdom, end til

dig, hvis Venskab jeg vandt, efterat mit Haar var bleven graat?

Gausdal, Marts 1898.

Clara Tschudi.

Magdalene Thoresen.Magdalene Thoresen.

I.

Ude paa Østerbro i Kjøbenhavn, paa den gamle Kalkbrænderivei, der nylig er bleven om døbt til «Nordre Frihavnsvei», ligger en liden, gammeldags Bygning, hvor . Fru Magdalene Thoresen har.-boet.de sidste tolv—fjorten Aar. Alderen har med forholdsvis mild Haand rørt ved hendes Ydre. Hendes Aand er forbausende livlig og klar; selv føler hun alligevel oftere Aarenes Tryk og Byrde. Hun, der i tidligere Dage stod som et glimrende Midtpunkt for en Del af Kjøbenhavns Selskabsliv, ser nu ikke længere mange Mennesker hos sig og besøger heller ikke mange. En og anden Gang kan hun dog endnu — helst mellem gamle Venner! — tænde Begeistringens Ild rundt omkring sig. Endnu kan man i Selskaber se hende slåa til Lyd og høre hende hylde Vært og Værtinde, som oftest i bunden Stil. Hendes Haar er bleget,2 hendes Skikkelse bøiet og ældet. Men hendes smukke Øine, der minder om et Par sorte Diamanter, funkler endnu. Og den Varme, som altid har udstraalet fra hendes Personlighed, fin der man uforandret trods hendes 79 Aar. Anna Magdalene Kragh fødtes i Fredericia den 3die Juni 1819. Hendes Fader var først Bonde, senere Skibstømmermand ; han levede under de mest trjddtede Forhold. Hverken hen des Fader eller Moder synes at have ø-vet nogen større Indflydelse paa Forfatterinden og hendes Udvikling. Derimod fremhæver hun stedse sin Bedstemoder, som hun elskede høit, og som hun har foreviget i sit første, mest bekjendte og stemningsrige Digt: «Jeg har søgt, ak, jeg har søgt saa længe!» Den gamle Kone med den blide og dog kraftige Karakter og med det fromme Sind indprentede hos Barnebarnet hin dybe Religiøsitet, som man gjennem Livet og gjennem hendes Forfattervirksomhed finder hos Magdalene Thoresen. I Kjærlighed søgte hun at tøile hendes heftige Sind. Hun døde pludselig paa Sønnedatterens Konfirmationsdag. Længe inden den Tid havde Magdalene besluttet sig til, at hun vilde blive Digter. Hun talte derom til Bondebørnene, hendes Lege3 kamerater; de haanede hende og lo hende ud paa Grund af hendes høitflyvende Drømme. Men da blev den lille Pige vred. Truende hævede hun sin Pegefinger mod Spotterne og raabte: «Det skal nok befinde sig!» — Hvad hun mente med dette Udtryk, vidste hun ikke selv. Naarhendes Bedstemoder og hendes Søskende var gaaede til Ro, listede hun sig i al Hemme lighed ud af Sengen, skrev med et Kridtstykke lange Vers paa Bordet, men viskede dem tidlig den næste Morgen ud, forat ingen skulde faa dem at se. Efter Konfirmationen fulgte Aar, der ikke hørte til de lykkelige i hendes Liv. Længe havde hun følt sig utilfreds inden de snevre Forhold, hvori Hjemmet og Fødselen tvang hende ind. Da Velgjørere i hendes tyvende Aar foreslog at sende hende til Kjøbenhavn for at lade hende uddanne i et af den Tids bedste Instituter, greb hun derfor Forslaget med Iver. Ingen regel mæssig Skolegang var bleven hende til Del. Hendes Begavelse tørstede mod Udvikling. Men hvad der mere end alt drev hende til at følge Tilskyndelsen, det var — det har hun fortalt4 mig! — Ønsket om at bryde med sin Stand. Ikke saa at hun ringagtede den. Men hun hadede den Standsforskjel, der i hine Tider stil lede en høi Skillemur mellem Adelen og Rigfolket paa den ene, Almuen og Bønderne paa den anden Side. I Kraft af det Talent, hun følte sig i Besiddelse af, ønskede hun at bryde Skranken. Hendes Aand havde længe og smertelig følt sig tynget af de Læn ker, som trykkede hende ned. Kundskaber — saa mente hun —- var Midlet, der kunde hæve hende op ved Siden af de fine Frøkener, som saa tidt og ofte havde saaret hende ved sin Ringagt. «Ak,» sagde den mere end S}^ttiaarige, da hun en Dag fortalte mig om sine Oplevelser fra hin Tid af Livet, «husker De, hvad Goethe siger: Den, som bryder med sin Stand, er lig den, der har styrtet sig ned fra en Skrænt og vil klatre op ad et høitßjerg paa den anden Side. Ht.n faar Stenkast fra den Skrænt, som han har forladt; og Sten ruller man ned mod ham fra Høiden af den Top, som han vil klatre op til.» Og for at illustrere sine Følelser fra hin Tid greb den alderstegne Forfatterinde et af sine Digte («I Stormen») og læste det for mig med en Stemme, der endnu skjalv af Indig nation;5 «Min Sjæl var tidlig moden — paa et Sæt; jeg pintes ved de gamle, stive Skikke. Jeg led ved Fordoms Tvang, ved Rangens Ret til at se ned paa Folk med stolte Blikke. Og der gik mange med i samme Strid, kun arm paa Haab om nogentid at seire; thi hele Trodset af den gamle Tid sad

velforvart i Overmagtens Leire. — Da kom en Aften. Mor sad ved sin Rok. Et spinkelt Talglys stod lidt skjævt paa Bordet og pakket om det sad vi Børn i Flok, — hver tænkte sit, men ingen fristed Ordet. Dog var der Lyd mer, end man skjøtted om; thi Stormen klapred med de gamle Døre; paa Loftet var det, som man gik og kom og kasted stort og smaat i vildsomt Røre. Omkring vor Have stod et lavt Stakit, helt mørknet var det, og med Mos paa Træet, dog uden Brist, og noksaa pent og frit det stod sin sikre Vagt for Grænselæet. Mod dette Hegn gik Stormens værste Jag, did syntes den at ville Stødet føre; — da lød der pludselig et vældigt Brag; Mor slåp sin Rok — vi Smaabørn spidsed Øre6 «Det var Stakittet,» sagde hun og gik af Stuen ud — vi fulgte alle efter. Og mens hun ser sig om med ængstet Blik og maaler ud den Rest, som endnu hefter, tar Stormen atter fat. Med Kjæmpehaand den rykker op, den knækker af og splitter — som var det flettet af et Siljevaand — den hele Længde af det gamle Gitter. Jeg delte med de andre Stundens Skræk; jeg fatted Skaden, som det kunde volde. Men da jeg saa det gamle blæses væk, — det, som jeg trodde evig kunde holde, fik jeg en Følelse af Skadefryd; den kunde jeg med ingen anden dele end Stormen selv, og til dens vilde Lyd jeg kunde raabt et — Hurra for det Hele! Og mens jeg stirred paa det faldne Hegn, som laa dér strøet ud til alle Sider, steg i min Anelse et Varselstegn om andre Tanker og om andre Tider.» Halvtredie Aar forblev Magdalene Kragh i Institutet i Kjøbenhavn. Uden Forkundskaber, som hun var, maatte hun ogsaa her dme Haan af sine Medelever. Men hun havde besluttet at7 tilegne sig Kundskaber, at naa de andres Dan nelsestrin; og hun læste og arbeidede tolv Timer om Dagen for at indhente, hvad der i hendes Barndom og første Ungdom var bleven forsømt. Bondepigens robuste Natur holdt ud, hvad der uomtvistelig vilde have nedbrudt en mere for finet Kvindes Nervesystem. Men Læsningen røvede hendes Kinder den friske brunlig-røde Farve, hvormed den unge Pige var traadt ind i Institutet. Da Studietiden var forbi, var Ansigtet blegt, og den friske, sydlandske Farve kom aldrig mere tilbage. En Dame af skostk Herkomst, en gammel Frøken Ferry, hvis Fader havde deltaget i Kam pen mod Napoleon, var ansat som Lærerinde i Institutet; hun interesserede sig varmt for Mag dalene, hvis sjeldne Evner hun meget hurtig opdagede. Da den Tid kom, at hendes Elev skulde ud og prøve sine Kræfter, saa hun sig om efter en passende Stilling for hende; men ingen Post var i hendes Øine god nok til hendes Yndling. Et stod imidlertid fast for Magdalene selv: i Danmark vilde hun ikke blive. Hun havde brudt med sin Stand. Hendes Fortid stod for hende som et mørkt Spøgelse. Hun ønskede8 ogsaa at bryde med den. Blandt de Lærerinde poster, som man bød hende, var der en i Vest indien og en i Norge. Norge forekom hende dengang næsten ligesaa fjernt som Vestindien, og hun valgte at drage mod Nord. En stormfuld Septemberdag — det var den 3Ote September 1842 — steg hun ombord paa det Dampskib, som skulde føre hende til det nye Land. Hun havde brændt sine Skibe og jø-nskede . paa dette Tidspunkt at hun aldrig skulde se Danmark igjen. Man huske Datidens vanskelige Kommuni kationer! Det var det sidste Dampskib, som den Høst gik til Norge. 30 unge norske Damer var med ; de kom fra Opdragelsesanstalter, nogle fra Schweiz, andre fra Frankrige og Tyskland, atter andre kun fra Kjøbenhavn. Stormen bragede. Det lille Skib rullede til alle Sider. De unge Piger, til hvem der ikke havde kunnet skaffes Plads i Køierne, trillede rundt mellem hverandre paa Gulvet i Dame kahytten, der gjenlød af Veklager og Sørges Jamren. Opvartningspigen lø-b fra og til med Hofmannsdraaber paa Sukkerstykker, medens hun under et vældigt Voxdugs Forklæde skjulte en Spyttebakke, som hun rakte frem snart hist,9 snart her, hvor den kunde trænges. Halvt ien Døs betragtede Magdalene denne Scene. Ingen talte til hende med Undtagelse af den medlidende Jomfru, der ogsaa, naar Nødvendigheden bød det, rakte Spyttebakken frem til hende. Endelig stilnede Stormen. Morgenen gryede. Man nærmede sig den norske Kyst. Op ad Dagen naaede man Christiania. Fortumlet af Reisen og af de nye Indtryk betraadte den senere saa bekjendte Forfatterinde den fremmede Jord, hvor hun fandt et foreløbigt Asyl i Madame Werners Logishus Der sad hun som en enlig Fugl og stirrede ud af Vinduet. Flere af de unge Piger, som hun havde reist sammen med, saa hun gaa op og ned paa Gaden. Paa Dampskibet havde de skeiet til hende og indbyrdes gjort hviskende Bemærkninger om hendes fremmedartede Udseende; nu da de opdagede hende ved Vinduet, havde de heller intet venligt Nik til hende, kun en nysgjerrig Stirren. Hun følte sig trist og urolig i Sindet; en Følelse af dyb Forladthed bemægtigede sig hen des Sjael. En anden Bekymring kom til: Hen des Tegnebog, der indeholdt alt, hvad hun eiede af Penge, var sporløst forsvunden. Hun antog,10 at Opvartningspigen havde benyttet sig af Nat tens Forvirring, af den Sløvhed, der følger med Søsygen, og havde stjaalet den fra hende. Medens hun sad der, træt og mismodig, bankede det

pludselig paa Døren. En høi Mand med et strengt og alvorligt Udseende traadte ind til hende. Det var Provst Thoresen, for hvis fem Børn hun skulde være Guvernante. Han boede i Nærheden af Aalesund; men som Storthingsmand for sit Amt havde han tilbragt en Del af Vinteren og Sommeren i Christiania. For at være hendes Ledsager paa den temmelig lange Reise havde han forlænget sit Ophold i Hovedstaden indtil nu. Hans strenge Ansigt gjorde det yderst pin ligt for hende at fremkomme med det første, hun havde paa Hjerte ligeoverfor ham, nemlig at hun var blottet for Penge til at betale sit Logis. Provstens Udtryk syntes at blive endnu alvorligere og mørkere, medens han spurgte hende ud, og hun maatte forklare, at hendes Tegnebog' var forsvunden. Lidt efter lidt opklaredes dog hans Træk en Smule. Han overbragte hende en Indbydelse til at tilbringe Aftenen i Christiania daværende11 Borgermesters Hus; Klokken syv vilde Provsten komme igjen for at hente hende. Magdalene havde maattet tåge Del i Under visningen i Institutet lige til den sidste Dag, hun havde tilbragt i Kjøbenhavn. Hun havde derfor ikke havt Tid til selv at pakke sin Kuffert; hendes gamle Veninde, Frøken Ferry, havde maattet gjøre det for hende. Med stort Besvær og meget langsomt fandt hun frem, hvad hun behøvede for at fremstille sig i Selskabet. Endelig var hun kommen saa langt, at hun havde fundet alting. Hun kastede over sig de i den Tid brugelige, stive, hvide Underskjørter og løste sin vældige, sorte, krøllede Haarfylde, der faldt ned over hendes Skuldre som en Kaabe. Slut telig nærmede hun sig et Speil, som stod i et Hjørne af Stuen. Klokken var bleven mange; i Hastverket stødte hun mod en Komode, som stod foran det. Hun fik saavidt et Glimt af en hvid Skikkelse, da det Hele pludselig forsvandt. Den unge Pige tog sig om Hovedet i For færdelse; hun overfaldtes af en heftig Skjælven, kastede sig paa en Stol og brast i Graad. I sin overtroiske Skræk glemte hun baade Borger mesteren og hans Selskab. Atter bankede det paa Døren. Hun reiste12 sig, ilede hen og lukkede op. Thoresen stod alter i Døren. Forbauselse malede sig i hvert af hans Træk, da han saa sine Børns fremtidige Lærerinde staa foran sig badet i Taarer, med vildt udslaget Håar, med Fortvivlelse malet i sit Ansigt, og iført en hvid Underdragt, der visselig var meget klædelig, men unegtelig noget let. Den ærværdige Geistlige, der i første Øieblik havde staaet maalløs, fattede sig dog temmelig snart. Med venlig Overbærenhed spurgte han hende, hvad der var paafærde. Halvkvalt af Hulken berettede Magdalene om det hvide Fan tom, som hun havde seet, og som pludselig var forsvundet. Provsten gik sindig hen i Krogen og fandt snart Gaadens Løsning: Speilet havde været fastgjort A-ed en Snor, som i Tidens Løb var raadnet, og som var bristet i det Øieblik, da Komoden var bleven rystet; det var gledet ned og var forsvundet bag denne. «Dersom De var en Romerinde, viide De betragte dette som et ondt Varsel og skyndsomt vende tilbage til Deres eget Land,» sagde Tho resen. Men Magdalene havde nu fundet sit Mod og sin Sindsro igjen.13 «Jeg er ikke bange,» sagde hun og lagde tillidsfuldt sin Haand i hans. . «Nuvel,» vedblev Provsten, «saa sender jeg en af Hotellets Piger herop, forat hun kan hjælpe Dem med Paaklædningen ; om en halv Time kommer jeg igjen.» En halv Time senere end fastsat gjorde hun da sin Indtrædelse i Selskabet, der var meget talrigt og efter Datidens Forhold elegant. Wel haven, ung og indtagende, sprudlende af Liv og Malice, nærmede sig strax den danske Pige og underholdt sig med hende. Trods den Imøde kommenhed, som han viste hende, vakte han langtfra hendes Tillid; han underkastede nemlig Christianias Damer for hendes Øren en skarp og bidende Kritik. Samtalen, der førtes hos Borgermesteren, var meget æsthetisk og dreiede sig navnlig om Fru Gyllembourgs «Hverdagshistorier», som den gang var i Mode. «Hvad synes man i Kjjø-benhavn om «Ma thilde»? — «Hvad synes De om hende, Frøken?» spurgte man Magdalene Kragh. Men Magdalene vidste ikke, hvem» Mathilde» var ; og hun vidste ikke, hvad hun skulde svare. Endelig tilstod hun, at hun ikke kjendte nogen14 Dame af dette Navn. De Tilstedeværendes For bauselse var stor ved at erfare, at hun ikke anede det ringeste om Fru Gyllembourgs Tilværelse og endnu mindre om hendes Skrifter. «Hvad i Alverden kjender De da, Menneske?» spurgte en ældre Herre temmelig skarpt. Magdalene havde i Institutet læst Uddrag af Schiller og Gothe og af de jø-vrige Klassikere; men dette fortaug hun i Øieblikkets Befippelse. «Der findes ogsaa andre gode Bøger, man kan læse,» sagde hun beskedent. Saaledes var Magdalene Thoresens Debut i Christianias Selskabsverden. Faa Dage efter drog hun videre mod sit nye Hjem sammen med den Mand, som senere senere senere skulde blive hendes Ægtefælie. 11. En lang og besværlig Reise maatte Mag dalene tilbagelægge for at naa fra Christiania til Hærø, Stedet for hendes nye Virksomhed. Sin Stemning ved Ankomsten til Øen har hun ma lende skildret i et af sine Digte :15 s i «Det var en Aften, sent ved Høstens Tide, jeg sad imellem andre i en Baad ; rundtom gik Sjøen høi, Skumtopper hvide mit Øie dugged med sin salte Graad. Hvermand var taus, den Første

med den Sidste kun Øiet lynede paa Farens Vagt. Og Stavnen sank og steg, som om den vidste, at Bølgen kløves bedst i jevnlig Takt. Da svandt det sidste, fjerne Blik af Havet, og alle Grænser trængte mere nær — jeg følte mig, som blev mit Haab begravet det Haab, der rødmer i sit Ungdomsskjær. Jeg vilde spørge, vilde ængstlig vide : om det var Nattens Skygger eller hvad? det Tunge, Sorte hist ved Vandets Side, der stod som Kirker, stillet op paa Rad. Men Ordet døde i en hurtig Gysning, jeg fatted nok, at det var Fjeld ved Fjeld, da i det samme brød en enkelt Lysning, som Stjerneblink igjennem Mørkets Væld. «Der har vi Maalet vort, der ser vi Hjemmet!» det som et «Hurra» ved min Side lød. — Da sank jeg hen i Graad — jeg var en Fremmed, som søgte sig en Gjerning — og et Brød.» Dette Digt læste Fru Thoresen op for mig en Dag; og sent vil jeg glemme det Indtryk, som det gjorde. Hun sad der, en gammel krog rygget Kone; et Øieblik forud havde hun synes mig ældet, en Smule træt. Men medens hun læste, straalede hendes Blik med Ungdommens Friskhed. Hendes Stemme sitrede af en halvt16 i bekjæmpet, tilbagetrængt Lidenskab. Hvert Ord var et Minde. Hun var selv bevæget; og jeg mærkede Bevægelsen. — Det faldt Magdalene i Begyndelsen ingen lunde let at indordne sig under Forholdene i Norge. Ude paa den øde 0 var der ikke mange, der kunde vække Sympati og Glæde i denne Kunstnersjæl. Hendes Opdragergjerning, alt paa bød hende at trænge sit Følelsesliv tilbage. Fiskerfolket havde ikke Forudsætningerne for at forståa hende. Provsten selv saa hun i den før ste Tid forholdsvis sjelden, optaget som han var af sine Kaldspligter og af sine Reiser. Ide lange Høstnætter, naar Stormen hylede mod Huset, steg hjerteskjærende Klager op af hendes Sjæl: «Jeg stred i Dage, stred i lange Nætter, min Ungdom døde i den dybe Skræk, og Barnetankens lyse Blomstersletter gled som en Dag i Skumringsstunden vask. Kan Øiet glemme hine Taarestrømme, grædt i Forladthed og i ensom Gru? Kan Sjælen glemme hine vaagne Drømme, der løste Sindet fra sin Barndoms Hu?» Lidt efter lidt fandt hun sig bedre tilrette. «Idet jeg sender Dem medfølgende Bog, No. 1 af mine «Kystbilleder»», skrev hun til mig for nylig, «tror jeg derved at have givet Dem en Veiledning til min Indtrædelse i Norge. Jeg var17 ' i ved Forholdenes Magt kommen paa Kant med mit Fødeland og vilde væk derfra. Og i denne Bestræbelse blegnede baade min Barndoms og Ungdoms Indtryk hen, — min Sjæl var som en tabula rasa, da jeg gjorde min Indtrædelse i Norge og fik mit Tilhold i Søndmøres vilde Naturomgivelser, men tillige mødte den Tillid, som jeg saa haardt behøvede. Selvfølgelig mod tog jeg alle Indtrykkene paa umiddelbart Sæt. Der var ingen Hjemve eller Længsel, som skulde overvindes. Jeg havde lidt saa ondt, tildels ved min egen Skyld, at jeg modtog alt det Nye — Natur, Skikke, Tænkesæt og Levemaade — som mit; det blev «Wahlverwandtschaft» i stor Stil. Og jeg havde intet andet Hjemland end Norge. Den Slags Nyliv, som jeg i 20-Aarsalderen oplevede, den Tryghed, som min ængstede Aand efter lange Tiders Uro følte, fostrede en Kjærlighed til Norge, som aldrig er bleven udslettet, uagtet jeg under mit literære Virke haardt har maattet savne Begynderens fremadhjælpende Sympati.» Den unge, danske Guvernante lærte at elske de fem Børn, for hvis Skyld hun var kommen til den ensomme Prestegaard. «Det var let at opdrage disse Børn», har hun sagt til mig, «de var alle retskafne, sandhedskjærlige og begavede». Silhuetter. 218 w I Et Aar efter sin Ankomst (1843) ægtede hun Provst Thoresen; og Kjærligheden til Ægte fællen og til Stedbørnene lærte hende ogsaa Kjærligheden til den vilde Kyst, der var deres Hjem, og til Fiskerne demde ved Havet, for hvem hendes Mand var Sjælesørger. Naar hun saa ham drage ud til Annekskirkerne i Storm og Uveir, følte hun sig ikke ængstet, men løftet ved den Tanke, at han freidig vovede Livet for at forkynde Guds Ord for Befolkningen paa de øde Øer. Thoresen overnattede aldrig i Preste stuerne. Hvor haardt end Uveiret rasede, hans Hustru kunde være sikker paa, at han ud paa Eftermiddagen gik ombord i Baaden, der skulde bringe ham tilbage til Hjemmet. Da den skrøbelige Farkost havde naaet den lille Brygge, og Presten sprang iland, hjulpen af Romanden, hændte det en Dag, at Stormen var saa stærk, at den rev Baaden tilsjøs igjen og splintrede den i mange Stykker. Thoresen var i sit Element ved Kysten. Stormen kunde rive og slide i den gamle Preste gaard, saa Flaskerne paa Loftet klirrende faldt om; men det anfegtede ham ikke. Han elskede Livet paa Øerne og Befolkningen, som gjen gjældte hans Kjærlighed tiltrods for hans Strenghed.19 k ? > Paa Hærø fik Magdalene det første uudslet telige Indtryk af Norges storslagne Natur. Selv har hun mange Aar senere i Anledning af nogle Foredrag, som hun holdt i Stockholm, udtalt i et Privatbrev: «Jeg har fortalt om det norske Kystliv og saaledes holdt mig udelukkende til det, som jeg betragter som min historiske Andel i Literaturen, og som er en Ret, Fremtiden vil give mig, — selv om Nordmændene skulde tåge det fra mig!» Endnu idag elsker hun den vilde Klippekyst. Hun elsker Mindet om

hin dybe Ensomhed, hvor intet Vennebesérg kom til hende for at afbryde hendes Drømme. Hun elsker Erindringen om de lange Spadserture ved Stranden, hvor hun aandede frit og gjennemtænkte de første af hine Sange, der mange Aar senere fandt Vei ud i Verden. «Vær hilset da, du fjerne Klippekyst, du vilde Hav med dine stærke Strømme! Tak for den korte Hvile ved dit Bryst! Der fik mit Hjerte sine bedste Drømme.» Med Kjærlighedens skarpe Blik opdagede hendes Ægtefælle snart, i hvilken Retning Måg dalenes Hovedinteresser var lagte. Han mente, at20 større Forhold vilde passe bedre for hendes Natur og Tilbøielighed. For hendes Skyld be sluttede han at forlade den Egn, som han saa varmt var knyttet til. Han søgte og fik Kaldet som Prest til Korskirken i Bergen. Bergen, som har inspireret Digterinden til det Verk, som hun selv anser for sit bedste («Herluf Nordahl»), til et større dramatisk Ar beide («Christopher Walkendorf»), og som hun har besunget i Digte, har ikke destomindre for Livstid plantet en Braad af Bitterhed i hendes Sind. De livlige, men selvgode Bergensere havde mangt at udsætte paa den danske Frue, der ei heller gjorde sig Umage for at dølge den Me ning, som hun nærede om deres Nysgjerrighed og snevre Interesser. Skjønt Fru Thoresen den Dag idag ikke elsker Bergen, har hendes Ophold i denne By dog sat saa store Mærker i hendes Forfattervirksomhed, at man vel kan sige, at de smaalige Forfølgelser, hun var Gjenstand for i Hanseaternes gamle By, saa langt fra at kue hende tvertimod har spændt hendes Vinger til digterisk Flugt. Femten Aar levede hendes Mand som Prest i Bergen; Magdalene blev Moder til fire Børn, to Sønner og to Døtre, og der blev andet at21 gjøre end at skrive Bøger. Efter hendes Mands Død forblev hun endnu et Aar i den gamle Prestegaard. Men da Naadesaaret var forbi, for lod hun Norge, der gjennem tyve Aars Ægte skab var blevet hendes andet Fædreland. Hun flyttede med sine Børn til Kjøbenhavn. Med denne Stad som Udgangspunkt vilde hun vove Forsøget paa at gjøre sit Navn bekjendt inden den nordiske Literatur. «Jeg fik», skriver Fru Thoresen i et Brev til mig, «i enhver Henseende en ny Livsfostring i Norge, hvorved jeg af ganske Hjerte gik over til at blive norsk. Min Danskhed blev som et Barndomsminde, der sandelig ikke var frit for onde Drømme. Men der skulde komme en Tid, da Bevidstheden om min danske Fødsel skulde melde sig med et brændende Krav. Det var, da Danmark kom i Krig med Tyskland. Den Smerte, jeg derved følte, fremkaldte min tabte Kjærlighed, ja, den skabte den egentlig fra ny af; og tiden at jeg mistede noget af min Erin dring og Hjemfølelse for Norge, fik jeg dog for første Gang Fædrelandskjærlighed, som vir kelig blev mig en Berigelse for hele Livet. Og da jeg senere som Forfatter kjæmpede haardt og længe for at vinde Hjemstavnsret for mit For22 tattervirke i Norge, — hvad jeg troede mig sik kert at have Ret til som norsk Forfatterinde — blev det en Frelse for mig, at jeg i mit Føde land fandt baade aandeligt og materielt Tilhold. Fire Gange har jeg forgjæves ansagt om et lidet Stipendium i Norge. Her i Danmark modtog jeg i mit syttiende Aar — for første Gang i mit Liv — en offentlig Understøttelse, idet der blev mig tilstaaet en livsvarig Forfatterløn paa 800 Kroner aarlig.» «Selvfølgelig afsluttede jeg da min Fordring paa at tilhøre Norge. Men derfor vedbliver Norge dog at være et Slags aandeligt Hjemland for mig. Jeg har her i mit Fødeland fundet den gode sikre Havn efter Livets Storme og takker derfor Gud og gode Mennesker; og jeg vilde ikke bytte den væk mod nogen anden Tilflugt paa Jorden. Men ved mit ringe Forfattervirke søger desuagtet endnu min Fantasi op til Norge, til den Natur og det Folk, hvor min digteriske Evne fik sin første og livsvarige Fostring. Og derfor er jeg Norge Tak og Kjærlighed skyldig.» Under hendes Ophold i Bergen havde man opført to mindre dramatiske Arbeider fra hendes23 Haand paa den derværende Scene. Desuden havde Bjørnstjerne Bjørnson i disse Aar udgivet en Digtsamling af hende under Titelen: «Digte af en Dame». Bjørnson er übetinget den, der mest har paavirket Magdalene Thoresen som Forfatterinde. Hun har ikke glemt, at det var hans Haand, der ledede hende ind paa den literære Bane. Da mange Aar senere en ny Udgave af hendes Digte kom ud, tilegnede hun ham dem. Hun skrev til ham: «Se, jeg har aldrig forglemt dig, hvor hen i Verden jeg gik, stedse dit Minde har stemt mig varmt som din Digtnings Musik». I Kjø-benhavn skrev Fru Thoresen sit første større Arbeide «Studenten*. Skjønt hendes Be kjendte i Bergen vel vidste om hendes Forfatter begavelse, paastod de, da denne Bog udkom, at det var hendes Mand, som havde Æren af samme, og at hans Hustru kun havde sat sit Navn paa hans efterladte Manuskript. Snart kom man dog ogsaa i denne By til en anden Anskuelse: Mag dalene vendte nemlig i Slutningen af Sexti- Aarene tilbage til Norge, bosatte sig i Christiania, skrev Bog efter Bog og fandt mange Læsere og Venner, men ogsaa mange Modstandere.24 «Solen i Siljedalen» tør vistnok betragtes som det af hendes Arbeider, der egentlig gjorde hendes Navn bekjendt. En Parodi paa denne Fortælling blev opfø-rt af

Studenter i Christiania under Titlen: «Solen i Tomte gaden»; en ung Digter, Thore, hvis Musa stadig synes at sove, spiller en af Hovedrollerne i Styk ket. En senere bekjendt politisk Forfatter spil lede «Solens» Rolle og udførte den saa glim rende, at Johannes Bruun, som var tilstede ved Forestillingen, i en af Mellemakterne Lø-b op paa Scenen og begeistret sluttede ham i sine Arme. Fru Thoresen tog sig dog ikke mere nær af denne Parodi, end at hun tillod en af sine Sønner at spille med i Komedien. I hine Aar tog Forfatterinden og hendes smukke Døtre livlig Del i Christianias Selskabs liv. Traf hun da sammen med en eller anden, der interesserede hende, betænkte hun sig ikke paa at vise sin Beundring paa en saa varm og iøinefaldende Maade, at Christianias Damer, der i den Tid var stivere end nu, betenkelig ståk Hovederne sammen i Krogene og tilhviskede hverandre alt andet end bifaldende Bemærkninger om hendes Væsen. Saadant undgik ikke Mag dalenes skarpe Blik; men hun oversaa Mængdens25 Dom og morede sig endog ofte over den sam men med sine Intime. Da den bekjendte danske Taler, Professor Rasmus Nielsen, i disse Aar besjø-gte Norge, traf han Fru Thoresen iet stort Selskab. Hun havde fulgt hans Forelæsninger under sit Ophold i Kø benhavn; uden at kjende ham personlig ilede hun ham ved hans Indtræden med stormende Glæde imøde og omfavnede ham hjertelig i hele Selskabets Paasyn. Maaske blev Professoren noget overrasket over denne umiddelbare Hyl dest; men da den beredtes ham af en saa smuk og talentfuld Dame, behagede den ham øien synlig. Og den Varme, som hun viste ham ved denne Anledning, blev et første, afgjørende Skridt henimod et Venskab, der skulde komme til at vare for Livet, og som Magdalene Thoresen efter Rasmus Nielsens Dø-d har overført paa hans Efterladte. Fru Thoresens literære Virksomhed drev hende snart igjen tilbage til Danmark. 1870 opførtes hendes første større dramatiske Arbeide, «Et rigt Parti», paa det kongelige Theater i Kjø-benhavn. Stykket gjorde Lykke og inspirerede bl. a. Fru Camilla Collett til en særdeles interessant Af handling, der forefindes i hendes «Erindringer og Bekjendelser» (Fjerde og femte Række),26 Camilla Collett og Magdalene Thoresen har i Livet som i sit Forfatterskab altid staaet hin anden temmelig fjernt. Hvor de mødtes, søgte Fru Thoresen saavidt muligt et undgaa den stærkt nærsynede Fru Collett; og den geniale Forkjæmperinde var paa sin Side ikke ganske fri for at overse den talentfulde, men langt mindre krigslystne Kollega. Tiltrods for Fru Thoresens overordentlig livfulde Temperament er der over hende som Menneske en langt større Ro, end der var over Fru Collett. Medens Fru Collet endnu i sin høie Alderdom drog fra Sted til Sted, har Fru Thoresen fundet Hvile i et Hjem, som hun elsker, og som hun har beboet i mange Aar. Camilla Collett længtede mod Lykken. Men "" hendes Livs Skuffelser havde lært hende, at man ikke maa søge Lykken paa denne Jord. Mag dalene Thoresen tror endnu paa Livet, og hendes Hjerte slaar endnu næsten ligesaa varmt som i Ungdommens Vaar. Vel sø-ger hun andre Veie end i Ungdommens Hede; men de Storme, der har herjet hende, har ikke knækket hendes glade Tro paa Menneskene, paa Livets Lykke og paa en Gud i Kjærlighed:27 «Verdens Dom er visne Blade! Faldt de end paa hvert mit Fjed, blomstrer lige fuldt mit Hjertes frelste Blomst — min Kjærlighed. Magdalene Thoresen har tidt og ofte hen tydet til, at hendes Forfatterskab er fremgaaet af Kamp. Hun har mødt megen Modstand paa sin Vei, mest Modstand fra de Sider, hvor hun sikrest ventede Sympati og Forstaaelse, og fra det Land — Norge — som hun har elskest mest. Hun har, saaatsige, maattet erobre en Plads i sit eget Fødeland. Naar hun har erobret den, skjønt hun var over 40 Aar gammel, da hendes første, anonyme Digtsamling udkom, da beviser dette, at hun har havt Kræfter, aandelige saavel som fysiske, til at kjæmpe med Udholdenhed og Mod. «Vorherre slaar vel ikke med Sorger for at lamslaa», siger hun selv, «men for at mane os til at tåge bedre fat.» Ogsaa i sit private Liv har hun havt mangen en Strid, der skulde udkjæmpes: Hendes inde stængte, triste Barndom, mørke Skyer, der var leirede om hendes første Ungdom, overanstrengt Arbeide for at erhverve de Kundskaber, som hun eftertragtede, og som hun stod blottet for, Udvandringen til et fremmed Land for at tjenesit Brød, Strævet som Prestefrue og Opdragerinde for en stor Børneflok, Tabet af Ægtefælle og af to voxne Sønner, en ubetrygget økonomisk Stilling har altsammen havt Skuffelser. Sorger og Møie i sit Følge. Dog staar hun endnu i Livet som i sin Digtning som Repræsentanten for en sund Livsglæde. Hun er høit oppe i Sytti-Aarene, men synes ikke gammel; Ungdommens Friskhed lyser endnu ud af hendes straalende Blik. Hun har ikke opnaaet at blive den første blandt Nordens Forfatterinder. Men det har hun opnaaet, at hendes Navn vil mindes blandt dem, som har kjæmpet ærlig, og som har lagt Hjertet ind i sit Arbeide:

«Livets Kamp, den fuldt bevidste, vil jeg kjæmpe til det sidste, kjæmpe, til jeg kan ei mere! Jeg vil aldrig

resignere.»

*

Emma Dahl.

Emma Dahl.

Det er nu mange Aar siden, at jeg gjorde Fru Emma Dahls Bekjendtskab paa en Reise til Udlandet. Jeg var kommen ombord i Dampskibet sent om Aftenen. Efter en stormfuld Nat gik jeg næste Morgen op paa Dækket. Kun faa Passagerer var oppe saa tidlig; men strax efter mig kom en ældre Dame tilsyne. Hun betragtede mig med et prøvende Blik, medens jeg gik op og ned for at holde mig varm; saa kom hun uden videre hen til mig og indlod sig i Passiar.

Vi kom meget hurtig i en livlig Samtale. Det varede neppe fem Minuter, inden hun havde fortalt mig, at hun var Emma Dahl, Boghandler Johan Dahls Enke, at hun havde været Sangerinde, og at hun fremdeles beskjæftigede sig med at komponere. Ogsaa jeg var dengang paa Vei til at blive Sangerinde, og det varede neppe fem Minuter til, inden jeg bavde fortalt hende om mine Ønsker og Planer.30 ; Fru Dahl var tysk af Fødsel; hun kjendte næsten alle Nordtysklands Berømtheder paa Sangens Omraade ti—tyve Aar tilbage i Tiden. Jeg studerede dengang Sangen i Berlin og kjendte alle Nutidens Berømtheder. Vi glemte Stormen, Kulden, Skibet, som gyngede op og ned, og blev først revne ud af vor livlige Samtale, da en Dame dukkede op i vor Nærhed, der var ligesaa korrekt, som Fru Dahl var fyrig og rede til at følge sin første Indskydelse, ligesaa betænksom, som Fru Dahl var færdig til at rives med af sine heftige Fø lelser: Det var hendes Datter og Reisefølge. Vi tre fortsatte nu Turen sammen i Jernbane ned gjennem Jylland. Emma Dahl fortake mange morsomme Epi soder fra sit rigt bevægede Ungdomsliv og fra sit Liv i Christiania, hvor hun og hendes Mand i mange Aar havde holdt aabent Hus for vor Hovedstads Intelligens og for inden- og uden landske Kunstnere. Det er lidt af alt, hvad hun ved denne og senere Leiligheder meddelte, som jeg her vil for tælle igjen: Emma var født i Pløen i Tyskland af lidet bemidlede Forældre. Som Barn røbede hun ual31 I i mindelige musikalske Anlæg: hun havde en deilig Sangstemme, hoi, klar, sterk og ren. En Herre, der levede tilbagetrukket i den lille By, og som man i Almindelighed antog for at være en. svensk Flygtning, hørte hendes Sang, naar han gik forbi hendes Forældres Vinduer. Han fik Interesse for den neppe sex Aar gamle Pige, og han lærte hende at gribe Akkorderne paa en Guitar. Paa det gamle Slot i Pføen boede dengang en Grevinde Wedel; ogsaa hun hørte fortælle om det musikalske Vidunderbarn. Hun sendte først én Gang, senere jevnlig sin Tjener ned til Freysse's for at hente Emma op til Slottet. Den Lille blev da pyntet pent af Forældrene. Tje neren bar hende og hendes Guitar. Naar hun kom op til sin Velynderinde, blev en Skammel sat op paa et stort, rundt Bord og Barnet pla ceret paa Skammelen ; og saa sang hun freidig og glad sine Sange. Senere lærte hun at spille Piano af en Frøken Godegliick, der ligeledes boede paa Slottet. Fru Dahl fortalte, hvordan hun fik sit første Klaver. Hendes Fader, der, som antydet, ingen lunde var rig paa Gods og Guld, men som anede, at der laa en Guldgrube i hans Datters32 Stemme, ønskede at kjøbe et Pianoforte, skjønt han egentlig ikke havde Raad til at anskaffe det. Han gik Byen rundt for at finde et, der var billigt, men overalt var hans Skridt i den Ret ning forgjæves. En Dag kom han endelig til fældigvis ind til en Skrædder, der var beskjæf tiget med at sy et par Bukser. Manden havde placeret sig paa et stort, langagtigt Møbel; paa Skræddermaner sad han med Benene overkors. Freysse betragtede ham og hans Arbeide en Stund og talte om dit og dat. «Hvad er det for en underlig Gjenstand, De sidder paa?» spurgte han pludselig, «Det skal jeg sige Dem !» svarede Skrædderen. «Det er et gammelt Fortepiano. Men det tåger for stor Plads; jeg er rigtig kjed af at have det gamle Skrammel staaende; men at lade det hugge op til Ved har jeg heller ikke Lyst til.» «Vil De sælge det?» spurgte Emmas Fader. Glad overrasket hoppede Skrædderen ned paa Gulvet. «Heller end gjerne!» udbrød han. «De skal faa det billigt.» Han aabnede Klaveret, og med knyttede Naever slog han op og ned paa Tangenterne lor at vise, at det gamle Hakkebræt endnu gav Lyd.33 Man blev hurtig enige om Prisen, og Freysse lod det transportere hjem. Men hans Hustru blev mere forskrækket end henrykt over dette Mon strum af et Pianoforte, som der maatte skaffes Plads til i den trange Leilighed. Ti Aar gammel sendtes Emma i Besøg til en Farbroder i Hamburg, der var Landskabs

maler. Blandt andre Størrelser, som hun mødte i hans Hus, var Baronesse Mariana Nathorp, født Sessi, i sin Tid en berømt italiensk Sanger inde, Catalanis og Malibrans Jevnbyrdige, og som, blandt andet, omtales som Primadonna ved Koncerter, der foranstaltedes til Ære for Keiser Napoleon under hans Ophold i Dresden umiddelbart før det ulykkelige Felttog til Rus land. Endnu forholdsvis ung havde Mariana Sessi ægtet Baron Nathorp fra Wien og ved sit Gifter maal ombyttet de Laubærkranse, der tilkastedes hende paa Scenen, mod Glans og Herlighed paa sin Ægtefælles Gods. Herligheden havde imid lertid ikke varet ret længe. Baronen døde; og da han ingen Børn efterlod, gik Slottet og For muen over til fjernere Slegtninge. For Enken var kun smaa pekuniære Midler tilbage. Hun reiste derfor til Hamburg, hvor hun endnu havde Silhuetter. n34 Venner og Beundrere, og nedsatte sig som Sang lærerinde i denne By. Emma vakte Baronessens Interesse, hun fik Lyst til at uddanne hendes smukke Stemme og tog hende til sig som sit eget Barn. Det er visselig hævet over Tvivl, at det var Fru Nathorp- Sessi, der gjorde Emma Dahl til den dygtige Koloratursangerinde, som hun blev, og at det var sin Pleiemoder, som hun kunde takke for, at hendes Skole ogsaa i senere Aar blev beundret selv af dem, der ellers havde mangt og meget at udsætte paa hendes Sang. Det var forøvrigt et underligt Hjem, som hun fandt Optagelse i. Baronessen elskede den lille Pige. Men som de fleste Kunstnernaturer var hun lunefuld og ekscentrisk; og hun havde ikke Begreb om at holde Orden hverken i sine Penge sager eller i sit Hus. I Begyndelsen af Maaneden gik det flot til hos hende; Sangerinden gjorde da elegante Selskaber og morede sig selv og sine Venner. Men efter de første Ugers Forløb, naar Maanedspengene gik til Ende, trak Baro nessen sig tilbage i fornem Ensomhed. Baade hun, hendes Pleiedatter og Tjenerskabet levede da ofte i al Tarvelighed paa Kaffe og Smørrebrød. Fra sin-Kunstnertid havde hun to gamle35 Tjenere, der havde fulgt hende paa hendes Reiser, som ogsaa var forblevne hos hende under hendes Ægteskab, og som fremdeles delte godt og ondt med hende. Den ene var en Italiener, Luigi; den anden var en russisk Kammerjomfru, der hed Nanette, og som meget ofte saa lidt for dybt i Glasset. Disse to besørgede alt i Huset. Til Baronessens Husstand hørte desuden en Pape gøie. Dens Bur stod om Natten inde i hendes Sovekammer. Saasnart hun vaagnede om Morgenen, raabte den: «Bonjour, Baronne! — Nanette, Cafe — Ah, cafe c'est bon!*)» «Papagello», som dens Eierinde kaldte den, gjorde mange Spilopper. Den havde sine ind prægede Sympatier og Antipatier; og naar en Gjest traadte ind, der ei fandt Naade for dens Øine, kunde det hænde, at den til Baronessens Fortvivlelse raabte med skingrende Røst: «Spitz bube! Cochon! Va fen!»**) Efter i nogle Aar at have levet i Hamburg flyttede Baronessen til Berlin med Pleiedatter, Tjenerskab og Papegøie; Emma, der imidlertid var bleven voksen, førte her et interessant og •) «Godmorgen Baronesse! — Nanette, bring Kaffe! Kaffe er godt!» •*) «Kjeltring! Svin! Gaa Din Vei!»36 r- \ fornø-ieligt Liv. Bettina von Armin var Fru Nathorp-Sessi's Veninde, og hun blev en elsk vaerdig Støtte for den unge Pige, der tidt til bragte den ene Uge hos Bettina, den anden i sit Hjem. Her lærte hun at kjende Brødrene Hum boldt, Rachel Varnhagen samt andre, der har spillet en Rolle i Tysklands Kulturliv. Her kom hun desuden i Berøring med adskillige fyrste lige Personligheder; og det var ikke frit for, at Fru Dahl undertiden med et lidet tint Smil kunde gjøre en Hentydning, der bragte én paa paa den Tanke, at en og anden af disse maaske havde været en Smule indtaget i den unge Sangerinde. Under Navnet Freysse-Sessi optraadte hun neppe sytten Aar gammel som Agathe i «Jæger bruden» paa den kongelige Opera i Berlin, hvor hun gjorde megen Lykke. Spontini, som den gang var Kapelmester, interesserede sig for den unge Sangerinde og ønskede, at hun skulde synge i hans store Operaer. Baronesse Nathorp mente derimod, at Emmas Stemme endnu ikke var nok udviklet til saa store og vanskelige Partier; paa hendes Foranledning drog hun til Breslau, hvor hun to Vintere virkede som lyrisk dramatisk Sangerinde, og hvor hun navnlig vakte3 7 Jubel som Regimentets Datter. Hun havde dog allerede i Ungdommen sine Modstandere paa Sangens Omraade; og dette bevægede hende maaske til at ønske at forlade Tyskland for en Tid. Hendes Pleiemoder var forbleven i Berlin. Hendes Fader, der var en striks og streng gammel Herre, havde fulgt sin Datter til Breslau og boede sammen med hende der; Moderen var imidlertid i Pløen med de øvrige Børn. Under et Besøg, som hun sammen med Faderen aflagde i sin Fødeby, blev det besluttet, at hun skulde forsø-ge sin Kunstnerlykke i Norden og modtage et Tilbud om at optræde som Gjest ved den kongelige Opera i Stockholm. Inden hun drog afsted, opsøgte hun sin gamle Velynderinde, Grevinde Wedel, der opfordrede hende til at synge for sig. Kong Christian den ottende af Danmark og hans Gemalinde, den skjønne Caroline Amalie, opholdt sig dengang i Pløen; tilfældigvis spadserede de netop i Slotshaven. De nærmede sig Døren, der stod

aaben, og hvor fra Sangen lød ud. Grevinde Wedel ilede dem imøde for at modtage dem. Emma forstummede, men blev straks efter forestillet for Majestæterne, der bad hende om at synge mere. Nu sang38 hun af Hjertens Lyst den ene store Arie efter den anden; hun sluttede med «Casta diva» af Operaen Norma. Kongen og Dronningen applauderede livligt; da hun reiste sig fra Kla veret, sagde Kongen til hende: «De bør komme til Kjøbenhavn. En saa ung, smuk Norma har vi ikke hos os. Kom De kun; jeg skal sørge for, at De bliver engageret.» Forholdene vilde ikke, at hun skulde komme til at optræde der i Christian den ottendes Leve tid. Men Caroline Amalie glemte hende ikke. Mange Aar senere dedicerede Fru Emma Dahl otte af sine Sange til den daværende Enkedronning, der i et hjerteligt Brev takkede Sangerinden, som hun havde kjendt i yngre Aar, og som hun for ærede et Maleri, forestillende Sorgenfri, — det Sted, som hun elskede mest. Efter Opholdet i Pløen drog Freysse med sin Datter til Stockholm og derfra til Christiania, hvor de havde Anbefalingsbreve til Boghandler Johan Dahl. Dahl viste i første Øieblik aldeles ingen Lyst til at modtage Sangerinden ; thi den ældre Herre, der var traadt ind i hansßoglade, sarnf det lange Navn Freysse-Sessi bragte ham paa den feilagtige Tanke, at Damen, der ventede i Vognen, var en39 synkende Stjerne, som havde forvildet sig op til Ultima Thule ledsaget af sin Elsker. Men efter at Emma og hendes Fader var kjørte bort, kom den ene efter den anden ind i Boghandelen og spurgte, hvad det var for en smuk ung Dame, der havde holdt udenfor hans Dør. Dahl begyndte nu at angre, at han havde affærdiget Sangerinden saa kort. Han skyndte sig ned til Hotel du Nord, hvor han vidste, at de Reisende havde taget ind; og det vårede ikke længe, inden han blev alvorlig forelsket i den fremmede Kunstnerinde. Frøken Freysse-Sessi reiste til Bergen for at give Koncerter der. Johan Dahl reiste efter hende; og paa Veien blev de forlovede. Emma vendte tilbage til Christiania og opslog foreløbig sin Bolig hos Oberst Møllers Familie. Hun var Katholik og maatte gaa over til den protestantiske Troesbekjendelse, inden Ægteskabet kunde finde Sted. Hun fandt sig snart tilrette i de nye Forhold. Men midt i et lykkeligt Ægteskab kunde hun alligevel ikke glemme, at udenfor Norge strakte sig denne vide Verden, dette rige, bevægede Kunstnerliv, som hun i Dybet af sit Hjerte elskede høiere end alt andet. Nogle Aar efter sit Bryllup reiste hun med sin Mand til Paris,40 hvor hun uddannede sig videre i Sang under Garcia's Ledelse. Den gamle Mester var meget henrykt over hendes Stemme. Og Meyerbeer og Rossini, som samtidig hørte hende i Paris, ind studerede flere af sine egne Operaer med hende. Hendes høieste Ønske var nu at optræde ved Operaen i Paris. Naturlige Forhindringer traadte imidlertid iveien. Istedetfor at forblive i den store Hovedstad, vendte hun med sin Mand til bage til de dengang saa smaa Christiania-Forhold; istedetfor at synge de store Arier for et Verden publikum, blev hun foreløbig fuldt optaget med at synge Vuggeviser for Børnene, der begyndte at indfinde sig med korte Mellemrum. Efter atter nogle Aars Forløb drog hun paanyt ud i Verden, denne Gang i Haab om at blive knyttet til Hofoperaen i Berlin. Men hun naaede heller ikke her Opfyldelsen af sit Ønske. Gang paa Gang syntes hun nær ved at naa op til Kunstens Høider for igjen at kastes tilbage til Hverdagslivet, hvor hun saa lidet passede. Hun optraadte paa det kongelige Theater i Kj©benhavn. Hendes udmærkede Skole er nævnt med Anerkjendelse i Overskou's danske Theater historie; men heller ikke i Kjøbenhavn fik hun Ansættelse. Selv tillagde hun det Theaterkabaler41 og Intriger; det er imidlertid sandsynligt, at hun ikke • gjorde tilstrækkelig Lykke hos det danske Publikum. Saa maatte hun lade sig nø-ie med at blive et Midtpunkt for Musiklivet i Christiania og med at være en skattet Sanglærerinde. Hun med virkede ved de fleste Velgjørenhedskoncerter; og hun arrangerede og bar frem for Offentlig heden «Titus» af Mozart, «Paulus» af Mendelssohn o. s. v. En Vinter kom der et italiensk Opera selskab til Christiania. Primadonna'en var bleven syg underveis, og Emma Dahl tilbød at hjælpe de fortvivlede Sangere ud af deres Forlegenhed. Med kort Tids Forberedelse optraadte hun bl. a. i «Norma», «Lucia», «La Sonnambula», Regi mentets Datter», «Ernani», «Jægerbruden» og «Wilhelm Tell». Italienerne var hende selvfølgelig meget taknemmelige for hendes velvillige Bistand; og selv følte hun sig atter i sit rette Element ved offentlig Optræden og ved Samværet med Kunstnerne. Hendes Hus var saavel i disse Aaar som senere et Samlingssted for norske og udenlandske Berømtheder, der kom til Christiania, for Literater og Videnskabsmænd. Blandt kjendte Nordmænd,42 •- der Aar efter Aar og daglig besøgte Johan og Emma Dahl, kan nævnes Ole Bull, Vinje, Wel haven, Bjørnstjerne Bjørnson og Schweigaard. Blandt danske Digtere, der besøgte dem, om talte Fru Dahl navnlig Øehlenschlager og H. C. Andersen. «Andersen var en underlig Person,» husker jeg, at hun sagde paa sin joviale Maade. «Han besøgte os Sommeren 1871. Vi gjorde en deilig Tur med

ham for at vise ham Christianias Om egn. Han talte næsten ikke et Ord paa hele Turen, gik fra os og satte sig ganske alene. Jeg troede ikke, at han havde havt Øie for mig. Men næste Dag bragte han mig sit Fotografi, og bagpaa det havde han skrevet: «De, som for Sangens Toner fik Blomsterkroner, Buketter, gjemte nu i Mindebogen, tør jeg, beskedent, stille mig i Krogen og bringe som Buket, til Minde — mit Portræt?« Hun havde ført et saa bevæget Liv, oplevet saa meget baade Ondt og Godt, at hun i ældre Aar kun huskede en Brøkdel afßegivenhederne; alligevel opdagede jeg hos den gamle Dame en43 henrivende Barnesjæl, der ikke kjendte det vir kelige Liv, og som ikke troede paa det Onde. Om Sangkunst talte hun, tiltrods for sin fremrykkede Alder, dybt forstaaende og med en uendelig Kjaerlighed ; der var i hendes kunstne riske Opfatning noget saaeiendommeligt,personligt og storslagent, at jeg mindes hendes Ytringer endnu idag. At leve for Sangen havde været hendes Drøm. Lig H. C. Andersens grimme Ælling havde hun villet være med i Svanernes Flok; og det var sikkert en af de bitreste blandt de ikke faatallige Skuffelser i hendes Liv, at hun lidt eftet lidt — ingenlunde resignerende — mærkede, at Stemmen mistede sin Glans og følte, at hun maatte opgive Haabet om nogensinde at tælles blandt de store Kunstnerinder. Det er let at græde over sin tabte Lykke ; langt vanskeligere er det, naar man har lidt Skibbrud, at gaa videre med Ro i Hjertet og med Smil paa Læben Medens Fru Dahl for talte mig Begivenhederne fra sin Ungdom, klang der endnu en Tone af Skuffelse over, at hun som Sangerinde ikke havde opnaaet, hvad hun vilde. Mit Møde med hende blev mere end et af hine flygtige Reisebekjendtskaber, der udviskes for andre og nye Indtryk. Vort Venskab, der44 v sluttedes paa et Dampskib og fortsattes i en Jern banekupé, styrkedes gjennem en Brevveksling mellem hende, hendes Datter og mig, indtil vi atter mødtes personlig. Da Fru Dahl var tysk, var hendes Orthografi, naar hun skrev det norske Sprog, selvfølgelig en Smule fantastisk, som hun selv; men hendes Breve var saare hjertelige. Med let og aandrig, om end noget springende Pen, skildrede hun sit Liv i Kjøbenhavn, hvor hun i senere Aar levede, og hvor hun døde. Pensionslivet var hun paa Bunden af sit Hjerte temmelig kjed af. Men at føre egen Husholdning — saa syntes hun selv — og at have Tjeneste folk at passe paa og at ærgre sig over, det var dog endnu værre for en Kunstnernatur, især naar man bliver gammel! Temmelig snart efter sin Mands Død var hun flyttet til Kjøbenhavn, og der boede hun de sidste tyve Aar af sit Liv, næsten altid paa gamle Kongevei. I det Pensionat, hvor hun havde slaaet sig ned, besøgte jeg hende meget hyppigt den næstsidste Vinter af hendes Liv. Det var her, at jeg første Gang atter traf hende efter lange Tiders Forløb. Hvor hun var bleven gammel! Den Dag forstod jeg45 >- Châteaubriands Ord om de snedækkede Ruiner, som fængsler Øiet midt i et smilende Landskab. Men jeg huskede ogsaa just nu, da jeg gjen saa hende saa ældet, paa alt det Gode, og Smukke, som jeg havde fundet hos hende den første Gang. Og jeg kom til at tænke paa, at hun havde levet et rigere Liv end mange, som med samme Talent vandt større Seire. Midt i et livligt, dansk Pensionat levede hun mellem sine Fortidsminder, omgivet af sine gamle Møbler, med sit Flygel i et Hjørne af den Stue, hvor hun opholdt sig mest. Hun havde ogsaa et betydeligt Talent for Maler kunsten; uden at have lært synderligt, havde hun malt storslagene, farverige Billeder, hvoraf flere hang paa hendes Væg. I Albumer og blandt Bunker af løse Fotografier, som hun havde lig gende rundt paa sine Salonborde, fandt jeg de fleste Størrelser, der havde gjestet Christiania i Femti—Sexti-Aarene, og som havde skrevet Til egnelser og Tak til hende bag paa Billederne. Hendes Hørsel havde aftaget i meget bety delig Grad , og dette pinte hende overordent lig, navnlig fordi det hindrede hende fra at46 komponere;*) thi hun kunde ikke længere høre, hvad hun selv spillede. Det sidste Aar af sit Liv likte hun heller ikke, at der blev musiceret i hendes Nærhed; thi hun anstrengte sig — som oftest forgjæves — for at opfatte, hvad der blev foredraget; og denne Anstrengelse tog for meget paa hendes Kræfter. Med Vanskeligheden for at høre, hvad der blev sagt omkring hende, havde denne altid glade, før saa tillidsfulde Kunstnersjæl vænnet sig til en vis Mistro, der dog ikke strakte sig længere end til de Mennesker, som hun ikke likte. Der var over hendes hele Væsen en Friskhed og Varme, som hun bevarede lige til sin høie Alder ligeoverfor dem, som hun holdt af. Men mødte hun Mennesker, som hun ei naerede Sympati for, benyttede hun ingen formildende Ord, og dette skaffede hende mere end en Uven; thi de som kun kjendte hende lidet, forstod hende vanskelig. De Unge tillod sig undertiden at smile af hende, dog kun bag hendes Ryg; thi *) De mest bekjendte af Emma Dahls Kompositioner er: «Vugesang» af Ibsens Kongsemner. Bjørnsons: «Det var der ingen, som vidste», «Spinnersken», «O, var Du min,» «Nu stiger Nattens Taage», Bjørn-sons Maria Stuart-Sange og «Du spørger mig» med Tekst af hende selv.47 seet lige i Ansigtet var hun endnu en

noksaa respektindgydende Dame. De, som kjendte hende nærmere, kunde ikke afholde sig fra at betragte denne Enthusiast med Sympati, — denne En thusiast, der aldrig blev gammel i Sind, og som sad inde med saa rige Fortidsminder. Man likte at se paa denne klare Pande, omrammet af en Haarfylde, som var bleven snehvid uden at blive mindre rig. Skikkelsen var endnu rank, en vis Raskhed i Bevægelserne talte om hendes altid lige store Livlighed: og et Par straalende blaa Øine, som lo en imøde, naar hun var i godt Humør, havde end ikke mistet sin Glans de sidste Aar, da hendes sjælelige Blik. tidevis var sløvet. Den rensende Lidelse havde ikke manglet i den senere Del af hendes Liv. Hun havde gjennemlevet Tider, hvor hendes økonomiske Stilling havde væretnoget vanskelig; men det havde ingen Braad efterladt i hendes Sind. Hun havde mistet en høit elsket Søn, der boede sammen med hende i Kjøbenhavn, og som var hendes Alderdoms Glæde. Kjærlighed til Menneskene havde lært hende, at det er deiligt at leve; men naar hun tænkte paa, hvor mange hun havde mistet af dem, som engang stod hende nær, dasyntes hun dog ogsaa ofte, at det maatte være godt at dø. Skjønt svækket af Alder, besøgte hun daglig den fredelige Plads paa Fredriksbergs Kirkegaard, hvor hendes Søn ligger begraven, og hvor hun selv har fundet sit sidste Hvilested.

Der er maaske neppe mange blandt dem, som paa hendes Tid stod paa en fremskudt Plads i Christiania, der har været Gjenstand for stort mere Kritik og feilagtig Bedømmelse end Emma Dahl; men maaske heller ikke mange, der har været afholdt som hun, af dem, der kjendte hende nærmere, og som glemte hendes smaa Egenheder for hendes store og gode Sider.

Vel var hun aldrig en helstøbt Kunstnerinde; men hun var en Kunstnernatur med Liv og Sjæl. Ekspansiv, stærkt følende, hurtig begeistret og altid uberegnelig, vil hun mindes af den ældre Slægt. Hun vil mindes, ikke blot fordi hun og hendes Hus er knyttet til Christianias Historie, men fordi hun var et varmt Hjerte og et mangesidigt og rigt Talent.

*

Camilla Collett.

Camilla Collett.

Omtrent saa længe, som jeg har været Forfatter, har jeg kjendt Camilla Collett. Jeg husker som idag den første Gang, jeg besøgte hende: En regnfuld Formiddag i Februar Maaned styrede jeg ned ad Gothersgade i Kjøbenhavn. Den lange Gade syntes mig endeløs i det øsende Regnveir og den utaalmodige Forventning, der fyldte mig.

Min første Bog var nylig udkommen; Fru Collett havde tilskrevet mig et elskværdigt, opmuntrende Brev, hvori hun udtalte Ønsket om at se mig.

Endelig havde jeg da naaet mit Maal: et stort Hjørnehus ved Boulevarden med Udsigt mod den botaniske Have. Jeg ringede paa og blev ført ind af en Tjener. Fru Collett stod midt i et rummeligt, noget mørkt Værelse. En sort Silkedragt fremhævede hendes slanke, næsten ungdommelige Figur. Med let, svævende Gang50 gik hun mig imjø-de. Mit Blik opfangede fint skaarne Ansigtstræk, en høi, ren Tænkerpande, hvori Kummer og Aar ei havde formaaet at ind ridse mange Furer. Fru Collett beholdt min Haand i sin. Hun trak mig hen til Vinduet og betragtede mig; og jeg saa, at det i Begyndelsen lidt tilslørede Blik var dybt og varmt og kom fra et Par smukke, store, sterkt nærsynede blaa Øine. Efterat hun havde taget mig rigtig i Øie syn, kom jeg til Sæde. Mens hun talte om sit Liv og fremforalt om sine Skuffelser, havde jeg Tid til at se mig om. Det var igrunden et ganske almindeligt Hotelværelse, hun beboede. En Sofa, nogle Lænestole, et Bord, et Speil udgjorde Bohavet tilligemed et Skrivebord, der var stillet i Nær heden af Vinduet. Og dog havde Værelset sit eget Præg — Præget af den Personlighed, der nogle stakkede Vintermaaneder kaldte disse fire Vægge sit Hjem. Et par røde Silkepuder laa paa Sofaen, FLoielstepper af samme Farve var bredte over de Kufferter og Reisekurve, hvori hun gjemte mindre af sin Garderobe end af Manuskripter og Breve, som Snese af Aars Reise liv ikke havde vænnet hende af med at

føre51 > med sig rundt i Verden. Paa Skrivebordet og paa Kaminen stod Billeder; af et Par Skuespiller inder i deres Glansroller samt Kong Oscars og Prins Carls Portræter. I en gammeldags, yderst beskeden Fotografi bog, gjemte hun Billederne af sin nærmeste Slegt: af Henrik Wergeland og af sine fire Sønner og to Svigerdøtre. Talrige Fotografier af Venner laa nedpakkede, løse, mellem hendes Breve. «Mine Venner er hjemløse,» sagde hun endnu til mig, da jeg besø-gte hende fjorten Dage før hendes Død; «jeg eier intet Album.» — I lignende Værelser, som det, hvori jeg traf hende hin første Gang, tilbragte Camilla Collett en overveiende Del af den anden Halvpart af sit Liv. Siddende paa en lidet magelig Skrivebord stol, med de nærsynede Øine anspændt stirrende paa Papiret formede hun de Artikler, der tændte saa mangen en Flamme og vakte tillive saa mangen en skarp Debat. Her nedskrev hun som kraftig, middelaldrende Kvinde sit Livs Erin dringer og Bekjendelser med flittig Haand. I disse samme Omgivelser levede hun som Sytti— Ottiaarig sit sterke, endnu altid vaagne Aandsliv. Hun fulgte Tidens Strømninger; men hun fulgte dem kun paa Afstand. Ensformigheden52 rundt Fru Collett afbrødes det sidste halve Snes Aar af hendes Liv kun sjelden ved andet end nogle Visitter, der kom for at takke og hylde den udmerkede Forfatterinde, eller ved hendes ret flittige Teaterbesøg; thi Teatret elskede hun til det sidste. Til de fleste af Camilla Colletts Verker er Ideerne hentede i Norge, men de har faaet sin endelige Form under hendes Landflygtighed. Thi meget af hendes Liv har — det ved vi alle — været et hvileløst Reiseliv. Man kunde i tid ligere Aar næsten stadig møde hende paa Reise mellem Paris og Rom, Kjøbenhavn, Miinchen og Berlin. Hun hentede smukke og vekslende Ind tryk fra Ophold i disse Byer; men til Gjen gjaeld smagte hun ogsaa Reiselivets Tomhed til bunds. Mere brændende, inderligere end hun har vel saare faa længtet efter Hjemmet. «Mit Land, mit Land!» udraaber hun i Fortalen til «Mod Strømmen», «deilig er du, o min Moder, deiligere, end jeg kan udtale det! Fjernt fra dig fortæres jeg af Længsel, som atter og atter lægger sig glemselsdøvende over min sidste Af sked fra dig og lokker mig paany. Ved dine Fød der kunde jeg sidde henrykt, fortabt, og intet ville, intet trænge uden at beskue din Deilighed!» . . . .53 » * Fru Collett drog Europa rundt uforanderlig som en Fremmed. Hun betragtede Byerne; og Byerne undlod at beskjæftige sig med hende. Menneskene, som hun traf dernede, var lidet for hende. At komme ind i Udlandets Familjeliv er i Almindelighed en ikke let Sag. For en saa tilbageholdende og sky Natur som Fru Colletts, er det selvsagt, at det næstenvar enUmulighed. Det var da blandt dem, der fører Kuffert-Liv, hun maatte Siø-ge sin Omgang. Man mødes i Hotellerne, slutter et flygtigt Bekjendtskab. Hvis Sympatien er stor, viser man hinanden maaske nogle smaa Opmerksomheder; og man skilles for i de fleste Tilfælder aldrig at mødes igjen. Man træffer Mennesker, der bringer én kjølig Velvilje, men man finder ingen, der skjænker én Hjertets. Sympati. Fru Collett kjendte de formelle Hotelsmil, Ligegyldigheden, der skjules under et forbindtligt Buk. Naar hun var ude, savnede hun ikke blot Hjemlandet, men Slegtninge og Venner; og hun saa Hjemmets Svagheder i Formindskelsesglas. Forsaavidt det kan siges, at hun i Udlandet sluttede sig til nogen, var det til Landsmænd, hun leilighedsvis mødtes med. Naar hun færde des mellem norske Kunstnere og Kunstnerinder i54 Syden, kunde hun nogle korte Øieblikke finde Freidighed og Livsmod ved Samværet med dem. Selv en sand Kunstnersjæl, sammensat af naesten stridende Stemninger, følte hun sig draget mod de Unge, der kjæmpede sig fremad, ofte under Savn. Man har beskyldt Fru Collett for Ensidighed, og man har havt Ret: hendes urokkelige, en sidige Syn paa Kvindesagen har været hendes Styrke. Men faa Kvinder har jeg kjendt, der i sine Sympatier for det enkelte Menneske kunde favne saa vidt, omspænde saa meget. Merkelig var i Sandhed hendes Evne til at give sig hen i Velvilje og Forstaaelse ogsaa der, hvor den andens Interesser syntes at ligge langt fjernede fra hendes. Mangen en norsk Kunstner og For fatter vil visselig med mig bevare Mindet om uforglemmelige Timer, tilbragte i det Hotel værelse, der for Forkjæmperinden var Surrogatet for et Hjem. Som Vertinde var Fru Collett saare elsk værdig. Skjønt Reiselivets utrættelige Dyrker, besjæledes hun endnu i sin høie Alder og ude i de fremmede Lande af hin Gjestfrihedens Aand, der havde præget hendes Barndoms og Ung doms Hjem, Prestegaarden i Eidsvold. Der55 * r hvilede en egen Feststemning over de Aftener, hvor man var buden til Gjest hos hende, og i saadanne Øieblikke en egen stilfærdig Poesi over hendes Personlighed. Da søgte hun frem gamle Breve og Dagbø-ger fra sin Ungdom, og hun læste høit for os. Var hun i rigtig godt Lune, kunde det hænde, at hun istemte en eller anden gammel Sang med sin noget sprukne, men ingen lunde svage Røst. Med en vis Høitidelighed kunde hun skride hen over Gulvet og anmode en eller anden af os om at spille eller synge; lænet tilbage i sin Stol, med Viften i Haanden, lyttede

hun saa til Tonerne med et eget, taust Velbehag. Betragtede man hende da, i Festens Stemning, gjorde hun Indtryk af at være yngre end sine Aar; man mindedes uvilkaarlig, naar man saa hende glad, Ordene af hendes Ung domsveninde Marie Colban: «Blot den er gam mel, som ikke forstaar sin Tid, og blot at ville det, som er let, er ikke at leve.» Illustrerende for hendes ikke ganske sjeldne lyse Stemninger under Samværet med Lands mænd i Udlandet, er et par Vers af et utrykt Digt, som hun skrev Dagen efter en festlig Sammenkomst til hendes Ære hos Generalkonsul Gram i Miinchen (1877):56 .«- «Imens jeg sidder saadan fjernt fra Hjemmets Scene, Mig følte ret saa trist, forladt og ene, En Straale fra et fremmed Ømhedsvæld Faldt mildt og kvægende i den forstemte Sjæl! I Blomstens rige Flor, I Aftnens festlig tændte Kjerter, Musikens søde Toner — vennnehulde Ord, Et Tilraab naa'de mig fra unge, friske Hjerter: «Vær kjæk», lød deres Røst, «glem ei din Sangerpligt, «Øv freidig du, som vi, din ædle Kunst «Og bryd dig ei om Mængdens usle Gunst, »Syng som du kan, trods Utak og trods Smerter, «Ja, aand dit Liv kun ind i Sang og Digt. «Den Krans, vi dig om Panden binde, «Skal vække Tankens Væld paany derinde «En Gren den dølger — vid det — til den Martyrglorie, «Der knyttet er — det gaa os ei af Minde! — «Til alle sande Kunstneres Historie.» Var det maaske min Wergelands-Natur, Der, vil man paastaa, mer end nogen anden Brat skifte kan fra Mol til Dur? Knapt var af Kunstner-Søsterkransen jeg omslynget, Hvad skei! Et nyt Mirakel? Da føler jeg forknytte Stakkel Mig som ved Trylleri forvandlet og forynget! «Top!» raabte jeg; «det er et Ord! Med denne Krans om Panden Herefter giver jeg — ja, det jeg svor! Alverdens Tak og Utak Fanden, Begynder atter paa en frisk at skrive,57 At Per og Paal og Paal og Per Og mange, mange fler Skal faa at merke, at jeg er i Live!» Fru Collett likte at se Venner hos sig, og hun tog næsten altid mod dem med Glæde og Hjertelighed. Men om hun end dernede i Syden tidevis kunde sidde omgiven af Landsmænd, udelukkede heller ikke dette, at Hjemlængselen lig en varm Haand pludselig greb om hendes Hjerte, Da kunde det falde hende ind, at hun vilde bort — og det straks! Hun vilde bort fra Verdensbyerne med deres Monumenter og Parker; hun vilde atter hjem til sit eget Land, til Norge med dets Fjelde og Skove. Jernbanetog gik af sted et par Gange daglig. Hendes Kufferter var snart pakkede; og saa bar det afsted mod Norden. Idetmindste nogle korte Sommermaa neder søgte hun altid tilbage til Fødelandet. Gjennem Snese af Aar tilbragte hun næsten ufra vigelig en Sæson ved Modum Bad, hendes Ynd lingsopholdssted. Blandt de utallige Telegrammer, som den aldrende Forfatterinde modtog paa sin store Jubilæumsfest, er der intet, der synes mig mere tiltalende end fø-lgende:58 «Som den merkeligste Kvinde af Thaulowsk Blod hilser vi dig med Beundring — du Sleg tens Pryd!» 3 Thaulowske Niecer.» Fru Collett opholdt sig paa Modum altid som sin Faetter, Dr. H. A. Thaulows Gjest: Den elskværdige og aandfulde Eier af St. Olafs Bad og hans tre Døtre skjærmede hende paa dette Sted mod den Kulde og Mangel paa Forstaaelse, som hun ellers saa ofte merkede sig udsat for. Hun elskede dette stakkede Sommerophold og Badene, der styrkede hende. Hvor ofte har jeg ikke hørt hende tale om det Velvære, hun følte der! «Did bør De ogsaa reise,» pleiede hun at sige til mig; «det vil give Dem Kræfter til nyt Arbeide.» Tidlig om Morgenen kunde man træffe hende paa Vei til Skoven. Medens hun ind sugede den Aroma, der strømmede fra Gran og Furu, syntes det hende, som om Naturen, hun altid havde elsket saa hø-it, hver Gang paany bød hende Velkommen i sin Midte. Hun kjendte hver Busk deroppe, næsten hver Blomst. Trærne blev for den fantasirige Digterinde til ligesaa mange levende Væsener,59 som hun smaasnakkede med. Hun likte at være i Fred og Ro, alene med Naturen eller sammen med sin Slegt. Sø-gte de fremmede Badegjester at nærme sig den berømte Forfatterinde, for skansede hun sig i Regelen bag sin Parasol og ilede hurtig forbi uden at agte paa deres Til nærmelser. Det hændte ogsaa, at Fru Collett om Som rene bes^gte Eidsvold, sit gamle Hjem. Glæde rige, saavelsom tunge Minder bandt hende til denne Plet. Det var maaske ikke der, hvor hun havde udgydt sine hedeste Taarer, eller hvor Livets største Smerte havde rammet hendes Sjæl. Men Eidsvold var hendes Barndoms Paradis. Det var det Sted, hvortil hendes Slegts største Navne var knyttede, og hvor hendes første Aandsarbeider var undfangede. Egnen havde for hende været befolket med- kjære Væsener, der var forsvundne, og som hun endnu begræd. Pinlige, fulde af Savn var dog unegtelig i senere Aar Besøgene i det gamle Hjem. Hun har optegnet sine Indtryk deroppe fra i sin ynde fulde Skitse: «Paa gamle Tomter.» Og endnu for faa Aar siden skrev hun en Sommerdag til mig fra Eidsvold: «Kjære Frøken Tschudi! Deres Brev, hvori60 » De saa venlig erkyndiger Dem om mig, modtog jeg en afde sidste Dage i Christiania, da jeg an strengte mig for at undfly den forfaerdelige Hede, vi der har havt i sidste Tid. Saa tog jeg det Parti at reise en Tur nordover, — hvor langt det bliver, ved jeg ikke selv —

og staar nu færdig til Opbrudet herfra. Naar jeg kommer tilbage, var det min Agt at tåge ned til et Søbad, hvor har jeg endnu ikke bestemt, da jeg er saa mat og træt af alt, at jeg ingen Magt har til at be stemme noget. Hvordan disse Dage her, tilbragte «paa gamle Tomter» har været for mig, kan De tænke Dem, der saa smukt har forstaaet og levet Dem ind i mit Følelsesliv. Deres oprigtig hengivne Camilla Collett.» Heller ikke i Christiania følte Fru Collett sig hjemme. «Grunden til min Taushed, der des værre ogsaa angaar flere end Dem» — skriver hun til mig den 31te Oktober 1888 — «kan De simpelthen kalde min «Christiania-Stemning». Det usigelig Triste og Tunge i Livet her virker i al Fald paa mig saa knugende, at jeg taber Lyst og Evne til alting.» Blandt den Bunke af Breve61 « fra hende, som jeg har liggende foran mig, tinder jeg lignende Udtalelser i mængdevis. Ingen har nogensinde gjort mindre for at vinde Mængdens Gunst end Fru Collett, og aldrig forstod hun at tåge Livet, som det falder. Hendes modtagelige Sind blev forstemt; det far vedes af hver Sky, der gled hen derover. Hun, der var saa modig som Forkjæmperinde, følte sig ikke blot let krænket i det daglige Liv, men var ængstelig nervøs, naar hun skulde stilles Ansigt til Ansigt med Fremmede. Hun eiede paa én Gang Geniets Trang til at vaekke Opsigt, og Mi mosens Frygt for Berøring. Livet syntes hende tungt at leve og tungt at bære; og hun blev sky og ængstelig, naar noget üblidt traadte hende imøde. I Christiania havde hun levet bekymringsfulde Dage. Eftersom Aarene gik, blev det mørkere, koldere og ensommere rundt om hende der. Naar hun vendte hjem fra sine Reiser, mødte hun fremmede Ansigter, nye Forhold ; hun saa, at hun var forglemt. Kastede hun sit Blik hen over Byen — den By der dog en Gang havde rummet hendes lykkelige Ægteskabsaar — da syntes det hende, som om Egennytte og Omskiftelighed gabede hende imøde for hvert Skridt, hun gik.62 « i Naar hun var i Udlandet, længtede hun til sine Sønner i Christiania; men havde hun siddet i Christiania en Stund, og Gjensynets Glæde var over, længtede hun atter mod større Forhold og Sydens Varme. Først to Aar før sin Dø-d forsonede hun sig helt med Byen: da Hovedstaden og Landet varmt og enstemmigt hyldede den Ottiaarige, for svandt hendes Nag. Hun talte efter sin Jubi læumsfest i lang Tid ikke om andet; og sikkert har denne sildige Anerkjendelse været hendes Livs kjæreste Triumf. Straalende, næsten med et Skjær af Ungdom kom hun mig imøde, da jeg et Par Maaneder efter Ottiaars-Fødselsdagen hilste paa hende. Lykkelig, næsten barnlig glad for talte hun mig Enkeltheder; og hun viste mig Laubærkransen fra Kristiania Teaters Kunst nere samt Gaver, som hun havde modtaget. Vi stansede foran et meget smukt Skrivetøi og Stager af norsk Nikkel og Emaille. «Se,» sagde hun; «dette er en Present fra tre Ungdomsveninder. Er den ikke smuk? Den har jeg solgt !» Jeg betragtede hende forbauset. Hun slog op en høi, hjertelig Latter, — det63 er den eneste Gang, jeg mindes at have hørt Fru Collett le rigtig høit og hjerteligt. «Jeg havde Lyst til at se Deres Ansigt, min kjære Frøken Tschudi,» sagde hun. Saa fortake hun mig, at hendes Søn virkelig havde afkjøbt hende denne nydelige Gave, men vel at merke: han skulde først have den efter hendes Død, og Beløbet var af Fru Collett sendt til de nødlidende Fiskere i Nord land. Sparsommelig, hvor det gjaldt hendes egen Person, var Fru Camilla Collett i høi Grad nobel og gavmild, navnlig mod Landsmænd, naar hun færdedes ude. Hendes Veldædighed brammede ikke og stillede sig sjelden til Skue. Men i det Pensionat i Kjø-benhavn, hvorhen hun Aar efter Aar vendte tilbage, vidste man at berette om, at trængende Nordmænd uaf ladelig søgte den aldrende Forfatterinde og mod tog isandhed storartet Understøttelse af hendes Haand. Fru Collett fik aldrig et blivende Hjem; Reiseblodet drev hende atter og atter rundt i Europa. Men naar hun ide senere Aar kom til de gamle Byer, traf hun ingen, hun kjendte der mere. De unge Kunstnere fra Hjemmet, som hun en64 gang havde truffet og yndet, var spredte for alle Vinde. Deres Navne havde maaske faaet Klang; men førte Tilfældet dem efter halve Snese af Aar atter sammen i andre Byer, var Stemningen borte. Kun hun var den samme. Hun kjæm pede vedblivende sin tunge Kamp; endnu var hun en sagende Sjæl, en hvileløs Fugl. Da Kræfterne endelig svigtede til at foretage de lange Reiser, drog hun fremdeles mellem Norge og København. Hun kjendte Danmarks Hovedstad fra onde og gode Dage; hun havde besøgt den som lykkelig Hustru, skjærmet afden Ægtefælle, som hun saa heit havde elsket, og senere nedbøiet i Fortvivlelse efter hans Død. Ophold i denne By havde inspireret hende til mere end ét kraftigt Kampraab fra «de Stummes Leir» ; og hun havde mere end én Gang seet Stadens In telligens samlet i Fest til hendes Ære. Byen for andrede sig; men hun merkede det ikke, hun vendte altid gjerne tilbage did. Privat og offent lig havde man hyldet hende dernede, længe før man i hendes Fødeland tænkte paa at gjøre det. Hun boede Vinter efter Vinter i det samme Pensionat i Gothersgade — det gamle Hjem, som hun kaldte det selv. Hun elskede især Ud sigten fra sine Vinduer dernede. Naar jeg jevn65 lig

besøgte hende, kunde hun trække mig hen og vise mig den henrivende Udsigt: Trærne, Blomstergrupper, Vand og Terasserne i den bo taniske Have. Før Løvet gulnede, kom hun i Regelen derned; hun saa Vinterfrost lægge sig over de nylig saa brogede Bed. Og naar Vaaren fulgte efter den lange Vinter, og Bladene atter sprang ud, mindede det hende om, at nu var det snart Tid at reise tilbage til Norge. Da jeg først lærte Fru Collett at kjende, havde Kvindesagen netop begyndt at skyde Fart i Danmark. Yngre Medkjæmpere flokkedes den gang rundt hendes Person. De Ældre, der sym patiserede med hendes Anskuelser, anerkjendte hende villig som Fører. Med den store Begavelses Selvbevidsthed veiede hun ret vel, hvad hun havde udrettet. Naar hun hyppig talte om Miskjendelser og For følgelser, var det ikke frit tor, at hun følte en Martyrs Selvgodhed ; hun huskede og gjentog det ofte: at hun for længe siden havde udkastet de Tanker, der nu diskuteredes som noget splinter nyt. Vandrer vi i Erindringen om i Fru Colletts Liv, møder vi den aldrig afbrudte Strid for Kvindesagens Seier, den næsten fanatiske Kjær lighed til hendes eget Kjøn som Sjælen i alt, Silhuetter. 566 • hvad hun har foretaget. Ide øde Hotelværelser, som hun beboede, skjænkede hun Kvindens Stilling de lange Dages Arbeide. Fordybet i Grublen over samme Sag sled hun sig igjennem ensformige Nattetimer, der med al sin Stilhed ei formaaede at skaffe hende Søvn; Morgenklokkerne fandt hende endnu vaagen og optaget af samme Tanker. Man tør ikke übetinget beklage, at Camilla Collett i sit lange Liv meldte seig og heftig Modstand. Hendes Karakter var som skabt til at kjæmpe mod Strømmen. Modgangen opildnede hendes Mod, øgede hendes Begeistring, styrkede hendes Udholdenhed. Der var Øieblikke, hvor hun tvivlede paa alt undtagen det ene: at Kvindens Stilling var uretfærdig, ynkelig og uværdig. Og uforfærdet, frigjort for Menneskefrygt, kjæmpede hun for det, som hun ansaa for Ret. Jeg har aldrig kjendt en Forfatterinde, mere heftig overbevist om sine Meningers Rigtighed. Men paa den anden Side har jeg sjelden kjendt en Kvinde i det private Liv, mere ængstelig sky for af støde eller fornærme. Hun var den fine Dame fra den gamle Tid. Hun hadede, afskyede Larm og Stø-i; hendes indre Sympati heldede mod alt, hvad der var fint og aristokratisk.67 h V Nedarvede, smukke Former tiltalte hendes Skjøn hedssans. Hun satte Pris paa den fornemme Verden, skjønt hun ofte indigneredes over de Anskuelser, som hun hørte udtale der. Traf man hende i Selskabslivet, kunde man overraskes over den Smidighed, som den ellers mangen Gang stridbare Forkjæmperinde her var istand til at lægge for 'Dagen. Der boede' fra Ungdommen og op til de sifdige Aar hos Camilla Collett en sterk Kjærlig hedslængsel. Hendes Kulde var, hvor den viste sig, kun tilsyneladende ; den var en Frugt af uforstaaende eller haanende Smil, der tidt havde mødt hendes ligefremme Følelsesudbrud og drevet hende tilbage i sig selv. Den virkelige Camilla Collett smegtede efter Anerkjendelse og frøs af Mangel paa Kjærlighed. I en af sine Bøger — «I de lange Nætter» — viser hun os aabent, at der bag hendes sterke Vilje bankede et Hjerte, der levende trængte Deltagelse, bræn dende længtede efter Sympati. «I vil ikke mis kjende mig!» tilraaber hun sine overbærende Venner. «I vil forståa, at jeg har levet for lidet i Dalen og for meget paa disse Livets Skaga stølstinder, som heder Ensomhed. Ak, minSjæl har drukket for lange, dybe Drag af de isnende68 Kilder, der udspringe mellem Taushedens og Savnets Jøkler, og det netop^i de Aar, da den varmest higede mod Solen og Lyset!» — Fru Collett har i disse Linjer grebet saa rigtig, som man kun kan gribe, naar man taler om sig selv. Den, som ikke søger Venskaber, pleier heller ikke at finde dem. Et Bevis paa hendes Værd som Menneske ikke mindre end som For fatterinde er det, at hun, trods sin sky Tilbage holdenhed alligevel havde varme Venner, om det i senere Aar end selvfølgelig var ved de gamle Venner, som hun mest maatte holde fast. Ingen vil nærmere have kjendt hende uden at have følt hendes store Trofasthed. Hun hørte til de ikke almindelige Kvinder, der kun slutter Venskaber for at bevare dem gjennem Livet, Med rørende Hengivenhed kunde man høre hende tale om længst afdøde Venner; og ildfuld kunde man høre hende forsvare dem, for hvem andre intet havde uden Kulde og Foragt. Men ligesaa trofast som i sit Venskab, lige saa langsindet var hun i sit Nag. Det var en Sjæl, som intet glemte, hverken ondt eller godt; begge Dele voksede tvertimod, jo længere hun rugede derover. Krænkelser — selv om de var tilføiede hende i hendes Ungdom — kunde hun69 - * vanskelig komme over; hendes übø-ielige Sind blev ved med at tygge paa dem Aar ud og Aar ind; og faa Karakterer har kunnet rumme mere Bitterhed end hendes. Uforsonlig var hun dog ingenlunde. Jeg husker saaledes, at hun gjennem Aar var fortørnet paa Professor Dietrichson paa Grund af hans Karakteristisk af hende i Alf Colletfs Bog: «En gammel Kristiania- Slegt;» men da han 1893 stillede sig i Spjdsen for Festen til hendes Ære, smeltede hendes For tørnelse som Dug for Sol; og han havde de sidste Par Aar af hendes Liv en særdeles varm Veninde i hende. Mig selv

hændte noget lig nende, da jeg 1887 udgav «Tre Nutidskvinder». Fru Collett følte sig stødt af et Par af mine Ud talelser om hende; hun skrev «en Berigtigelse» i «Aftenposten» og udtalte sig ogsaa personlig ret skarpt om mine Feilgreb. Vi blev imidlertid hurtig forsonede; og jeg kan med Sandhed sige, at Fru Collett har været mig en sjelden tro fast Ven. «Kjære Frøken Tschudi!» skrev hun en Maanedstid efter i Anledning af min Biografi, «længe siden skulde jeg have skrevet og ikke af ventet en ny Takkegrund, som den De giver mig i sidste Sendelse, i Fru A. L.'s smukke, velvillige70 Anmeldelse af Deres Bog; — thi ogsaa den, for saavidt den angaar mig, skylder jeg Dem. Ved Deres Bog har De vakt en ny, velvilligere Kri tik tillive. Mine naadige Herrer Recensenter skal dog se, at Kvinde ogsaa her har et Ord at sige og drister sig til at have en Mening. Rettelserne i Deres Bog har jeg paa bedste Skjøn gjennemgaaet; de gjælder jo kun mest det første Afsnit, det mere Personlige ! Jeg ønskede nok, De skulde se det for en mulig senere Ud gaves Skyld. Om De vil synes om det, er mere tvivlsomt. Præstegaarden var ikke befolket af Gjester om Sommeren — vi var et temmelig kræsent Folkefærd, der levede mest for os selv. Min Moder og Søster og jeg levede meget in timt vort Stueliv sammen, og jeg tør vel sige, at min Faders Bibliothek skaffede mig mere Ad spredelse end «Dyrene paa Gaarden». Og «Smaasvaghederne» ! — ja, dem burde De, kjære Frøken Tschudi, helst undladt at nævne, da det ærede Publikum, hvis Overbærelse her anraabes, og jeg nu engang ere fuldstændig uenige om «Feil og Fortrin», og om hvilket er hvilket. DeterkunenSandhed,atjeg er den eneste mig bekjendte Forfatter og Forfatterinde ude og hjemme, som man i literære Anmeldelser aldrig71 •~ forsømmer at give denne Paaskrift, og det med en vis tilsløret Nænsomhed, der er dobbelt saa rende. Læs blot Dietrichsons Anmeldelse i Familiebogen ! Jeg kommer sandsynligvis næste Lørdag til at afgaa herfra. Sees vi ikke forinden, for bedre at tale derom? Det gaar mig nok nu, som i min lille Ar tikel i «Aftenposten», at Grumset i mine tre Blækhuse slipper op. Altsaa farvel, kjære Frøken Tschudi, for denne Gang. Deres altid oprigtig hengivne C. Collett.» Et meget sympatisk Træk hos Fru Camilla Collett var hendes strenge Arbeidsomhed. Be søgte man hende tidlig eller silde, altid kunde man — saafremt hendes Helbred var nogenlunde god — træffe hende ved sit Skrivebord eller studerende den ældre eller nyere Litteratur. Fandt man hende ikke med Pennen eller med en Bog i Haanden, kunde man være temmelig sikker paa at finde hende med Naal og Saks; skjønt upraktisk i mange andre Retninger, forstod hun nemlig saa godt som nogen at lappe og sy. Selskabslivet ringagtede hun, hvor hun troede, at det ikke bragte aandeligt Udbytte; og naar hun72 besøgte Teatrene var det selvfølgelig ligeledes for at berige sin Aand. Jeg boede en Vinter i samme Pensionat som Fru Collett. En Aften sent kom jeg hjem fra Selskab hos en Forfatterinde, som ogsaa Fru Collett kjendte godt. Klokken var henimod ét. Forsigtig ståk jeg Naglen i Laasen for ikke at vække mine Husfæller af deres Søvn; med listende Trin vilde jeg snige mig igjennem Gangen. Men hvor sagte jeg end listede mig, Fru Collett maatte have hørt mig. Hendes Dør aabnedes pludselig. Fuldt paaklædt stod hun for mig et Lys i Haanden og opfordrede mig til at komme ind til hende. Saa maatte jeg da midt om Natten sætte mig ned og fortælle hende om Selskabet, om hvem jeg havde truffet der, og hvorom Underholdningen havde dreiet sig. Da jeg var færdig, spurgte hun: «Synes De nu egentlig, at De har lært noget iaften?» Jeg studsede; vistnok havde jeg moret mig, men at jeg havde lært noget, kunde jeg ikke med Sandhed sige. Jeg svarede derfor nei. Fru Collett sendte mig et temmmelig hvast, halvt ringagtende og lidt medlidende Blik. «Hvis De ikke har lært noget, — hvad i al Verden vilde De saa der» ? spurgte hun.73 * Hvor meget Fru Collett end i tidligere Aar var bleven feiret i Kjøbenhavn, staar det ikke til at negte, at hun i de sidste Aar levede en somt, halvglemt dernede. De var døde, mange af de danske Venner, som hun i yngre Aar havde vundet ved sin Intelligens og sin Energi. Lige overfor de faa, som trolig blev ved at op- Sjø-ge hende, følte hun altid Trang til at udøse sig om Livets tusinde smaa Gjenvordigheder, der plagede hende og mødte hende oftere end andre paa Grund af hendes svage Øine og hendes Distraktion. Den lille Kreds, der endnu var hende tro, bestod, foruden af et Par Medlogerende, hun satte Pris paa, af Digteren John Paulsen og Frøken Clara Bergsøe. Ogsaa den sterkt be skjæftigede Fru Laura Kieler kom en og anden Gang fra Hillerød for at se til sin Moders Barn domsveninde. Vårede det for længe mellem hvert Besøg, skrev Fru Collett med sin gammel dags faste, tykt paatrykte Haandskrift, hvori hvert Bogstav var fæstet til det andet, at hun «længtede efter hende», og at «Fru Kieler maatte huske paa, at hun for Fru Collett altid var et Stykke Norge».74 f Denne Sjæl, saa dybt bunden til Hjemstavnen, skulde da ogsaa faa lægge sig til Hvile i sit Fjø-deland. Længe havde hun havt en smertelig Forudanelse om, at Døden nærmede sig. Ikke at hendes Aand

fordunkledes; men Legemets Kræfter tog af. Og medens hun talte Aarene, der svandt, saa hun med Savn de tomme Rum, der dannede sig rundt hende, idet Slegtninge og Venner gik bort. Og dog elskede hun Livet, og hun syntes, at hun endnu havde meget, hun ønskede at ud rette paa denne Jord. «Her ligger jeg,» sagde hun, da jeg besøgte hende paa Dødsleiet, «og der er saa meget, jeg endnu skulde ordnet. Dog — det faar alt staa i Guds Haand,» tilføiede hun resigneret. Hendes afmagrede, skarpt udprægede Træk, det Gjennemsigtige ved hele hendes Person, alt tydede, da jeg sidste Gang saa hende, paa, at hun ikke kunde have ret længe igjen at leve. Men da hun talte med mig, blev livlig, forsvandt dette Indtyk; under det skrøbelige Hylster rørte der sig endnu en kraftfuld Aand. Hun bød mig hjertelig velkommen og talte deltagende elsk værdig om mine nyeste Arbeider, som hun havde læst. Saa talte vi om gamle Tider og om75 ,•» gamle Venner. Kun om én Ting talte vi denne Gang lidet : om hendes egne Verker og om hende selv. Søgte jeg at dreie Samtalen hen paa hendes Person, kom der noget Aandsfravaerende i Blikket, der gjorde mig forlegen og vemodig. Jeg følte mere, end jeg i Øieblikket forstod, i hvor hei Grad Camilla Collett var ældet. Jeg havde siddet et Par Timer hos hende og bøiede mig over hende for at sige hende Far vel. «Faar jeg Lov til at besø-ge Dem igjen?» spurgte jeg. «Ja,» sagde hun, «besøg mig snart igjen, hvis De kan udholde at høre paa denne skrækkelige Hoste.» Det var sidste Gang, jeg saa hende her i Livet. Faa Dage efter laa jeg syg; og samme Dag, jeg stod op, modtog jeg Budskabet om, at hun var død. Hendes Livs Kamp var til Ende. Medens jeg stod ved hendes Kiste i det smykkede Kapel, og Repræsentanter for de mange Virkefelter, hendes Livs Interesse havde omspændt, lagde Kranse paa Baaren, mindedes jeg uvilkaarlig hendes egne Ord: «Hvi sørge vi over de Døde? Hvor ofte, naar vi fortvivle over Tabet af vore Kjæreste, har Dø-den været en god, medlidende Aand, derbar dem over den Afgrund af Smerte og Skuffelse, som Livet holdt beredt for dem.»

Jeg tænkte paa, hvor godt det maatte være at hvile efter en lang Arbeidsdag, og paa, at den, der har arbeidet saa ufortrødent, kjæmpet saa modig som Camilla Collett, vel har fortjent Hvilen og Efterslegtens Ros.

*

Hanna Ouchterlony.

Hanna Cordelia Ouchterlony.

I.

Frelseshærens første Forkjæmperinde i Sverige og mangeaarige Leder i Norge, Kommandør Frøken Hanna Cordelia Ouchterlony, er født den 14de September 1839 i Småland (Jönköpings län) paa Gaarden Norrhorja. Hendes Moders Forfædre var franske; Faderens Forfædre var Skotlændere.

Hendes Farfader var streng Pietist og tvang sine Børn til hver Søndag at gaa i Kirke. Hans Strenghed og hans Tvangsforholdsregler trættede Børaene og vakte Uvilje mod Kirken i deres Sind. Frøken Ouchterlonys Fader var meget frisindet med Hensyn til sine religiøse Anskuelser; og af Familiens øvrige Medlemmer vides kun en enkelt — en Fætter, der er Missionær — at have været udpræget religiøs.

Hanna er den ældste af seks Søskende. Hun var et livligt, heftigt Barn, et varmhjertet7 8 a Gemyt, der hadede Uretfærdighed og Undertryk kelse. I sine fantastiske Drømme ønskede hun at give sit Liv hen til Forsvar for de Under trykte, til Hjælp for de Nødlidende. Naar hun vandrede i de store Skove i Nærheden af Hjem met, forekom det hende, som om Forsynet selv talte manende Ord til hende om det Pund, som hvert Menneske har faat at forvalte, og for hvil ket vi alle paa den store Opgjørsdag vil blive krævede til Regnskab. Barnedrømmene skulde blive til Virkelighed, men de skulde ingenlunde blive det snart. Hanna Ouchterlony var sammensat af saa mange Mod sigelser og Uoverensstemmelser, at de gode Spi rer, der var nedlagte i hendes Sjæl, tidevis stan sedes i sin Fremvekst. Fraset et enkelt Aar, da hun for sin Uddan nelses Skyld blev sendt til en sprogkyndig Slegt ning i Finland, tilbragte hun hele sin Barndom i Hjemmet. Men dette ene Aar langt fra dem, som hun elskede, og som elskede hende igjen, lærte hende Ensomhedens Bitterhed og Uhygge. Den Følelse af Forladthed, som hun blev et

Bytte for, viste hende imidlertid ogsaa Bønnens Trøst og Bønnens Styrke; den lærte hende,79 \ hvad vi alle tidligere eller senere erfarer i Livet, at den, «Gud sætter ene, han selv er mere nær!» Forladt af sine Kjære, alene, som hun følte sig mellem Fremmede i et fremmed Land, syntes Gud hende nærmere end før; og hun talte tillids fuldt og fortroligt til ham, som til sin Fader. Da hun atter kom tilbage til Forældre og Sø-skende, til Venner, med hvem hun delte Stu dier og Adspredelser, glemte hun ham dog atter for Øieblikkets Glæder, for alt, hvad hun eiede i sit Hjem. Efter Konfirmationen reiste Hanna til en Onkel i Stockholm, hvor hun forblev i syv Aar, og i hvis Hus hun kom til at indtage en Datters Plads. Onkelens Hjem var livligt og muntert; det stod aabent for Venner og Slegt. Den unge Pige havde Pligter at opfylde, men man viste hende hensynsfuld Velvilje overalt; og menne skelig seet var hun vernet om og beskyttet. Sveriges Hovedstad syntes hende dengang som det herligste Sted paa Jorden; at leve i denne By var dengang Maalet for alle hendes Ønsker. Da syv Aar var forlø-bne, reiste hun en80 Sommerdag fra Stockholm til Varnamo, hvorhen hendes Forældre i Mellemtiden var flyttet. Dette Besø-g bragte hende paa det Rene med, at hendes Nærmeste i den lille By trængte hende langt mere end Onkelen i Hovedstaden; og hun be sluttede fra nu af at blive hjemme. Overgangen fra Storstadslivet til Provins byens snevrere Forhold faldt hende ikke let; og bag de smaa Ruder i Varnamo sad hun ofte og drømte om den store Verden. I den lille By fandt man hende egen og ekscentrisk; hendes Fader — en begavet Mand — forudsagde alle rede, at hendes Liv vilde tåge en usedvanlig Retning. Naar hun omfattede Person eller Sag med Interesse, gjorde hun det uden Hensyn til, om dette kunde komme til at berede hende Li delser; og hvor hun elskede, der elskede hun uden Grænser. En usigelig Smerte forvoldte det hende, da hendes Moder døde (1873). Hun havde elsket denne Moder over alt andet paa Jorden. For at være hende nær, havde hun opgivet sin sikrede Fremtid i Onkelens Hus; Livet syntes hende tomt og øde, da hun var borte. For anden Gang lærte hun at bede af Hjertet; dog blev hendes Sjæl endnu ikke vakt til Frelsen i Jesus.81 Hjemmet bestod nu kun af hende selv, Fade ren samt en Broders Barn, der i seks og et halvt Aar havde været Husets Solstraale. Frøken Ouchterlony havde altid elsket denne lille Pige. Efter Moderens Bortgang sluttede hun sig med end mere Inderlighed til hende; thi nu var hun næsten udelukkende betroet til Tantens Omsorg. Det var derfor en dyb Skuffelse for hende, da hendes Broder et Par Aar senere kaldte sin Dat ter tilbage til sig. Hjemmets bedste Skatte var nu jordede eller revne fra hende. Hun vantrivedes mere end nogensinde i den lille By og ønskede sig langt væk. Men hendes gamle Fader vilde ikke flytte ; han vilde dø paa den Plet, hvor hans Hustru havde udaandet, og begraves i den Grav, hvor hendes Støv hvilede. Hanna hadede alt Forretningsliv,- dog kastede Forholdene hende ind deri og gav hende Held paa denne Bane. Hun oprettede en Boghandel, kjøbte et eget Hus og solgte senere den til liggende Have for samme Pris, som Huset og Haven tilsammen havde kostet hende. Varnamo, der nu har mistet al Betydning, var i den Tid bekjendt for sine store Okse raarkeder. Sommeren 1878 var disse Markeder Silhuetter. 682 endnu i sin Blomstring. Den udmerkede Belig genhed paa et Sted, hvor flere sterkt befærdede Landeveie stødte sammen, gjorde B)'en til et Brændpunkt for Egnens Forretningsliv. Den, som kun kjender det nuværende lille, næsten dvaske Varnamo, kan neppe gjøre sig en Fore stilling om Stedet for tyve — femogtyve Aar siden, naar Veiene vrimlede af Bønder, der reiste til eller fra den lille Stad. Entreprenørerne for Jernbanen mellem Nassjo og Halmstad besluttede at lægge den saaledes, at den kom til at passere Varnamo. Dette blev imidlertid ikke til Fordel for Byen:' paa de mørke Jernbaneskinner rullede Energi og Vel stand bort. En engelsk Ingeniør, Mr. Billups, stod i Spid sen for Jernbanens Anlæg; han og hans Familie slog sig ned i Varnamo, medens Arbeidet fore gik. Han var bekjendt som en usedvanlig god hjertet og velvillig Mand. En Dag kom en ung Englænder som Gjest til hans Hus. Det sagdes, at den fremmede kun var fireogtyve Aar gammel. Men hans hoie Skikkelse var bøiet, . og i hans tykke sorte Håar saa man allerede Stænk af graat. De mørke Øine gjenspeilede Intelligens samt en rig og83 > varm Sjæl. Den fremmedes Navn var Bramwell Booth. Hans Helbred, som aldrig havde været sterk, var bleven alvorlig svaekket ved hans opofrende Arbeide som sin Faders nærmeste Medhjælper i «den kristne Mission», der samme Aar (1878) var bleven omorganiseret til «Frelses hæren». Mr. Billups, som var en Ven og Vel ynder af William Booth og hans Virksomhed, havde indbudt Sønnen til at tilbringe nogen Tid i hans tilfeldige Hjem i Sverige for at hvile fra sit Arbeide. Ude af Stand til at holde sig i fuldstændig Uvirksomhed og altid ivrig for Menneskenes Frelse, tænkte den unge Mand straks paa at være til Nytte og Velsignelse for sine Omgivelser ogsaa i dette nye Land. Han sammenkaldte religiø-se Møder, der snart fandt Sted i Mr. Billups

Hjem, snart i Jernbanestationens Ventesal, snart i Byens Missionshus. Han virkede ogsaa i det Stille: paa sine Spadserture pleiede han at have med sig en svensk Bibel. Han stansede dem, som han mø-dte. Og da han ikke kunde samtale med dem i det svenske Sprog, havde han for Skik istedet derfor at pege paa et bestemt Bibelsprog og ikke at lade dem gaa videre, for de havde84 læst det, som han ønskede, at de skulde bevare i sit Hjerte. Ovenfor har jeg omtalt, hvor megen Smerte Tabet af hendes Moder havde forvoldt Hanna Ouchterlony. Selv har hun i en Samtale sagt til mig: «Det er mig endnu uforklarligt, at jeg ikke dengang virkelig blev frelst». Da hendes Broderdatter blev hentet bort fra hende, traadte Gud hende atter nær. Til Savnet af de to elskede Væsener kom der Nø-d over hendes Synd. Seks lange Maaneder kjæmpede hun en ensom Kamp. Endelig gik hun seirrig ud af Kampen; uden Paavirkning af noget Menneske fandt hun Fred og Glæde i Gud, Hendes tidligere Omgangskreds ombyttedes nu med en anden. I Egnen, hvor hun boede, fandtes adskillige Kristne, som hun tidligere ikke havde kjendt videre til. Det var næsten ude ukkende fattige Folk; men hun lærte meget af dem. Hun kom gjennem disse i nær Berøring med Arbeidsklassen ; og dette har senere været hende til overordentlig Nytte under hendes Ar beide i «Frelseshæren». En af Presterne i den lille By raadede hende til at gaa til de Syge og læse høit for dem af religiøse Skrifter. Men dette var ikke hendes Kald; dertil var desuden85 > ogsaa mange andre villige. Det blev hendes foreløbige Arbeide at samle de elendigste Folk, saadanne, som aldrig spurgte efter Gud og hans Ord. Disse stakkels Mennesker havde stor Synde byrde, men faa Klæder og ondt for at skaffe Mad; mange af dem nævntes under Tilnavne, der tilkjendegav deres dybe Fald. Hun læste i Bibelen og i Moodys Skrifter for dem, hjalp dem og bad med dem. Mange Gamle i Varnamo taler endnu med Taarer i Øinene om «den snille Frøken Hanna». Frøken Ouchterlony kom maaske mere end nogen anden under Indflydelse af Bramwell Booths Tale og Personlighed. Hun havde længe havt en übestemt Følelse af, at der fattedes noget i Tidens sedvanlige Fremstilling af Frel sens Væsen; nu lærte hendes Sjæl med Inder lighed og Glød at opfatte de nye Synspunkter, som den unge Booth lagde frem for hende. . Endnu havde hun ikke egentlig begyndt nogen offentlig Virksomhed; hun skrækkedes til bage for en saadan. En Dag, da Folk var sam lede for at høre Bramwell Booth, og hans An komst blev forsinket, spurgte man frøken Ouchter lony, om hun ikke i Mellemtiden vilde sige nogle Ord. Men hun undskyldte sig med, at86 Flertallet af de tilstedeværende betvivlede Kvin dens Ret til at forkyride Evangelium, og at tro ligvis mange vilde gaa sin Vei, om de fik høre hende tale og saaledes gaa glip af det, hvorfor de var komne. Bramwell Booths Besøg i Sverige blev ikke langt; hans Pligter kaldte ham efter nogle Uger tilbage til England. Men han vekslede Breve med Frøken Ouchterlony, som desforuden med Interesse fulgte Frelseshærens Virksomhed ved at læse den engelske Udgave af Krigsraabet. 1880 døde hendes Fader. Samme Sommer besøgte hun England for første Gang som Gjest i General Booths Familie. Selv skriver hun om dette Besøg bl. a. følgende: «Fem Uger opholdt jeg mig i General Booths Hus, hvor jeg daglig havde Leilighed til at se, hvad en virkelig Opofrelse for Herren vil sige, en Forsagelse ikke blot i Ord, men i Gjerning og Sandhed. Saavel Generalen, som alle de øvrige i Familien, lige til de yngste Børn, havde kun ét Maal: Guds Forherligelse og Verdens Frelse ! Min Sjæl havde længe brændt for andres Frelse; dette havde bragt mig til i Angst at gjennemvaage mangen Nat. Jeg havde alligevel87 > ved Dagens Frembrud ikke Mod eller Kraft til at udføre det, hvortil Aanden opmuntrede mig, skjønt jeg dog ved Guds Naade fik virke noget for ham, der gav sit Liv hen for mig. Faa Dage efter min Ankomst til England var jeg tilstede ved et Møde for Armeens Officerer, hvor Guds Aand tydeligere end nogensinde aabenbarede for mig mit personlige Ansvar for andres Red ning. Da ofrede jeg mig paa Lydighedens Alter og lovede Gud at gaa, hvorhen han vilde sende mig.» Hanna anede, at hendes Plads var i Frelses hæren, skjønt hun ikke tænkte sig en saadan Stilling, som den, hun kom til at indtage; hun kunde næsten ikke udholde Tanken paa at skulle fremtræde for Publikum og blive latterliggjort. Hun vendte tilbage til Sverige alene, hvilket syntes hende langt vanskeligere, end om hun var reist hjem, ledsaget af en Afdeling af Frel seshæren. Fra London drog hun først til Gøte borg, hvor hun boede hos en Faetter, der var Kommandørkaptein i den svenske Marine. Hun havde lovet Gud, at dersom der bødes hende en Anledning, vilde hun ikke negte at vidne om Herren. I et stort offentligt Lokale, et Slags Teater,88 - blev der holdt et religiøst Møde. Endnu fore kom det hende næsten usømmeligt at tale i en Forsamling. Hun stod i et Sideværelse. Natten forud havde hun kjæmpet en haard Kamp. En indre Stemme havde raabt manende til hende: «Gud vil, at du imorgen skal tale! Husk paa, at du maa adlyde Gud mere end Mennesker!» Nu saa hun ud gjennem Vinduet, op

mod den klare Himmel. Hun syntes, at Maanen og Stjer nerne sagde til hende: «Du bryder dit Løfte til Gud, dersom du ikke taler idag.» «Jeg har lidt saa meget inat,» sagde hun til en af Mødets Ledere, der kom ind til hende, «at dersom Gud giver mig Mod, vil jeg ved Mødets Slutning sige nogle Ord.» Hun lagde sig paa Knæ bag Teppet, der adskilte det Rum, hvor hun var, fra Salen; og hun bad inderlig til Herren. Da hun reiste sig efter sin Bøn, var Frygten borte. «Nu,» sagde hun, «vil jeg gaa ind.» Hun følte ikke Gulvet under sine Fø-dder; Forsamlingen bølgede op og ned for hendes Øine. Hun talte i tyveMinuter; men hun vidste senere ikke selv, hvad hun havde sagt. Hun traadte ned fra Katederet; Gud havde støttet hende i den vanskelige Stund.89 * Broen var kastet af. Hun havde betraadt en vanskelig Vei, som hun senere er gaaet frem paa gjennem mange Kampe, men hvor hun har naaet store Maal ; thi man naar altid meget, naar man rigtig vil, og naar det, som man vil, er Sandhed. Efter Mødet i Gøteborg reiste hun til Jon koping, hvor hun atter talte; senere drog hun til sit eget Hjem i Varnamo. Hendes Broder havde imidlertid overtaget hendes Boghandel, og hun holdt Mø-der i en Sidefløi i Huset. Hvad hun sagde, vakte Opposition. Hun stod ene med sit Vidnesbyrd, som man ansaa for farligt; men mange Mennesker kom alligevel til hendes For samlinger. Hun reiste til Halmstad, hvor hun holdt sterkt besøgte Bønnemøder. Derfra kald tes hun ud paa Landet. Folk løb midt paa Dagen fra sit Arbeide for at høre hende; de fyldte baade Stuen, hvor hun talte, Forstue og Kjøkken. Det var ikke glansrige Ord, der lag des frem for Tilhørerskaren. Men det var en alvorlig Kristens Bekjendelser; og hun stemplede Ordene med sin egen Personligheds Praeg. Midt under denne Virksomhed modtog hun i Mai Maaned 1882 et Telegram fra London, der indbød hende til at komme did for at del90 v tåge i de store Indvielseshøitideligheder, der skulde finde Sted i Anledning af, at Frelses hæren nylig havde erhvervet «Congress-Hall». Hun havde kun tænkt at blive i England fjorten Dage; Opholdet kom imidlertid til at vare syv Maaneder. «General» Booth og hans Hustru mente, at Frelseshæren trængtes i Sverige. Hanna havde aldrig tænkt sig Muligheden af at skulle komme til at lede Ekspeditionen ; hun havde kun ønsket en fordringsløs Plads inden Armeens Rækker. En stor Overraskelse var det for hende, da Generalen meddelte hende, at han havde besluttet at stille hende i Spidsen for den Afdeling, der skulde sendes til hendes Fødeland. Det var i Sandhed et vanskeligt Hverv, der lagdes paa en Kvindes Skuldre. Efter mange Overveielser og efter megen brændende Bøn til Gud erklærede hun sig villig til at drage afsted. Den 28de November 1882 holdtes i Exceter-Hall i London et stort Møde, ved hvilket 101 Officerer blev beordret til at reise til forskjellige Lande. Ved denne Leilig hed modtog «Major» Ouchterlony af Frelsesarmeens Moder, den senere afdøde Fru Catherine Booths Haand, den Fane, under hvilken hun tilligemed91 < » fire Kamerater skulde drage afsted for at begynde Frelseskrigen i Sverige. ir. Alene, midt i Vinterens Kulde, kom Frøken Ouchterlony 1882 til Stockholm. Hun havde nære Slegtninge i Byen. Hun havde Venner — ogsaa blandt de Kristne — som hun havde lært at kjende under sine Besø-g i Stockholm i senere Aar. Men hun tog ind i et Hotel, og hun besøgte ingen. Hun vidste, at alle, baade Verden og de Kristne, vilde fraraade og mod arbeide hendes nye Virksomhed. I det ensomme, uhyggelige Hotelværelse, der tvang Forladtheds følelsen op i hendes Sjæl med større Kraft end paa noget andet Sted, gjentog hun for sig selv, hvad hun havde tænkt paa Reisen: at hun ved at begynde Frelseshærens Krig i Sverige liavde brudt med hele sin Slegt og med hele sin Fortid. En Medhjælper var reist iforveien fra Eng land; sammen med ham begyndte hun nu en ivrig Søgen efter passende Lokaler. Det lyk kedes dem at faa leiet Ladugårdslands Teater92 samt Mosebakkens Teater og Ridehuset for enkelte Dage i Ugen. Første og anden Juledag kom de Kamerater, der skulde bistaa hende, to kvindelige og en niandlig Officer, den sidste en Englænder, der ikke kunde et ord Svensk. Det første Slag stod den 28de December. Store Skarer samledes. Trængslen var forfær delig, alle Rum var for smaa; Politiet kunde næsten ikke holde Folkemasserne tilbage. Ved det næste Møde traadte nogle Kristne frem og tilbød frivillig sin Hjælp til at holde Orden blandt de forsamlede. Nytaarsdag benyttedes Ridehuset for første Gang, senere benyttedes Teatret og Ridehuset afvekslende. Sidstnævnte Lokale var paa Grund af sin Rummelighed navnlig egnet til Sjø-ndags møderne. Ridehuset havde dog ogsaa sine Ulemper: da det om Dagen benyttedes til Rid ning, og Gulvet var af Jord, fandtes der hverken Platform eller Bænke; de maatte bæres ind ved hvert Mødes Begyndelse og atter bæres ud ved dets Slutning. Dette var ingenlunde noget lidet Arbeide; men det foraarsagede i Regelen ingen Bekostning, da det som oftest blev udført af de Nyomvendte med Bistand af nogle kristne Venner.93 Disse Bænke har forøvrigt sin særskilte lille Historie. For lettere at kunne transporteres, var de forarbeidede i mindre Stykker, dog

saaledes, at de kunde sættes sammen med Kroge. Sam menføiningerne opdagedes hurtig af Stockholms Gadegutter. Da urolige Tider meget snart oprandt for Frelseshæren, blev det Gutternes Yndlingsfornøielse paa et givet Tegn at sparke alle Sammenføiningerne bort paa en af Bænkene, saa at den, tilligemed alle, som sad paa den, med megen Støi rullede ned paa Jordgulvet under de omkringstaaendes Latter og Hurraraab. Gadegutterne morede sig ogsaa med at sy sam men et Antal Personer med tykt Garn. Man kan tænke sig Forvirringen ved Mødernes Slut ning, naar Kredsen skulde gaa fra hverandre, og naar hver og en begyndte at trække til sin Side, men ingen kunde komme Lø-s. Den 4de Januar (1883) sammenkaldte Frøken Ouchterlony det første Møde for dem, der ønskede at indtræde som Soldater i Frelseshæren. Omtrent halvhundrede havde indfundet sig, hvoraf de fleste var blevet omvendte paa de Møder, som man allerede havde holdt. At mange af dem var omvendte i Alvor, bevises af den Omstændighed, at de er blevet staaende i Hæren,94 skjønt Skjæbnen senere har kastet dem til meget forskjellige Steder, nogle endog over til den anden Side af Atlanterhavet En af de første — en Dranker og frygtet Slagsbroder — var den Aften, da han blev omvendt, saa elendig og ødelagt, at nogle af de Tilstedeværende slog Ring om ham for at skjule hans Usselhed, da han kastede sig ned ved Bodsbænken. Man tviv lede meget paa, at hans Omvendelse skulde blive af Varighed. Men han har senere været en respektabel Mand, og han forestaar nu en egen Mission i Stockholm. De Nyomvendtes Fremtræden paa Platfor men, deres Deltagelse i Sangen, deres Vidnes byrd og deres Bønner gav det første Signal til Udbrud af Uroligheder og Forfølgelser mod Frelseshæren. Man vidste, at mange af dem, som stod frem og vidnede, var befængte med allehaande Laster; og naar deres gamle Kame rater fik se dem staaende deroppe, og især, naar de fik høre Vidnesbyrd om deres Omvendelse, da kunde de ikke længere styre sig, men kastede Haansord mod Frelsesarmeens Arbeide og Ledelse. Rygtet om de besynderlige Prædikanter, der var ankomne fra England, spredte sig ud over95 < . hele Stockholm og bidrog til at lokke endnu større Menneskesværme til Lokalerne. Myndig hederne forbød de ledende Ofificerer at gaa til fods fra Moderne. De maatte kjøre; og deres Slæde fulgtes af en anden Slæde, hvori der sad Politimænd. Endskjø-nt de kjørte i raskt Trav, ledsagedes de altid af hujende Gadepøbel, der sprang ved Siden. Det er en Selvføge, at Frøken Ouchterlony personlig ikke led mindst under Spot og For følgelser. Selv har hun fortalt mig, at et af de eiendommeligste Øieblikke i den første vanske lige Tid var, da hun, midt under et stormfuldt Møde, fuldt af Hujen og Haan, kom til at se hen til en Sidedør og opdagede nogle af sine Slegtninge, der stod halvt skjulte og betragtede hende gjennem Teaterkikkerter. Politiet begyndte inden ret lang Tid at finde Frelseshæren besværlig og at ønske at blive fri for dens Hurlumhei. Vanskeligheder begyndte at opstaa med Hensyn til Lokalerne. Snart vidste man den ene Dag ikke, hvor man kunde komme til at afholde sit Møde den næste Dag; undertiden fik man først Besked med Hensyn til Lokalet faa Timer, inden man skulde samles. Det er sandsynligt, at Udleierne lagde disse96 Vanskeligheder i Frelseshærens Vei for at for hindre al Bekjendtgjørelse af Sammenkomsterne og for derigjennem at formindske Tilstrømningen. Hvis dette var Planen, mislykkedes den imidlertid fuldstændig. Rygtet om, hvor Møderne skulde holdes, spredte sig altid som en Løbeild, og Tilstrømningen aftog ikke. Der var tilmed Folk, som satte Brandstiger mod Husenes Vægge, som slog Vinduer itu og krøb ind, naar Lokalet var fuldt, og Dørene allerede var stængte. Fra Nabo laget indløb der Klager over disse, store Folke forsamlinger. Møderne blev mere og mere støiende. De, som leiede Lokalerne ud, fik flere og flere Betænkeligheder; og endelig lukkedes alle Døre for en Tid for Frelseshæren. Tanken paa at holde Forsamlinger i fri Luft midt i den kolde, nordiske Vinter skulde visselig have skræmt enhver, der var udrustet med mindre Heltemod og Handlekraft end Frøken Ouchterlony. Men hendes Natur var det ikke at give tabt. «Stænger man Dørene for os», tænkte hun, «saa maa vi holde vore Møder udenfor Dørene, indtil Dørene aabnes igjen.» Hun henvendte sig til en religiøs Mand, der eiede en stor Gaard i en Udkant af Stockholm, og bad ham om at aabne sin Gaardsplads for97 Frelsesarméen. Han samtykkede, og nu tog Major Ouchterlony i Spidsen for sin Skare denne Gaardsplads i Besiddelse. Fra en improviseret Tribune — en Bryggervogn og et Par omvendte Tønder og Kasser — talte hun og hendes Hjæl pere om Frelsen i Jesus. Kulden var bitter, og den faldende Sne gjennemblø-dte dem; men dette formaaede ikke at afkjøle de Kjæmpendes Glød eller at holde Folkemasserne tilbage fra at trænge sig sammen i tusendvis. Omtrent samtidig med, at Lokalerne stængtes for de offentlige Forsamlinger, begyndte enkelte Personer at aabne sine Såloner for Møder af mere privat Natur. Flere Damer og Herrer i fremragende sociale Stillinger begyndte at inter

essere sig for Frøken Ouchterlony; de ønskede af hendes Mund at høre noget nærmere om hendes Planer. Disse smaa Sammenkomster var ingenlunde uden Betydning; thi de bortryddede mange For domme og gjorde Frelseshærens Arbeide og Maal bedre kjendt inden Kredse, der var istand til at give den værdifuld Bistand. Ogsaa et Par religiøse Samfund begyndte at aabne sine Huse for Hæren; i Særdeleshed viste Metodisterne sig imødekommende og venligsindede mod den. Silhuetter. 798 Efterat nogen Tid var hengaaet, fik man ogsaa igjen Tiliadelse til at leie Ladugårdslands Teater. Men 1884 udlø-b Leiekontrakten; mange undredes paa, hvordan det nu skulde komme til at gaa med Hæren, da det sagdes, at Teatret for tredie Gang ikke vilde blive leiet bort til dette Øiemed. I Løbet af nogle Aar havde en smuk Kirke været under Opførelse paa Hjørnet af Oster malms- og Floragaden. Ingen vidste, hvilket Samfund der vilde komme til at benytte den; allermindst troede man, at Frøken Ouchterlony og hendes Tropper skulde faa noget med den at gjøre. Det vakte en ikke übetydelig Op merksomhed i Stockholm, da det blev bekjendt gjort, at Frelsesarmeen skulde holde sine Mø-der i denne Kirke. Kirkens Eier, Hr. Wallin, havde lært General Booth og hans Virksomhed at kjende under et Besøg i England ; og fra Frøken Ouchterlonys Ankomst til Stockholm havde han støttet hende med Raad og Daad og vist sig som hendes særlige Velynder. Nu aabnede han sin Kirke frit for hende og Hæren og overlod hende ligeledes en stor Del Ekspeditions- og Beboelsesværelser. De værste Forfølgelser var hermed forbi.99 Frelseshæren har siden 1884 havt meget stor Fremgang i Sverige, takket være ikke mindst dens altopofrende og energiske Lederinde. — De første Dage af 1892 modtog Frelses hærens Venner en Efterretning, der var ligesaa uventet som opsigtvækkende for dem, og som virkede meget forstemmende inden dens Kredse: efter 9 Aars trofast Arbeide for Armeens Frem gang havde Kommandør Ouchterlony faat Ordre af General Booth til at forlade sit Fødeland for at opslaa sit Hovedkvarter i Norge. Over femti Aar gammel, efter næsten et Decenniums Strid og Kamp i Sverige, maatte hun sige sit Fædreland Farvel, sige Farvel til den Armé, der var reist under hende, for at plante sin Fane i et andet Land. Vi har set, at Frøken Ouchterlony begyndte Arbeidet i Sverige med kun tre—fire Hjaelpere. Da hun drog bort, bestod Frelseshæren af 11 000 Sol dater, 500 Officerer og 150 Korpser. Under hendes Ledelse var et stort Hovedkvarter bleven opbygget. Desforuden var 29 andre Bygninger Armeens Eiendom, deriblandt to Huse i Stock holm, bestemte til Suppekjøkkener og Herberge for de Fattige. En Gaard til Vedhugst gav de Arbeidsløse Beskjæftigelse. Armeen eiede et100 eget Trykkeri, hvorfra «Krigsraabet» udgik i 40 000 Exemplarer ugentlig. En Frelsesflaade, bestaaende af to store Seilbaade, sendtes langs Sveriges Kyst. Endelig virkede der fem Slutn-Stationer blandt Nø-dens Børn. I møisomme Aar havde Hanna Ouchterlony tiltvunget sig Stockholms Agtelse; med übø-ielig Vilje havde hun tilkjæmpet sig de forskjelligste Klassers Respekt. Tusender og atter Tusender fulgte hende til Jernbanen, da hun reiste. Vi ved, at Politiet i Begyndelsen havde forfulgt hende og ønsket at stanse hendes Virksomhed som farlig for Ordenen i Byen. Nu, da hun drog bort, kom Stockholms Politichef i egen Person for at takke hende for alt, hvad hun, hendes Arbeide, hendes Institutioner havde virket netop til Ordenens Opretholdelse inden Befolk ningen. Alle disse Aar havde været en eneste Ud straalen af Energi og Vilje. Hun havde i Tidens Løb fundet dygtige Hjælpere; men ogsaa disse havde hun paavirket, og de havde fulgt hende i personlig Hengivenhed. Dog havde Gjenvordigheder og Skuffelser gaaet Haand i Haand i hendes Liv. Hendes fine, aristokratiske Natur vilde, om Gud havde givet101 s Vanskelig kunde man i Stockholm maale hendes Forsagelser. Men hvad man havde hørt, var hendes ærlige og overbevisende Ord, der havde naaet Hjerterne. Og hvad man vidste, hvad man saa for sine Øine, var de Institutioner, der var stiftede under hende, de Bygninger, der var reiste, det Arbeide, der var gjort for de Fattiges Vel. I Sorgen over, at hun skulde drage bort, laa Erkjendelsen af hendes Værd. Man takkede hende, — og man havde Grund til at gjøre det! Fra Sverige drog Frøken Ouchterlony først til England, derfra til Amerika, hvor hun op holdt sig i 9 Maaneder, i hvilket Tidsrum hun bereiste 10 000 engelske Mil som Taler. I Februar Maaned 1894 kom hun endelig til Norge. Hun havde flere Gange tidligere været hos os paa kortere Besøg. Den 22de Januar 1888 havde Frelseshæren begyndt sin Virksomhed i Christiania, og Frøken Ouchterlony havde ledet de første Møder. Da hun nu slog sig ned hos os, forefandt hun ikke mindre end hende Valget, heller fulgt efter end gaaet i Spid- sen, heller afventet end stormet frem; og hun havde været altfor stolt til at vise, hvor hun led.102 p- 4 000 Soldater og 250 Officerer, fordelte paa 52 Korpser. Hendes Arbeide i vort Land har ikke, som i Sverige, fremkaldt større Forfølgelser eller nævneværdig Modstand. Siden hendes Ankomst er Soldaters og Officerers Antal betydelig for øget, og mange gode

Indretninger er stiftede inden Frelseshæren ved hendes Initiativ. Jeg skal her kun nævne: et Dampkjø-kken, et Her berge for Mænd, flere Redningshjem for Mænd og Kvinder, Varmestuer, Bjørnekrybber, en Gaard til Vedhugst, flere Slumstationer, to Fiskerhjem (i Varder og Henningsvær) etc. etc. Frøken Ouchterlony har personlig besøgt de fleste norske Byer og mange Landdistrikter; skjønt ofte træt og anstrengt, har hun uden at unde sig Hvile sat sine Sjæls- og Legemskræfter ind paa at tjene den Sag, som hun har gjort til sin. Hvad hun har udrettet i de fire Aar, hun har levet i vor Midte, tiltvinger i Sandhed Re spekt. Men saa har jo Dagen unegtelig heller ikke lige mange Timer for alle. Og naar man arbeider for et Livsmaal, maa man bringe sig selv som Offer. Frelseshæren og dens Ledere har været og er fremdeles underkastede megen Kritik; deMidler, der anvendes inden dens Rækker, indbyder ogsaa i mere end én Henseende dertil.

Men enhver Livshistorie er lærerig. Og lærerig og vækkende er ikke mindst den Livshistorie, hvor man einer Tro og Offere og Lidelser for en god Sag.

Derfor ikke mindst fortjener den Kvinde, hvis Liv og Arbeide jeg her har skisseret, at vi betragter hende med Deltagelse, Interesse og i Kjærlighed; thi — siger den franske Digter Lamartine — «der er ofte langt mere virkelig Storhed i gode Handlinger end i et smukt Digt eller en stor Seier».

*

Elisa Paterson-Bonaparte.

Die Menschenseele trägt alleine nicht In sich das Böse sondern auch das Gute, — Doch wächst das Gute nur beim Sonnenlicht, — Das Böse tilgen muss des Schicksals Ruthe. C. B.

Elisabeth Paterson-Bonaparte, den borgerlige amerikanske Miss, der blev Napoleon den Stores Svigerinde, som i Tider af sit Liv blev feiret som et af Verdens Vidundere, skal i sin Alderdom have udtalt: «Mit Liv har været en uafbrudt Række af Skuffelser!»

Medens hun stod i sin Skjønheds fulde Glans, kjedede hun sig i saa høi en Grad, at hun ønskede at have Mod til at begaa Selvmord. Hun reiste rundt i Europa og blev hyldet overalt. Viste hun sig i Theatrene, blev alle Lorgnetter rettede mod hende; traadte hun ind i en Balsal, modtoges hun af en Bifaldsmumlen, der gjaldt hendes blændende Ydre. Dersom manElisabeth Paterson Bonaparte.105 / idag paa sin Vei mødte en Skjønhed lig hendes, er der ingen Tvivl om, at hendes Bevægelser og alt, hvad hun foretog, vilde blive noteret i Mode bladene. Hun tørstede saa stærkt efter den store Verden, morede sig saa længe i Såloner og Bal sale, at hun endte med at føle Livstræthed over alt. Forudsat, at der gjemtes det mindste Ideal i Dybet af hendes Sjæl, kunde hun umuligt und lade tilfulde at smage Bitterheden paa Bunden af den Krystalskaal, af hvilken hun i Ungdommen havde indbildt sig at skulle øse Ambrosia og Nektar. Overordentlige Skjønheder er sjelden lykke lige. Keiser Napoleons amerikanske Svigerinde er et Exempel paa, hvordan det Liv, der kun fyldes af Stas og Fjas, Fornøielser og Fester, ufravigelig frembringer Utilfredshed, Tomhed og Lede. — Elisabeth Paterson var født i Baltimore 1785. Hendes Fader var Søn af en engelsk Forpagter. Da Gutten var fjorten Aar gammel, .blev han alene og uden en Skilling i Lommen sendt til Amerika for at søge sin Lykke. Han fandt den ogsaa: Ved sin Datters Fødsel var han en106 meget formuende Mand og indgiftet i en af den nye Verdensdels bedste Familier. Fader og Datter forblev hele Livet to luk kede Bøger for hinanden. Aldrig har nogen Mand været mindre skikket end William Paterson til at forståa en fantasirig og forfengelig Naturs Krav og til at undskylde dens Udskeielser. Den methodiske Forretningsmand , der hver Aften gjorde sin Runde i Huset for at slukke Ild og Lys, kunde ikke fatte, at hans Datter ønskede et andet Selskab end Selskabet i Baltimore, og at hun længtede efter en anden Verden end den, som han havde skabt omkring hende. Elisabeths aristokratiske Smag, hendes Længsel efter for finede Omgivelser, syntes i hans Øine den rene Galskab. Han søgte at plukke hendes Nykker ud af hende med jernhaard Haand. At blive kaldt Prinsesse, at bo i et Palads, at omgaaes Konger og Dronninger, at have smukke Dragter og kostbare Smykker, at gaa paa Bal hver Aften og høre en Mængde Smi ger, — det var fra Barndommen Elisa

Patersons Lykkedrøm. Hun skrev en Gang til sin Fader: «Jeg begriber ikke, at man kan føre en behagelig Tilværelse paa anden Maade end ved at leve ved Hofferne, sammen med høitstaaende107 Personer, og ved at gaa i Selskab hver eneste Aften. Jeg hader at leve tilbagetrukket, jeg hader det huslige Liv.» I en modig Karakter og en stærk Aand eiede hun Hjælpekilder til at bringe sine Planer til Udforelse. Man finder yderst sjelden en saa letsindig Indbildningskraft parret med en i flere Henseender saa praktisk Opfatning som hos denne Amerikanerinde. Som Barn besad hun allerede en Menneskekundskab, som man ellers kun til egner sig i en moden Alder. Hendes Moder var død; som Følge heraf var hun meget tidlig kommen i Besiddelse af egen Formue. Hun sparede saa meget som muligt paa sine Indtægter og placerede sine Penge med Klogskab; i øko nomisk Henseende beregnede hun som en gammel Aagerkarl. Men hendes Ideer var for høitflyvende, hun berusedes af dem. Hendes Fantasi formørkede hendes praktiske Syn og forhindrede hende fra at maale den svimlende Høide, hvori hendes Drømme svævede i Forhold til den virkelige Jord. Hun ønskede for enhver Pris at slåa sig ned i Europa. Det bedste Middel hertil saavelsom det sikreste og simpleste var at gifte sig med en Europæer.108 Sommeren 1803 kom Jérome Bonaparte, Løitnant i den franske Marine, til Amerika. Han var født den 15de November 1784 i Ajaccio (paa Corsica), som Carlo Maria Bonapartes og Letizia Ramolinos' trettende og yngste Barn. Hans Fader, fra hvem han arvede letsindige og ø-dsle Tilbøieligheder, døde faa Maaneder efter hans Fødsel. Moderen, der ellers var en meget streng Dame, forkjælede overordentlig sin Benjamin. Baade hun, hendes Broder, den be kjendte Geistlige Fesch, samt alle Sø-skende saa gjennem Fingrene med hans Uskikkelighed og letsindige Streger. Selv Napoleon, der holdt ovrordentlig meget af sin yngste Broder, bidrog væsentlig til at forkjæle ham. Jérome besad intet af sin Moders og Napoleons faste Karakter. Han var en b\øå og godmodig, men i høi Grad sanselig Natur; og han blev en Gadegut først paa Corsica, senere i Frankrige, hvor han fortsatte sine gale Streger, da Moderen 1793 flygtede did med sine Børn paa Grund af de Uroligheder og Forfølgelser, som hun og hendes Familie havde været udsatte for paa Fø-de-Øen. Efter den attende Brumaire tog Første-Kon sulenham til sig; Jérome flyttede den 18de Februar109 1800 ind i Tuilerierne med sin Broder; han be boede en Række Værelser under Første-Kon sulens. Han levede for Dagen, gjorde Kur til Damerne, endskjønt han var et halvt Barn, blev mere og mere forkjælet og styrtede sig i en Gjæld, som Napoleon kun meget ugjerne betalte. Personlig Elskværdighed, særdeles elegante Former udmærkede ham hele hans Liv. Des uden var han tapper. Under Slaget ved Water loo veg han, eksempelvis, ikke fra Keiserens Side. Af Ydre lignede han Napoleon ; men han. var hjødere og smukkere end ham. Ved Siden af sine personlige Fortrin var han imidlertid, som allerede antydet, forfengelig, ødsel, forlystelses syg og meget letsindig. Napoleon sagde paa St. Helena om ham: «Jérome var en Ødeland; og han hengav sig til den afskyeligste Usæde lighed.» Ifølge Keiserens Ønske skulde han først blive Søofficer. I denne Egenskab besøgte han 1803 flere amerikanske Byer, hvor han som Første-Konsulens Broder blev modtaget med Ud mærkelse. Han kom i September Maaned ogsaa til Baltimore, der dengang kun havde 5—6000 Indbyggere, og hvor han gjorde Bekjendtskab med Miss Paterson, som stod i Begyndelsen af sin110 I Skjønheds Blomstring. Han fandt en særdeles venlig Modtagelse i den rige og anseede Kjøb mand Patersons Hus ligesaavel som hos dennes Slaegtning, Senatoren General Smith. Den lette Yngling fængsledes snart af den indtagende Elisa eller Betzy som hun kaldtes af sin nærmeste Slægt. Hendes Ydre mindede meget om Jéromes Søster Prinsesse Pauline Borghése, der er foreviget som Venus af Canovas Mesterhaand. Kjøbmandsdatteren var desuden langt mere ildfuld og livlig end Pauline; og hun stod ved sine Kundskaber saavelsom ved sit dadelfrie Rygte betydelig over Prinsessen. Det smigrede Miss Paterson, at Broderen til den verdensberømte Napoleon blev forelsket i hende. Hun lyttede med Velbehag til hans Elskovsforsikringer og gav ham sit Ja, da han uden lang Tøyen anholdt om hendes Haand. Den gamle Paterson, der kjendte de franske Love, søgte af al Magt at modsætte sig Forbin delsen. Men hun erklærede, at hun heller vilde være Jérome Bonapartes Hustru en Time end en anden Mands Hustru hele sit Liv. Hun var langt fra forelsket i den unge Søofficer. Men hun be regnede paa følgende Maade: «Ingen Mand kan modstaa min Skjønhed. Jeg behøver blot at111 < vise mig for at erobre Napoleon og aftvinge ham hans Samtykke til mit og Jéromes Giftermaal. Og har jeg opnaaet dette, da har jeg Fodfæste i den store Verden!» Hun forudsaa nemlig ikke, at Første-Konsulen aldeles vilde negte at se hende. Senere i Livet forsikrede hun gjentagne Gange, at det var en Stilling, som hun havde ønsket at aegte, og aldeles ikke Manden Jérome Bonaparte. Nogle Uger efter

deres ferste Møde blev det unge Par forlovet; mod Slutningen af samme Aar var de gifte tiltrods for Fader Patersons vedlivende Modstand og tiltrods for, at den unge Bonaparte ikke havde indhentet sin Families Samtykke. Jérome var kun nitten Aar gammel. Napoleon havde paa dette Tidspunkt truffet alle Forberedelser til at bemægtige sig Keiser kronen; han havde Planer med sin yngste Broder ligesaavel som med sine øvrige Slægt ninge. Han var rasende over, at disse Planer skulde krydses af en Yngling, og nedlagde straks en bestemt Indsigelse mod dette Ægteskab, der ikke var bleven ham meddelt af Jérome selv, men af den franske Generalkonsul, som havde søgt at hindre Forbindelsen.112 Juledag 1803 havde Brylluppet fundet Sted. Fra August Maaned 1804 længtede Jérome efter at komme hjem igjen til Frankrige. At hans Broder havde udelukket ham fra Tronfølgen, be rørte ham meget smerteligt; og det ærgrede ham at være Vidne til, hvordan den nye franske Ge sandt undgik ethvert Møde med hans Hustru. Den franske Konsul, der kjendte Keiserens Vilje, vilde, at den unge Mand skulde vende til bage til Europa. Han søgte at overtale ham til at reise alene; men Jérome var bestemt paa ikke at drage bort uden Elisa. Denne havde nu skimtet Veien til Glans og Storhed som gjennem en halvt oplukket Dør; hun var ikke mindre ivrig end sin Mand for at komme over Atlanter havet. Hver Gang der i hendes Liv er Tale om Baltimore, udgyder hun sig i Lamentationer over det kjedsommelige Liv og over de kjedsommelige Mennesker i hendes Fødeby. «Min Ærgjerrig hed, min Skjønhed og min Intelligents gjorde det umuligt for mig at leve Livet i Amerika, » har hun senere sagt med en Blanding af Naivetet og Aabenhjertighed. Europa alene syntes hende en Scene, stor nok for de Triumfer, som hun læng tede efter. Saaledes gik det til, at Hr. og Fru Bonaparte113 Vaaren 1805 satte Seil til mod Portugal paa et Skib, der tilhørte William Paterson. Den 22de Februar samme Aar havde Moder Letizia efter Napoleons Opfordring gjennem to Advo kater høitidelig nedlagt Forbud mod sin altid forkjælede, yngste Søns Ægteskab. Parret agtede nu at kaste sig for Keiserens Fadder. Det er tvivlsomt, om Jérome, som kjendte sin Broder, regnede meget paa et heldigt Udfald af deres Ekspedition. Hans unge Hustru, der kjendte sin Skjø-nheds Magt, tvivlede derimod ikke paa Seiren. Hvad den gamle Paterson angaar, saa viser følgende Paragraf, indskreven i Ægteskabskon trakten efter hans Ordre, at han havde og altid havde havt sine Tvivl: «Paragraf IV : Dersom Ægteskabet annul leres paa Forlangende af nævnte Jérome Bonaparte eller et Medlem af hans Familie, da skal be meldte Elisabeth Paterson i alle Tilfælde have Ret til en Trediedel af sin fremtidige Ægtefælles Formue. » Det unge Par ankom lykkelig og vel til Lissabon. Men da Skibet ankrede paa Havnen, blev det omringet, og man underrettede Elisa om, at det ikke var hende tilladt at gaa iland. Silhuetter. 8114 En Udsending fra Keiseren indfandt sig ombord og tilbød Miss Paterson sin Tjeneste. «Gaa og sig til Deres Herre,» svarede hun, «at Fru Bonaparte er en ærgjerrig Dame, og at hun forlanger sine Rettigheder som Medlem af den keiserlige Familie.» Jérome forlod hende under dyre Eder og Forsikringer om sin urokkelige Kjærlighed. Han forlod hende for at drage afsted og selv tale deres fælles Sag. Tiltrods for sin Protest var hans Moder meget tilbøielig til at godkjende Ægteskabet. Hans ældste Broder, Joseph, den senere Konge i Spanien, stillede sig ogsaa paa hans Side; og Broderen Lucien, der havde indgaaet en For bindelse, som Napoleon misbilligede, raadede ham til at gjøre Oprør og til at nedsætte sig i Amerika, dersom Keiseren negtede at modtage hans Hustru. Han reiste videre, meget bestemt paa at folge Luciens Raad, og ankom til Milano, hvor Keiseren dengang holdt Hof. Han skrev til ham og modtog som Svar en kort og tør Billet, hvori hans strenge Broder underrettede ham om, at Giftermaalet aldrig vilde blive godkjendt, men at han agtede at give Miss Paterson en Pension115 paa 60 000 Francs aarlig under Betingelse af, at hun vendte tilbage til Amerika og ikke bar Nav net Bonaparte. Jérome bad om at maatte blive ført til Keiseren, men blev i Begyndelsen ikke modtaget. Senere samtykkede den vrede Hersker dog i, at den unge Synder blev stedet for hans Aasyn. Han traadte ind. Napoleon vendte sig mod ham. Uden at give ham Tid til at udtale et eneste Ord for han Lø-s paa ham i følgende Udtryk: «Du er den første inden Familien, som skam melig har forladt sin Post! Du maa udføre mange glimrende Handlinger, hvis Du vil ud slette denne Plet paa dit Rygte. — Hvad Kjaer lighedshistorien med denne lille Pige angaar, saa tåger jeg intet Hensyn til den.» Det er ikke bekjendt, hvad jérome svarede. Sandsynligst er det, at Keiserens rynkede Øien bryn bragte den Veltalenhedens Ordstrøm i For glemmelse, som han havde forberedt i Lissabon. Mødet udtømte den Smule Modstandskraft, som han var i Besiddelse af. Fra nu af ser vi ham foreløbig kun benytte sin Energi til at skrive opmuntrende Breve til sin Hustru, der dog ingenlunde lod sig bedrage af hans fagre Ord.116 Hun stolede langt mere paa sin egen Behændig hed end paa sin Ægtefælles Trofasthed og Mod.

Elisabeth havde neppe opgivet Haabet om at faa Tilladelse til at lande i Lissabon, før hun forlod dette Sted. Hun satte Seil til mod Amster dam, stadig kjælende for sin Plan om uventet at træde frem for Keiserens blændede Øine. Men Skibet nærmede sig heller ikke den hollandske Havn, før to Krigsskibe lagde sig som Skildvagter ved Siden af hendes, — et paa høire, et andet paa venstre Side; man maatte indlede Underhandlinger med dem for at skaffe de fornødne Levnetsmidler ombord. Efter otte Dages Venten bestemte hun sig til paanyt at heise Seil og at styre mod et Land, hvorhen Napoleon ingen Ret havde til at sende sine Politimænd. Hun ankom til England. Rygtet om hendes romantiske Eventyr var gaaet forud for hende. Den daværende Minister, Pitt, var nødsaget til at beordre Soldater- ud for at beskytte hende mod Masserne af de Nysgjerrige, der trængte sig frem for at se hende. Den stakkels bedragne og for ladte Hustru imødesaa sin Nedkomst. Hun stod uden Støtte og uden Partifeller. Hun maatte fincje sig i de nye Tingenes Tilstand og sin117 egen tvivlsomme Stilling og med Taknemmelig hed modtage det Venskab og den Udmærkelse, som Napoleons Fiender bød hende. Den 7de Juni 1805 nedkom hun i Camberwell (Grevskabet Surrey) med en Søn. Jérome Bonaparte forblev i Forbindelse med hende og førte i adskillige Aar en livlig og fra hans Side ret hjertelig Brevveksling med hende. I Begyn delsen trøstede han hende med vage Haab om, at Forholdene kunde forandre sig. De første Dage af Oktober Maaned 1805 skrev han til hende fra Paris: «Min kjære og høit elskede Hustru!» Livet er intet for mig uden Dig og min Sø-n. Vær rolig! Din Ægtefællc vil aldrig for lade Dig.» Den 6te Oktober skrev han: «Forlade Dig, min gode Hustru? Jeg har aldrig havt denne Tanke ! Jeg opfører . mig som en Mand af Ære, som en modig og loyal Officer. Jeg elsker mit Land, jeg elsker Æren; men jeg elsker disse Ting som en Mand, der er vant til intet at frygte, og som aldrig vil glemme, at han er Fader til Jérome Napoleon, og at han er Elisas Ægtefælle. Jeg omfavner Dig, som jeg118 elsker Dig; og jeg elsker Dig ligesaa høit som mit eget Liv.» I et tredie Brev forsikrer han hende om, at han foretrækker hende for en Krone. Atter nogle Dage senere skriver han til hende: «Vær overbevist om, min Elisa, at min første Tanke, naar jeg staar op om Morgenen, og den sidste, naar jeg sover ind, stedse tilhører Dig. Dersom jeg ikke var sikker paa at skulle gjenforenes med Dig, min liøitelskede Hustru, vilde jeg ophø-re at leve.» Den «kjære», «h^itelskede» tog disse Ud gydelser for deres virkelige Værd. Snart for andredes ogsaa Jéromes Tone. Istedetfor at tale om Kjærlighed til sin forladte Hustru, taler han nu udelukkende om sin Interesse for deres lille Sjøn. Det sidste virkelige Kjærlighedsbrev fra ham til Elisa er dateret den 17de Juli 1806. Den 22de August 1807 indgik han en ny Forbindelse med Prinsesse Catharine af Wiirtemberg, skjønt Paven haardnakket negtede at opløse hans første Ægteskab. Den Mening, som Fru Elisa nærede om sin Mand, er udtrykt uden Tilbageholdenhed i et Brev, som hun den 14de August 1805 sendte sin Fader fra England, og hvori hun blandt andet siger :119 «Vi bør optræde, som om vi troe de, at han (Jérome Bonaparte) var i Besiddelse af nogle Principer og en Smule Æresfølelse.» Jérome havde underkastet sig Broderens Vilje i et og alt og var bleven belønnet med Prædikatet «keiserlig Høihed» samt en Admirals titel. Hans Hustru maatte atter tåge sin Tilflugt til Fædrenehuset. I Oktober Maaned 1805 vendte hun tilbage til Amerika. En tyk Sky af Mismod og Skuffelse havde lagt sig over hendes Haab ; hendes Livsglæde syntes forbi for altid. Hun troede sig fordømt til for Resten af sine Dage at begraves i dette Baltimore, der forekom hende saa afskyeligt, og hvor saa mange misundelige Mennesker, selv inden hendes Familie, dels hemmeligt, dels aaben lyst glædede sig over hendes Ydmygelse. Dette Bæger vilde have været bittert at tømme for enhver. Det var det i dobbelt Grad for denne Kvinde, hos hvem Forfængelighed og Egoisme havde kvalt alle de bedste Følelser. Hun var endnu ung. Men vendt tilbage til Fødebyen klædte Livet sig for hende i Høst dragt. De Mennesker, som hun færdedes mellem, havde ikke megen Dannelse og heller ikke store Aandens Gaver. Hun saa ikke, at de tiltrods120 herfor undertiden i sin Nøisomhed levede et rigt Liv i den snevre Kreds. Hun var ikke istand til at øine Skjønheden i den stille, daglig dagse Gjerning, saa tidt den end viste sig for hende som Handlekraft, Taalmod eller Selv fornegtelse. Man gjorde hende udmærkede Ægteskabstil bud i Amerika. Men hun afslog dem alle. Hun satte Pris paa det Navn, som hun bar, skjønt man i Frankrige bestred hendes Ret til at bære det. Hun satte end større Pris paa sin Person lighed: fordi hun skattede sig selv, vogtede hun sig vel for at give sig hen for anden Gang. Først 1809 blev hendes Sø-n døbt; Biskop Caroll, den samme Geistlige, som havde viet hende til Jérome. Bonaparte, forrettede Daabshøi tideligheden over hendes lille Jérome Napoleon. Af Keiseren modtog hun lige til 1815 en aarlig Pension af 60 000 Francs. Nogen Tid ofter deres Separation, før Jérome blev Konge, tilbø-d han hende en

Pension af 200 000 Francs; og han var meget misfornøiet over, at hun afslog den, medens hun modtog Penge af hans Broder. Elisabeth svarede tørt: «Jeg liker bedre at være beskyttet under en Ørns Vinger end at hænge i en Gaasunges Næb.»Letizia Ramolino Bonaparte,

Keiser Napoleons Moder.121 Naar der er Tale om hendes tidligere Ægte fælle, sparer hun ikke paa bitre og foragtelige Ord. Hun havde neppe faaet Vished for, at han agtede at forlade hende, inden hun begyndte at rette sine skarpe Pile mod ham. Da Jérome fik Kongeriget Westfalen, havde han det eiendommelige Indfald at tilbyde hende en Residens i sit Rige. «Westfalen er et stort Rige,» svarede hun; «men det er ikke stort nok til to Dronninger.s> Napoleon blev saa henrykt over dette Svar, at han lod hende underrette om, at han ønskede at gjøre noget for hende. Elisabeth bad om at blive Hertuginde, og det blev lovet hende ; Løftet blev dog aldrig holdt. Kongen af Westfalen vilde, at hans Sø-n af første Ægteskab skulde komme til ham i Cassel ; men Familien Paterson med Moderen i Spidsen modsatte sig dette paa det kraftigste. Hendes tidligere Ægtefælle, der troede, at Afslaget var givet, fordi Elisabeth ikke vilde skilles fra Sønnen, bad hende gjentagne Gange om at komme til Europa med deres Barn, forat han dog idet mindste en enkelt Gang kunde faa Leilighed til at mødes med sin ældste. Elisabeth afslog det koldt. Underhandlingerne122 strandede, og Brevvekslingen mellem de forhen værende Ægtefæller ophørte i flere Aar. Den 20de Februar 1812 modtog Elisabeth dog atter et Brev fra Jérome; det var det sidste, han skrev til hende paa mange Aar: «Min kjære Elisa! Hvor det er længe siden, at jeg har hørt noget fra Dem eller fra min Søn. Og dog finder De ikke i hele Verden en bedre og kjær ligere Ven end mig. Jeg har meget at skrive til Dem om ; . men da jeg har Grund til at frygte for, at dette Brev bliver opfanget, giver jeg Dem kun denne korte Efterretning fra mig og beder Dem om Efterretninger fra min Søn. Vær over bevist om, at alting vil ordne sig tidligere eller senere: thi visselig er Keiseren den bedste saa velsom den største Mand. Deres venligsindede og gode Ven Jérome Napoleon. Ti Aar forløb imidlertid. Fru Bonaparte's Familie og Omgangskreds i Baltimore troede, at hun nu for bestandig havde slaaet sig ned i deres Midte Maaske tænkte hun ogsaa selv paa at forblive i sin forhadte Fødeby. 1813, da Keiserens Stjerne dalede, lod hun sig lovformig skille fra Jérome af Senatet i123 Maryland. Hun frygtede for, at den ødsle Ex konge af Westfalen, der altid var i Pengenød, skulde huske paa, at han havde en rig Hustru i Amerika; hun vilde sikre sig mod en mulig Jagt efter hendes Penge. Mærkeligt nok var det Slaget ved Waterloo, der for anden Gang opflammede den smukke Amerikanerindes Ærgjerrighed. To Maaneder efter Napoleons Afreise til St. Helena duk kede hans Svigerinde op i Europa. Nu tænkte hun, at Øieblikket maatte være kommet til i Verdens Øine at faa anerkjendt sin Søns Legiti metet. De gode Folk i Baltimore betragtede hendes Reise som et Udslag af en overspændt Hjerne. I Virkeligheden var det imidlertid en Opdagelses reise, som hun foretog. Efter at have sat Sønnen i et Institut i Amerika vilde hun undersøge, hvilken Modtagelse der ventede hende i Europa, og hvilken Fremgang hun kunde haabe paa for «Bo», — saaledes kaldte hun sin Sø-n selv i hans modne Alder. — — «Jeg er bleven behagelig overrasket over den elskværdige og smigrende Modtagelse, som jeg har faaet af det høieste og mest glimrende Sel skab,» skrev Fru Paterson-Bonaparte kort efter124 > Ankomsten til England til sin Fader. «Jeg be klager kun en eneste Ting: at mine Venner i Baltimore ikke kan se den Maade, paa hvilken jeg har den Lykke at blive behandlet.» Omsorgen for hendes «Bo»s Fremtid var visselig én af Grundene til Reisen; men Ønsket om at nyde godt af den romantiske Berømmelse, der^knyttede sig til Navnet Elisabeth Paterson, var sikkert en næsten ligesaa stor. Hun var frem deles en blændende Skjønhed. Og — hvad der ikke var mindre værdifuldt — hun eiede saa megen Aand. Napoleon var ikke længer tilstede for at forbyde hende at opholde sig paa Konti nentet; og alle Såloner stod aabne for hende. Hun fløi fra Fest til Fest, hun kunde endelig be ruse sig i den Hyldest, som hun hvde smægtet efter i saa mange Aar. Hun reiste til Paris og blev her hædret lige saa meget som i England. Kong Ludvig XVIII udtalte Ønsket om at se hende. Hun afslog det imidlertid, idet hun fremhævede, at da Keiser Napoleon havde givet hende en aarlig Pension, vilde hun ikke vise sig ved hans Efterfølgers Hof. I saa Henseende viste hun en langt mere taktfuld Optræden end hans Steddatter og Svige rinde, Dronning Hortense, der blev modtagen i125 Audiens af Ludvig XVIII og lod sig overøse med Naadesbeviser af ham. Man snublede over Superlativer, ø-dslede med Adjektiver, naar man talte om Fru Paterson- Bonapartes Skjønhed. Wellington hørte til hendes ivrige Beundrere. Talleyrand roste hendes Aand. Madame dn Stael hyldede hendes Skjø-nhed. Fremragende og udmærkede Mænd lod sig fore stille for hende. Hertuginderne aabnede paa vidt Gab sine

Selskabssale for den smukke, bor gerlige Amerikanerinde. Hun havde opnaaet sit Ideal af Lykke. Verdenstummelen skjænkede hende end ikke Tid til at skrive til sin Familie; og hun brød sig saare lidet om, hvad de gode Folk i Baltimore tænkte om hende. - . . Det fø-lgende Aar vendte hun alligevel til bage til Amerika; hun kom først 1819 igjen til Europa, denne Gang medbringende sin 14—15 Aar gamle «Bo». Naar hun havde holdt ud de tre Aar i Baltimore, kan dette kun forklares ved hendes Faders Modstand mod, at hun tog sit Barn med til Europa; thi den gamle Paterson, der aldrig havde forstaaet sin Datter, elskede sin Dattersøii overordentlig høit. Moder og Smi slog sig ned i Genf, hoved126 sagelig paa Grund af de Kilder til Uddannelse, som denne By frembød for Sønnen. At skrabe Penge sammen havde de ti Aar i Amerika været Elisabeths Hovedinteresse; thi Penge er Magt. Eftersom Tiden gik, begyndte hun at blive mere og mere sparsommelig. I sine Breve beklager hun sig meget over, hvor dyrt det er at leve i Schweiz, samt over Schwei zernes Gjerrighed. «Der gaar fire Jøder paa én Schweizer,» siger hun. Hun likte heller ikke det schweiziske Kjøk ken og udtaler: «I dette Land erstatter man kraftig Mad med høitstemte Vers til den smukke Natur, til Mont Blanc, til Solnedgange og til Maaneskin; som Følge heraf er de mere materielle Skabninger henviste til at dø af Sult.» Ved første Øiekast kan det synes, som om det maatte afhænge af hendes eget Forgodtbe findende at skaffe sig Kager og Flødeskum, som hun savnede, samt at fortære disse sine Yndlings spiser, medens hun lod de andre læse Versene om Mont Blanc og om Solnedgang og Maane skin. Men betragter man hendes Breve nærmere, saa finder man Forklaringen: Hun havde ind rettet sit Liv saaledes, at hun levede paa sine127 Bekjendtes Bekostning ikke alene med Hensyn til Fødemidler, Ild og Belysning, men endog med Hensyn til de Bøger og Aviser, som hun læste. Hun roser sig af, at hun i Løbet af fem Maane neder ikke har spist hjemme en eneste Aften. At hun levede paa andres Bekostning — et System, som hun gjennemførte nøiagtigt — for øgede betydeligt hendes umaadelige Formue. Hun blev til Slutning saa gjerrig, at hun, for at spare Papir, skrev sine Breve paa Bagsiden af de Skrivelser, som hun havde modtaget. Hendes Søn udtaler sig om hende i egne Udtryk, især naar man husker paa, at det er en Gut paa femten Aar, der skriver til sin Morfader. Den 6te November 1820 heder det i et af hans Breve til William Paterson: «Mama gaar næsten hver Aften paa Bal eller i Selskab. Hun siger, at hun ser ti Aar yngre ud, end hun er, samt at dersom hun ikke havde en saa stor Søn, vilde man antage, at hun kun var fem og tyve Aar gammel. Hun har en Danselærer og tåger regelmæssig tre Timer ugentlig hos ham. Dette har allerede varet i seks Maaneder. Hun forundrer sig hver Dag over sine store Fremskridt; og hun er fast bestemt paa at danse næste Vinter.»128 »Bo» er heltud Paterson med Hensyn til Smag og Følelser; han har ingen Lyst til at være Prins. Det aristokratiske Selskab, der ud ø-ver en saa stor Tiltrækningskraft paa hans Moder, morer ham ikke. Han erklærer, at intet stort Middagsselskab for ham opveier hans Bedste faders Roastbeef; og han længter efter Baltimore. Med Undtagelse af Keiseren havde Familien Bonaparte egentlig ikke stillet sig ganske uvillig ligeoverfor Jéromes Giftermaal med Elisabeth Paterson. Visselig havde Fru Letizia, efter Napoleons Tilskyndelse, nedlagt Indsigelse mod sin umyndige Søiis første Ægtesksab. Men hun havde senere været tilbøielig til at anerkjende det ; og flere af hans Søskende havde, som vi har seet, havt samme Tanke. En Begivenhed af stor Betydning for Fru Paterson fandt Sted nogle Maaneder efter, at hun var flyttet til Genf: Prinsesse Pauline Borghése indbød sin Svigerinde til at besøge sig i Rom og til at medbringe Sønnen. Hvor smigret hun end følte sig ved paa denne Maade at blive anerkjendt som hørende til Familien, ventede hun dog nogen Tid, inden hun fulgte Indbydelsen. Hun havde skaffet sig Oplysninger med Hens}^ til Bonaparternes129 nuværende Stilling. Fra sikker Kilde havde hun erfaret, at de fleste af dem manglede Penge, at de kun førte store Ord, at de, kort sagt, var saadanne Folk, der lover alt muligt, men intet holder. Sluttelig begav hun sig dog til Rom med sin Sø-n. I et Brev af 28de November 1821 fortæller hun sin Fader om den Modtagelse, som hun fik der: «Kjære Herre (Dear Sir!) Vi har nu været her i to Uger. Den første Uge var jeg ikke rask nok til at .kunne besøge nogen. Prinsesse Borghése havde fra Florenz faaet Efterretning om, at jeg var paa Vei til Rom. Hun skrev en Billet til mig for at sige mig, at hun ønskede at se mig straks ved min Ankomst; og hun lod den bære rundt i alle Byens Hoteller. Men man fandt mig ikke; thi jeg havde leiet Værelser i et Privathus. Endelig fik hun min Adresse at vide gjen nem en Amerikanerinde. Jeg besvarede hendes Billet ved at foresporge, til hvilken Tid hendes Høihed vilde modtage mig. Hun lod mig øie blikkelig afhente ved sin Hofdame og.i sin egen Silhuetter.130 Vogn; og siden har jeg besøgt hende hver eneste Dag i hendes Slot. Jeg har ogsaa aflagt Visit hos Keiser-Mode ren, der havde udtalt Ønsket om at se mig. Alle

har været yderst elskværdige mod mig. Prinsesse Borghése har foræret mig en elegant Baldragt, en Silkekaabe og en Hat. Hun har op klædt Bo fra Top til Taa, lige til Uldtrøien; og hun har lovet at give ham 2000 Francs aarlig, indtil han gifter sig. Naar han indtræder i Ægte skab, vil Pensionen ophøre; men hun vil da give ham en Kapital af 40 000 Francs. Hun og Madame (Keiserens Moder) ønsker at han skal gifte sig med Joseph Bonapartes yngste Datter, der nu er i Amerika Hvis dette Parti kommer istand, vil Prinsessen ogsaa efterlade ham noget ved sin Død. Hun har skrevet om dette til sin Broder. Og hvis Planen behager Joseph, saa ø-nsker hun, at jeg skal bo i Rom for at holde hende med Selskab.» Charlotte var Dverg og paafaldende styg. Men dette vakte ingen Betænkelighed hos Elisa. Udsigten til at blive Svigermoder til en ung Pige, der, sammenlignet med hende, var en vir kelig Prinsesse, gjorde Kjøbmandsdatteren ganske svimmel. Dog blev hun ikke svimmel, før hun131 gjennem sine Bankforbindelser havde forsikret sig om, at Joseph var en af de faa inden Fa milien, som havde Orden i sine Pengeaffærer, og at han sandsynligvis vilde efterlade sig 'en stor Formue. «En Svigerinde er ens naturlige Fiende,» siger Ordsproget; og det gode Forhold mellem Pauline Borghése og Elisabeth vårede heller ikke længe. Prinsessen var lunefuld samt altfor lidet rundhaandet ifølge sin Svigerindes Mening, der i sin Vrede udbryder: «Hun er hverken mere eller mindre end gal!» To Maaneder efter at have afsendt det oven lor citerede Brev, skrev hun atter til sin Fader: «Rom den 3 Ote Januar 1822. Prinsessen har behandlet Bo akkurat, som hun har behandlet sine andre Nevøer. .Hun lover og tåger sine Løfter tilbage. Hun gjør hver Dag et nyt Testamente. Hun har ligget i Strid med alle mulige Væsener paa denne Jord. Og hun ender naturligvis med at efterlade sine Penge til fremmede Mennesker. Alt, hvad der er bleven sagt om hende, er ikke Halvparten af, hvad hun fortjener, at der skulde siges. Der findes ikke Arv saa stor, at Haabet om den132 skulde kunne bringe folk til at udholde hendes Luner. Hun er saa ekstravagant, at det er umu ligt at lade være at tro, at hun er vanvittig.» Da Pauline Borghése døde, efterlod hun i sit Testamente 20 000 Francs til sin Brodersøn i Amerika. Dette afholdt ikke Svigerinden fra iro nisk at udtale: «Hun døde i sin Ægtemands Palads, og hun blev begrædt af Prins Borghése som af en kjærlig Ægtefælle. » Prins og Prinsesse Borghése havde levet ad skilte; det var kun ved Letizias Mellemkomst, at Svigersønnen havde samtykket i paa Døds leiet at forsone sig med sin skjønne og letsin dige Hustru. Stort mere naadig end mod Pauline viser Elisabeth sig ikke i sin Udtryksmaade om de øv rige af sin Mands Slægtninge, med hvem hun nu gjorde Bekjendtskab. Svigermoderen er den, som hun behandler mest hensynsfuldt. Ganske vist finder den pengegriske Amerikanerinde, at Fru Letizia er en gjerrig gammel Dame. Men hun giver — siger hun — ialfald ingen tomme Løfter, saaledes som Datteren. Først ved hendes Død, da Elisabeth erfarede, at hendes «Bo» ikke var nævnt i Bedstemoderens Testamente, brød hendes Harme ogsaa løs mod133 den agtværdige Keiser-Moder; hun erklærede, at Madame Mére havde været et slet Eksempel for sin Sønnesøn. «Hvordan,» raabte hun, «kan Bo undlade at føle sin Tro paa Dyden vakle, naar han faar at vide, at denne Bedstemoder, der syntes at elske ham saa høit, ikke har efterladt ham en Skilling?» Alting tyder imidlertid paa, at Fru Letizia virkelig har følt sig særlig tiltalt af sin Sønne søn fra Amerika, hvis solide Egenskaber stemte vel overens med den gamle Korsikanerindes Karakter. Hun ivrede for at istandbringe den ovenomtalte Forbindelse mellem den unge Mand og hendes Yndlingsbarnebarn, Prinsesse Charlotte. Nedenstaaende Brev fra Madame til Joseph Bonaparte viser, at den unge Piges Fader ikke heller stillede sig uvillig ligeoverfor dette Ægteskab: «Min meget kjære Søn! Du vil nu have trykket Charlotte til dit Hjerte; og hun vil være til stor Trøst for dig*). Du gjør Ret, idet du beslutter dig til at forene hende med Jérome's Søn. Denne unge Mand har nu været her i to Maaneder. Jeg er aldeles *) Medens Exkongen Joseph opholdt sig i Amerika, var hans Hustru og Børn vedblivende i Europa.134 indtaget i ham. Det er umuligt i hans Alder at have en mere sikker Fremtræden og mere For stand; Charlotte vil visselig blive lykkelig. Du finder vedlagt Breve fra hans Fader og fra Catharine*J, der beviser dig, at de ønsker denne Forbindelse. Baade jeg og Pauline skrev til dig den ste December og meddelte, at hun (Pauline Borghése) lover 300 000 Francs ved sin Død, hvis Partiet kommer istand. Dersom du altsaa er enig med os, saa behøver du kun at skrive til ham, forat han øieblikkelig kan begive sig til Amerika. Addio, caro figlio, sono la Vostra devotissima Madre.» Ludvig Bonaparte, den tidligere Konge af Holland, interesserede sig ligeledes for denne Ægteskabsplan. Hvad den hovedsagelig interesserede angaai — «Bo», der kun var seksten Aar gammel, da disse Planer blev lagte —• saa havde han sine Grunde for at lade de andre gjøre, som de vilde. «Jeg haaber,» skrev han til sin Bedstefader *) Jéromes anden Hustru.135 Paterson, «at dette Ægteskab kan finde

Sted, for di jeg da straks kan vende tilbage til Amerika og tilbringe Resten af mine Dage mellem mine Slægtninge og Venner.» Bo havde ikke seet sin Kusine Charlotte. Familien Bonaparte var af den Anskuelse, at han nu burde indskibe sig til Amerika for at besø-ge sin Onkel Joseph, som han heller ikke kjendte. Hans Moder havde ikke Kraft til at rive sig l#s fra Europas Glæder for at folge ham Han reiste derfor alene. Det var en stor strategisk Feil fra Fru Bonaparte-Patersons Side. Overladt til hendes Families spidsborgerlige Indflydelse blev Bo snart afkjø-let med Hensyn til Ægte skabsplanen. Saasnart han fik se den lille Prin sesse, som man havde bestemt for ham, besluttede han at opponere mod Forbindelsen. Han med delte dette imidlertid ikke til sin Moder, som blev ved at skrive Anbefaling paa Anbefaling for Partiet, efterat Sønnen i sit stille Sind var kommet paa det rene med, at ingen menneskelig Magt skulde formåa ham til at tilbyde Charlotte sin Haand og sit Hjerte. Prinsessen vilde forøvrigt heller ikke ægte den amerikanske Fætter. Hun var en talentfuld Malerinde og havde forelsket sig i en bekjendt136 schweizisk Kunstner, der gav hende Undervisning i Tegning og Malning. Flere Aar senere giftede hun sig med Napoleon IIFs ældre Broder, der blev dræbt under Italienernes Frihedskamp 1831. Den feilslagne Ægteskabsplan, som hun til— skrev Charlottes Luner, forvandlede med komisk Hurtighed Fru Paterson-Bonapartes Mening om det ønskelige i en Forbindelse med hendes Mands Familie. Familien Survilliers (Joseph Bonaparte) burde hænges, syntes hun nu. Hun opdagede pludselig, at den lille forvoksede Prin sesse, som hun saa inderligt havde ønsket at faa til Svigerdatter, var en afskyelig Skabning, en Xantippe, samt at hendes Fader var et svagt Voks. Da hun nogle Aar senere for anden Gang havde faaet sin Smi over til Europa, skrev hun følgende Brev fra Florenz til den gamle Paterson: «6te Oktober 1826. Kjære Herre! Vi kom hid for tre Uger siden . . . Vi har truffet Charlotte gift med en anden Fætter, som hun ved sin Udholdenhed bogstavelig talt har tvunget til Ægteskab. Det siges, at den unge Gut ikke viste liden Modb)7deligheded mod at forene137 sig med dette afskyelige lille Kreatur; og jeg har opdaget, at hendes Medgift, der skulde have be løbet sig til tre og en halv Million, ikke er bleven udbetalt. Jeg tvivler paa, at den nogen sinde vil blive det! Parret bor i Nærheden af Florenz sammen med hans Fader (Ludvig Bona parte); man paastaar, at hun er slem som en Drage. Jeg havde været saa forsigtig at give en af mine Venner, der er ansat hos Rothschild, det Hverv nøiagtig at undersøge alle Enkeltheder med Hensyn til Joseph's Formue. Jeg vidste nem lig, at dersom Charlotte ikke kunde opnaa at fange sin nuværende Mand, saa var det hendes Mening alligevel at tåge Bo ; og jeg var bestemt paa, at hun allermindst maatte faa udbetalt en Million i Kontanter. Det er ikke min Sag at lade mig nøie med Løfter og Forhaabninger, naar jeg lægger mine Planer. Men som sagt: da jeg kom. hid, fandt jeg hende gift. Min Ven har skrevet til mig; efter de mest nøiagtige Undersøgelser er klærer han, at man i høi Grad har overdrevet Josephs Formue. Ganske vist har han i Frank rige en Eiendom, der er værd to Millioner Men den er bleven beheftet med et Hypotheklaan paa 800 000 Francs for at betale hans ældste Datters138 Medgift. Han har ogsaa en Eiendom i Schweiz, værdsat til 500 000 Francs, men som ligesaalidt finder nogen Kjøber, som den i Frankrige. Uden for disse to Eiendomme har han intet i Europa. Han skriver uafladelig til sin Hustru om, at hun skal søge at sælge Godserne, samt om, at hun maa sende ham Penge. Han er ikke rundhaandet; men han bortødsler umaadelige Summer, fordi han ikke forstaar sig paa Økonomi. Hans Hustru er sparsommelig; men hun maa ogsaa leve.*) Skjøndt hun er ordentlig i Pengesager, bruger hun ikke mindre end 35 000 Francs hvert Aar. De to Døtre er altsaa nu gifte. Den Ældstes Medgift blev overgivet til Ægtemandens Fader (Lucien Bonaparte), der som Sikkerhed havde givet Pant i sin Eiendom. Men man har senere opdaget, at der allerede var optaget et Hypothek laan paa denne. Han har altsaa narret fra dem hele Summen, og han vil ikke engang betale Renterne. Sønnen og Svigerdatteren er henviste til at leve af det, som Joseph giver dem. Miss Charlotte har givet Bevis paa god For *) Joseph var gift med Julie, født Clary, Dronning Desiderias kloge og elskværdige Søster, men om hvem Datiden sagde, at hun var ligesaa styg, som Søsteren (Desideria) var smuk.139 stand, idet hun fiskede til sig en Mand, og hvad mere er, en Mand, som vil faa en smuk Formue. Hun ønskede at have Bo i Reserve for det Til fælde, at hun ikke kunde finde én, der var rigere. Men hun skulde saamen ikke have faaet Anledning til at kaste Slyngen om hans Hals, saaledes som hun har gjort med den anden. Jeg er altfor slu til at lade min Søn fange uden kontante Penge eller Garantier. Medlemmerne af denne besynderlige Slægt er uafladelig beskjaeftigede med at bedrage hver andre. De gjør det gamle Ord tilskamme, «at Tyve ikke stjæler indbyrdes.» Jeg er ikke mis fornøiet over, at det lille Monstrum nu er gift; thi jeg indser, at hendes Mangel paa Formue vilde have været en uovervindelig Hindring for hendes

Ægteskab med 80. Hendes Svigerfader likte ikke Forbindelsen, skjønt han ligesaalidt som den øvrige Familie har havt Dømmekraft nok til at opdage, at hun ikke er saa rig, som man formodede. Charlotte har vist en Beregning, som er langt forud for hendes Alder, og hun gaar for at være meget intelligent. Bo er for Tiden hos sin Fader, der har presset ud af sin gamle Moder næsten alt, hvad hun eier. Man paastaar, at efterat han har140 begyndt at bo hos hende, har hun givet ham alt, endog sine Smykker. De andre Børn er naturligvis rasende over, at hun giver det hele til den uværdigste af Familien. Nu, da jeg hører, at den gjerrige Madame lader sig presse for Penge, skal intet forundre mig mere i denne Verden.» For en aandfuld Dame var dette et taabeligt Brev. Man bør bedre forståa at skjule sin Ær grelse! Den Bitterhed, der lyser frem af oven staaende Skrivelse, beviser hendes uhyre Skuffelse. Brevet vrimler desuden af Feiltagelser. Navnlig tog hun Feil, naar hun troede, at Madame Letizia gav sine sidste Hjælpemidler til Jérome: Keiser-Moderen efterlod flere Millioner ved sin Død. Ovenfor har jeg paavist, at Elisabeth meget tidlig havde gjennemskuet sin Mands Upaalide lighed. En af de Ting, som hun foragtede mest hos ham, var hans overordentlige Ødselhed, der ingenlunde aftog efter Keiserdømmets Fald. Hvis man kan tro hans første Hustru, saa an vendte han alle Slags Løgne og List for at skaffe sig Penge ; og han skammede sig end ikke ved at modtage en aarlig Pension af Napoleons Fiende, Keiseren af Rusland. Ikke destomindre plagede Elisabeth ham141 uafladelig med Hentydninger til, at han burde betale Sønnens Opdragelse. «Jeg har modtaget et Brev fra hans Fader,» skriver hun 1821 med Hensyn til 80. «Han underretter mig om, at han ikke engang har til strækkelige Midler til at sørge for sin nuværende Familie, og at hans Bjørn af andet Ægteskab vil blive opdragne paa hans Moders Bekostning. Han tilfø-ier, at jeg burde kjende hans Karakter tilstrækkelig til at vide, at han aldrig har tænkt paa at skrabe Penge sammen, samt at den Smule, som han havde lagt tilside, er bleven stjaalet fra ham. Jeg tror, at han ikke har et saa ondt Hjerte, som man almindelig mener, og at en stor Del af hans Feil og hans daarlige Opførsel skriver sig fra Ekstravagancer.» Disse sidste Linier er de eneste velvillige Udtalelser, der forefindes om hendes Mand i hele hendes Korrespondance. Sædvanligvis taler hans amerikanske Hustru uafladelig om hans Feil, om hans Karakterløshed og onde Hjerte. «Prinsesse Borghése afskyr sin Broder Jérome og Dronningen af Westfalen, der begge har op ført sig paa den mest kjærlighedsløse Maade efter Keiserens Tronfrasigelse, » heder det i et af142 hendes Breve. «De synes at ville tyste Familien af sig og har ophørt al Brevveksling med den.» Uafladelig presset af sin første Hustru lod Jérome sig omsider fravriste en aarlig Pension af 6000 Francs til Sønnen. Han traadte i Brev veksling med 80, som han aldrig havde seet. 1826 syntes Elisabeth omsider, at det kunde være paa Tide at skaffe Fader og Søn den Glæde at gjøre Bekjendtskab med hinanden. Til dette Øiemed sendte hun, som vi allerede har seet, Bud efter «Bo», der efter det mislykkede Ægteskabsprojekt havde tilbragt fem Aar hos sin Bedstefader i Amerika. Jérome modtog Underretningen om sin ældste Søns snarlige Ankomst med blandede Følelser. Han frygtede alt, hvad der i mindste Maade kunde bidrage til hans Unaade ved Hofferne i Rusland og Wiirtemberg. Hans Moder, der, som omtalt, ved hans første Besøg havde interesseret sig for sin ameri kanske Sø-nnesøn, ønskede derimod, at han skulde komme. «Jeg taler ofte om dig med min Moder,» skriver Exkongen af Westfalen til ham; «og det er efter at have raadført mig med hende, at jeg sender dig denne Indbydelse, der, som du vel143 kan tænke dig, er skrevet med min udmærkede Hustrus Vidende.» Saasnart Bo kom til Italien, meldte han sit forestaaende Besøg hos Madame Letizia Hun svarede ham øieblikkelig : «Rom, den 3Ote Septr. 1826 Min kjære Sø-n! Jeg har idag modtaget dit Brev af 24de Sep tember. Til min Glæde ser jeg af samme, at du er frisk og rask; og jeg takker dig for de gode Efterretninger, som du bringer mig fra Joseph. Din Fader er her; han reiser om nogle Dage til Sienna, hvor du vil træffe ham. Jeg raader dig til at rette dig efter hans Meninger ; de er over ensstemmende med min Maade at betragte din Stilling paa. Adjø-, min kjære Smi! Jeg omfavner dig og beder dig at tro paa min vedvarende Hen givenhed. Din meget hengivne Bedstemoder Madame.» Ogsaa denne Gang fik han den bedste Mod tagelse af alle Medlemmer af Familien, deri144 indbefattet hans Faders anden Hustru. Den unge Amerikaner tilbragte Vinteren i Jéromes Hus, uden at hans Nærværelse vakte Spor af diplomatiske Forviklinger. Han skriver til Bedste fader Paterson: »Rom 7de Januar 1827. Min kjære Bedstefader!] Tre Maaneder har jeg nu tilbragt hos min Fader, to Maaneder paa Landet og en Maaned i Rom. Han vedbliver at være meget god mod mig ; men jeg ser ikke Tegn til, at han agter at gjøre det ringeste for mig. I den Tid, jeg har været her, har jeg seet næsten hele min Familie. Min Bedstemoder har ikke forandret sig sjælelig; men hendes Legeme ser aldeles

udslidt ud. Hun har mistet sin Appe tit, er meget svag og ligger næsten altid tilsengs. Dog har hun bevaret hele sin Aandsklarhed. Hun er særdeles elskværdig mod mig; jeg er imidlertid bange for, at heller ikke hun tænker paa at gjøre noget for mig. Sandt at sige ser jeg ingen Udsigt til nogensinde at faa det mindste af min Faders Familie. Alle synes at have Lyst til at kaste Penge bort. Ingen synes at have Lyst145 til at spare med Undtagelse af min Bedstemoder. Men hvad hun lægger tilside, kan ikke være til strækkeligt til, hvad hendes Bjørn trænger. Min Fader ønsker at beholde mig hos sig. Men jeg kan ikke et Øieblik tænke paa at slåa mig ned udenfor Amerika. Jeg er altfor vant til dets Regjeringsform, dets Skikke og Sæder til at synes om de europæiske Forhold. Det vilde imidlertid være behageligt og fordelagtigt for mig at tilbringe hele dette Aar i Europa. Mama er endnu i Florenz, hvor hun er meget søgt og morer sig meget. Jérome Napoleon Bonaparte.» Familien Bonaparte satte sig atter i Be vægelse for at faa et Giftermaal istand for Ame rikaneren. De underhandlede med Fru Paterson- Bonaparte om en ægteskabelig Forbindelse med en af Elisa BacchiochFs (Napoleons ældste Søsters) Døtre. Men Moderen viste denne Gang ingen Iver og havde ingen Tillid til, at Planen skulde lykkes. At hendes første Bestræbelser var strandede, havde vakt hendes Uvilje mod, at Sønnen overhovedet skulde indgiftes i sin Faders Familie; og hun søgte at overbevise ham om, at Silhuetter.146 en Hustru og Born kun vilde blive ham til Plage og Besvær. Bo vendte tilbage til Amerika. Hans Moder begik for anden Gang den Uklogskab at lade ham reise alene. Hun op holdt sig vedblivende i Florenz, var i Selskab hele Dagen og Halvparten af Natten, blev be handlet med Udmærkelse af Diplomatiet og Adelen og var en Gang hver Uge indbuden til Hoffet. Hun og hendes tidligere Ægtefælle nærede gjensidig et lige levende Ønske om ikke at mødes. Tilfældet forte dem imidlertid sammen i de berømte Pitti-Gallerier, medens Jérome og hans anden Hustru opholdt sig i Toscana. Elisabeth stod fordybet i Beskuelsen af et Maleri, da hun hørte en bekjendt Stemme bag sig. Hun vendte sig, slog sit Slør tilside og stod der i sin endnu altid straalende Skjø-nhed. Exkongen af West falen skjalv over hele Legemet, da han efter saa mange Aars Forløb pludselig stod Ansigt til Ansigt med sin Ungdoms Kjærlighed. «Det er min Hustru fra Amerika,» hviskede han til Catharine; «kom, lad os gaa!» Fru Paterson-Bonaparte var paa Vei til at miste Forstanden af Ærgrelse, da hun to Aar147 > efter Sønnens Tilbagevenden til Amerika erfarede, at han uden at spørge hende til Raads havde forlovet sig med en amerikansk Dame, som bar det plebeiiske Navn Susanna Williams. Hun skriver i Anledning heraf i September Maaned 1829 til sin Fader: «Napoleons Brodersøn har ikke sin Lige i Amerika. Han vilde have kunnet gjøre et stor artet Parti i England, hvor man ved, hvad hans Navn er værd. Dersom han ikke var myndig, vilde jeg reise til Amerika; jeg vilde ved Lovens Magt forhindre eller annullere dette Ægteskab. Jeg for min Part har mindst tyve Gange kunnet gjøre et bedre Giftermaal end det, som man foreslaar ham; men jeg har aldrig glemt, at jeg i sin Tid havde den Ære at indgaa et Ægteskab, som har umuliggjort for mig enhver Forbindelse med et ukjendt Navn. Fattigdom, Ensomhed og Forladthed, tre Ting, som jeg hader, har været min Skjæbne til forskjellige Tider af mit Liv. Men jeg har alligevel ikke været svag; jeg er ikke stegen ned i en lav Mesalliance. Jeg kan ikke, og jeg vil ikke give mit Samtykke til, at Jérome gifter sig med en amerikansk Miss!» Elisabeth syntes ganske at have glemt, at148 v hun i sin Ungdom havde gjort det samme, som Sønnen nu vilde gjøre, ja, at hendes Handle maade egentlig havde været værre; thi Bo støt tedes i sit Valg af sin Moders Familie, medens hun havde havt hele Verden imod sig, da hun egtede Jérome Bonaparte. Hun skiftede Briller, naar hun iagttog sin egen Handlemaade, og naar hun betragtede Sønnens: Keiser Napoleon havde — saa syntes hun — vist sig uklog og som en Tyran, da han modsatte sig, at hans Broder ind gik en Forbindelse under sin Rang; hun selv troede at give Bevis baade paa Forstand og Hjerte ved at søge at frelse sin Søn fra et Ægte skab, som hun fandt upassende. I et senere Brev til sin Fader erklærede hun, at hvis dette Giftermaal fandt Sted, var det hendes Hensigt aldrig mere at gjense Baltimore. Hun sluttede saaledes: «Det er naturligt, at jeg foretrækker at for blive mellem fremmede Mennesker, naar min egen Familie bryder sig saa lidet om mig. Her be tragter man mig som en forstandig Person, der forstaar at optræde. Over hos eder betragtcr man mig som en gammel halvgal Kjærring, der ikke er god til andet end til at trække en Synaal op og ned og til at fremsige Bønner. Jeg har149 ! / i sikkert overalt i Verden været mere agtet og mere beundret end i min Familie. Fremmede kommer til mig for at søge Raad med Hensyn til deres Anliggender; og mine Slægtninge tror, at jeg ikke engang er istand til at besørge mine egne Affærer.» Den 9de November 1829 feirede den unge Bonaparte, trods Moderens Bønner og Trusler, sit Bryllup med Miss Williams, den overordentlig rige Grundeier Benjamin

Williams fra Roxbury's eneste Datter og Arving. Familien Bonaparte sendte ham varme Lyk ønskninger i Anledning af hans Giftermaal. Ex kongen af Westfalen var synlig lettet ved denne Ægteskabsbeslutning, der fjernede hans ameri kanske Søn fra Eufopa let Brev af Iste De cember 1829 heder det bl. a.: «Din Lykke, mit kjære Barn, afhænger fra nu af kun af dig selv.» Hans første Hustrus Foragt for ham blev om muligt endnu meget større, da det gik op for hende, hvor glad han var over, at deres Søn fra nu af blev lænket til Amerika. Hun følte sig grusomt fornærmet baade af ham og af sit Barn; og hun besluttede definitivt at opslaa sin Bopæl i Europa. Tiden mildnede dog ogsaa dette Såar. Miss150 Williams viste sig at være rigere, end hendes Svigermoder havde troet; og denne fandt det slut telig fornuftigst at trække den størst mulige For del ud af den Situation, som alligevel ikke kunde ændres. Hun begyndte at skrive til sin Fader i en noget mildere Tone og bad om Undskyldning for sine foregaaende Breve. Hun sagte at for klare den gamle Kjøbmand, at det med hendes Lidenskab for den store Verden og hendes Afsky for Familielivet i Sandhed faldt haardt at have et eneste Barn, der elskede Byen Baltimore høiere end noget andet Sted. Hun tilføiede: «Da jeg i en Periode af mit Liv troede, at Skjæbnen havde bestemt mig til at forblive i Baltimore, vilde jeg have dræbt mig selv, dersom jeg ikke havde været for feig dertil.» Et er sikkert: Elisabeth Paterson-Bonaparte maa have lidt meget i denne By. Nogle Ud talelser i hendes Breve lader ane, at Folk ikke havde været gode mod hende der, og at der mellem hendes Klager fandtes berettigede Klage grunde. I en Skrivelse til Faderen af Ilte No vember 1829 heder det: «Da jeg efter at være bleven forladt af min Ægtefælle for fire og tyve Aar siden vendte til bage til min Familie, var der forskjellige151 V Medlemmer inden samme, som behandlede mig paa den grusomste og mest brutale Maade. De kan ikke mene, at jeg skulde have glemt dette. Jeg har levet uden at forlange noget af min Familie. Jeg skylder den absolut intet. Og jeg havde den fuldstændige Ret til at slåa mig ned i et fremmed Land. Min Broder Edward er en af de faa blandt mine Nærmeste, som ikke fornær mede mig, og som ikke behandlede mig daarligt for fire og tyve Aar siden, dengang I alle burde have beskyttet mig. Jeg er virkelig forbauset over, at en Mand med Deres Forstand har villet dadle mig, fordi jeg forlod en Familie, hvor jeg hverken var agtet eller elsket. Jeg forundrer mig endnu mere over, at De har skrevet dette til mig, fordi det tvinger mig til at sige Dem, at jeg betragter mig som meget uretfærdigt og ilde behandlet af ad skillige Personer inden min Slægt. Min Mening er, at dette er en Sag, hvori der aldrig burde have været rippet op mellem os. jeg er fuldstændig overbevist om , at De fandt, at jeg gjorde ret, da jeg drog bort, og at De var henrykt over min Afreise. Jeg har handlet meget ædelmodigt ved ikke at fortælle Verden om den Maade, paa hvilken min Familie152 har opført sig mod mig. Jeg taler med Agtelse om eder alle; og jeg vil efterlade min Formue til mine egne. Men De kan umulig tro, at jeg er idiotisk nok til at indbilde mig, at man har været god mod mig, eller at man bekymrer sig i mindste Maade om min Lykke!» Hun vedføier i samme Skrivelse følgende Udtalelser om sin Søn og om Familien Bonaparte; «Jeg vilde, at Bo skulde spille en Rolle i Verden, og at han skulde leve mellem Stormænd. Han har hverken Ærgjerrighed eller Fremtræden; og alt det Besvær, som jeg har gjort mig for at puffe ham frem, har været spildt Umage. De har Aand nok til at se, at han mangler næsten alle Egenskaber, der sætter en Mand istand til at glimre. Jeg saa det ogsaa. Men min Kjærlighed til ham bragte mig til at kjæmpe mod min Overbevisning og mod hans prosaiske Natur. Jeg har gjennem Aar arbeidet paa at gjøre ham til en fremragende Mand og paa at indgyde ham Følelser, værdige Brodersønnen af det største Geni, der nogensinde har levet. Denne Mand har efterladt sin Familie et stort Navn. Hans Geni, hans Ærgjerrighed, hans Energi er begravet med ham ; ikke en Gnist der af er faldt paa hans Familie. Det er en elendig153 Slægt uden Aand og uden Ærgjerrighed, kun skikket til en tusm^rk, dyrisk Tilværelse: til at spise, fe-de Born og gaa i Forraadnelse. » Vi har ovenfor seet Elisabeth Paterson som den fornærmede Hustru og som den skuffede Moder. Det staar tilbage for os at betragte hende som Verdensdame og at beklage hende midt i de Triumfer og den Beundring, som hendes Skjønhed vakte. Hun havde neppe stillet sin Længsel efter Selskabslivet, før hun følte dets Tomhed. I Bre vene til den gamle Paterson fremstiller hun det, som om hun fører et henrivende Liv, som om hun fra Morgen til Aften beruser sig i de mest udsø-gte Fornodelser; og hun vogter sig for at lade undslippe en eneste Klage. Men i Breve til to - tre intime Veninder faar man se ned i Dybet af hendes Sjæl. Her er det uforanderlige Omkvæd: «Jeg kjeder mig!» Hvad enten hun er i Paris eller i det afskylige Baltimore — hun kjeder sig over alt! Hun kjeder sig midt ide Fester, hvis Dron ning hun er, midt i den Hyldest, som vises hende af Fyrster og af berømte Mænd. Under sit Op * * *154 hold i Genf,

som hun udmaler for sin Fader som henrivende, kjeder hun sig indtil Fortvivlelse ; hun børnfalder sin Veninde Lady Morgan om at sige hende et Middel til at dræbe Tiden. «De er den eneste, som forstaar mig, og som kan lære mig ar glemme Tilværelsens Kjed sommelighed,» udbryder hun. «Det er kun, naar jeg er sammen med Dem, at jeg ikke er aldeles alene. Hvad skal jeg gjøre med de lange For middage i Genf? De har saa længe gjort Nar af min Lærer i Literatur, at jeg har givet ham Af sked. I Forbigaaende bemærket, var dette meget übetænksomt af Dem, al den Stund De ikke viser mig en bedre Maade, hvorpaa jeg kan dræbe min Tid. . . . Aa, min kjære Lady Morgan! Jeg befinder mig i en slig Tilstand af Melankoli, at jeg tusinde Gange har ønsket, at jeg var d#d. Der er Dage, hvor al min Filo sofi, alt mit Mod er utilstrækkeligt til at udholde Livets übeskrivelige Kjedsomhed; og i disse for tvivlede Øieblikke har jeg ikke et menneskeligt Væsen, til hvem jeg kan beklage mig. En Per son, ligeoverfor hvem jeg neppe har forraadt Hundrededelen af, hvad jeg lider, raadede mig forleden Dag til at at blive Methodist. Hvad siger De til denne Ide ? — Jeg opdager, at ingen155 er istand til at forståa mine Følelser .... Jeg slæber Livet hen i Ligegyldighed.» Til en anden Veninde skriver hun et Par Aar efter Sønnens Giftermaal, medens hun fremdeles reiser rundt i Europa: «Jeg dør af Kjedsomhed. Og jeg kan ikke forestille mig, paa hvilken Maade man kan more et Menneske i min Alder, Jeg er traet af at læse og traet af enhver Maade, paa hvilken man kan draebe Tiden. Jeg ligger og døser for at faa Dagene til at gaa. Jeg er for gammel til at kokettere; og uden dette stimulerende Middel dør jeg af Kjedsomhed. Fyrstinde Galitzin søger at indgyde mig Mod til at udholde Arbeidet med at gjøre Toilette, idet hun siger til mig, at jeg endnu er en Skjønhed. Jeg er træt af Livet og traet af at have levet . . . Søg at skaffe mig en Gren af hvide Topaser. Det er frygtelig kjedsommeligt at blive gammel Alt er Ærgrelse og Forfængelighed ! » Fru Elisabeth havde for længe siden holdt op med at skrive til sin Familie, som hun ganske syntes at have glemt. Da modtog hendes Fader pludselig en Dag nogle korte Linier fra Paris, hvori hun uden nærmere Forklaringer meddeler156 ham, at hun kun oppebier den Tid, da hendes Husleie vil være udløben, for at indskibe sig til Amerika. William Patersons Svar er næsten hjerteligt. Men det er ogsaa den eneste hjertelige Skrivelse fra ham i hele deres Brevveksling: «Baltimore den 10de Marts 1834. Min kjære Betzy! Jeg har for nogen Tid siden modtaget dit kjære Brev af 10de Oktober, som er det eneste vi har faaet fra Dig paa adskillige Aar. Hvorfor har Du saa længe undladt at opfylde din Pligt at skrive til mig? Tiltrods for alt glæder det mig omsider at høre tale om Dig og at erfare, at Du har besluttet at vende tilbage til dit Fædre land. Tiden bringer os Ting, som vi ikke længer tror at turde regne paa. Og naar alt kommer til alt, byder Hjemmets Glæder og Familiebaandene den eneste Udsigt til Lykke, som vi har i denne Verden. Din Nærværelse her er aldeles nø-dvendig for dine Pengeforhold ; kom saa snart, som Du kan. Vi vil alle forsage paa at gjøre Livet saa beha geligt for Dig, som det er os muligt.»157 Faa Maaneder efter det fortabte Barns Til bagekorast til Fædrenehjemmet var den gamle Paterson død. Da hans Testamente blev aabnet og oplæst, havde hans Datter den Ærgrelse at høre følgende Paragraf: «Min Datter Betzy har hele Livet igjennem været ulydig. Hun har aldrig raadspurgt mig om mine Meninger og om mine Følelser. Jeg kan sige, at hun har skaffet mig mere Besvær og flere Übehageligheder, end alle mine andre Børn til sammen, og at hendes slette Opførsel har foraar saget mig en Mængde Udgifter, saa at hun i Aarenes Løb har kostet mig mangfoldige Penge. Under disse Omstændigheder vilde det hver ken være rigtigt, retfærdigt eller passende, om hun arvede ligesaa meget som mine andre Børn. Tiltrods herfor, i Betragtning af den menneske lige Naturs Skrøbelighed og i Betragtning af, at hun dog er min Datter, er det min Vilje og en Glæde for mig at forsørge hende paa følgende Maade : Jeg giver og testamenterer min Datter Betzy: 1) Huset i Sydgaden, beboet af Sko mager Duncan. 2) Husene paa Hjørnet af158 Broen ved Torvet, der er beboede af Snedker Culley og Dreier Priestly.» Endnu et Par gamle Rø-nner skjænkede han hende for Livstid, — det var alt, hvad Faderen efterlod Fru Bonaparte! Den gamle Paterson kjendte sin Datters Kjærlighed til Mynten; han havde straffet hende paa hendes mest saarlige Punkt. Hun tilgav ham det aldrig, skjønt han havde udjevnet Misforholdet ved i sit Testamente rigelig at betænke sin Dattersøn Jérome Bonaparte. Hun tilgav ham det end ikke, efterat Eiendom menes umaadelige Stigen i Baltimore næsten havde oprettet Ligevegten mellem hendes og hendes Søskendes Arvepart. Hendes Modbydelighed for Fødebyen voksede med denne nye Skuffelse, som hendes egen Fader havde beredt hende. Fra at have været forelsket i Livsnydelsen blev hun heltud Pessi mist. Den Isskorpe, som feilslagne Beregninger og Aarene havde lagt om hendes Hjerte, stiv nede til et haardt Lag. Og den Kjedsomhed, som hun følte, reducerede hende til en saadan Grad af

Sammensynken og Lede ved alt, at hun end ikke længer følte Kraft til at gjøre en An strengelse for at more sig. Hun var nu femti159 Aar gammel, og hun skulde endnu næsten femti Aar slæbe Livet hen under Følelsen af, at man ikke elskede hende, og givende tilbage med Ren ter den Ligegyldighed, som hun mødte, og som hun ikke blev træt af at beklage sig over. «De har megen Indbildningskraft,» skrev hun til sin Veninde Lady Morgan; «men al Deres Fantasi kan umulig give Dem nogen Forestilling om den Tilværelse, som vi fører her i Baltimore. — Jeg er fordø-mt til en Ensomhed, som jeg finder mindre uudholdelig end de kjedelige Selskaber, som jeg undertiden besøger. Husker De i «Corinna» Madame de Staels Beskrivelse af Livet i England og Samtalerne ved Bordet hos Lady Edgermont, hvor man udelukkende talte om Barnefødsler, Giftermaal og Dødsfald? jeg er saa træt af at høre disse tre vigtige Ting diskutere; — jeg har opgjort min Mening om dem for længe siden : Min Mening er, at det er en Ulykke at være født. I Ægteskabet har jeg gjort grufulde Erfaringer. Dette har imidlertid ikke formindsket min Rædsel for Døden. De kan da forestille Dem, hvor liden Smag jeg har for at høre Tale om disse tre sørgelige Ting, og med hvilken Glæde jeg flygter bort fra dem for at trække mig tilbage til mine egne Værelser.»160 I samme Brev siger hun med Tanken paa den Kjedsomhed, der fortærer hende: «De, Lady Morgan, er altfor lykkelig til at kunne forståa, hvad jeg lider her.» Hendes Alderdoms Fornøielse bestod, for uden i at skrabe Penge sammen, i at beskjæftige sig med sine Dragter. Hun havde en gammel Pose, hvori hun gjemte sine Myntsorter og sine Værdipapirer- og denne Pose forlod hende aldrig. Til hvilket Sted hun end gik hen, beholdt hun den bestandig hos sig, og hun hang den fast paa Ryggen af sin Stol. De Herrer, der bø-d hende Armen, var nødte til at bære hendes Pose. To Gange sø-gte hun at ryste af sig sin sjælelige Slappelse og at slippe bort fra den Spleen, som nagede hende som en Orm. 1839 reiste hun paanyt tilbage til Europa; hun vilde endnu engang opslaa sin Bopæl i Paris. Tiden, der havde været meget naadig mod hende, havde dog ikke skaanet hende ganske. En vakker Dag opdagede hun i sit Speil, at der var Poser under hendes Øine, Rynker i hendes Pande, enkelte graa Håar om hendes Tindinger. Naar hun spurgte sig, hvad hun havde opnaaet i Livet, lagde Utilfredshedens bitre Smil sig om hendes Mund. Og hun svarede sig selv, at hun161 \ var bleven gammel uden at have været lykkelig, at hendes Nydelser havde været uden Indhold, og at hendes Tilværelse var ensom og uden Sol, fordi hun var en Egoist. «Jeg er bleven gammel, jeg er bleven tyk, og jeg har mistet mine smukke Farver,» skrev hun til Lady Morgan. Hendes tidligere Venner var spredte for alle Vinde; mange var døde, andre havde glemt hende. Man beskjæftigede sig ikke mere med hende. Hun kjedede sig ien frygtelig Grad og vendte snart igjen tilbage til Baltimore. Ti Aar senere (1849) kom hun endnu en sidste Gang til Frankrige. Februarrevolutionen og Ludvig Napoleon Bonapartes Valg- til Præsi dent for den franske Republik interesserede hende paa det mest levende. Hun forudsaa det andet Keiserdømme; og hun smigrede sig med, at dette vilde vise sig gunstigere stemt ligeoverfor hendes Fordringer, end det første Keiserdømme havde været. Jérome Napoleon Bonaparte var imidlertid bleven en af Marylands mest anseede Mænd. Han havde ryddet store Skovstrækninger og der ved betydelig udvidet sine forud meget store Eiendomme. Silhuetter. 11162 Han var denne Gang ingenlunde døv for sin ærgjerrige Moders Ønsker. Tanken paa, at han muligens kunde blive Arving til Frankriges Trone, var tillokkende for den praktiske Ameri kaner. Og ved Napoleon lll's Tronbestigelse sendte han ham et Lykønskningsbrev og an meldte sit snarlige Bes#g. Hans keiserlige Fætter svarede ham meget venligt fra Tuilerierne (den 3die Februar 1853). Elisabeths Søn kom til Paris i Juni Maaned 1854. Ved sin innkomst forefandt han en Ind bydelse til Middag i St. Cloud. Da han traadte ind i Slottet, overrakte Keiseren ham en Kjen delse fra Senatets Præsident og Statsraadet, hvori det bevidnedes, at han var ægte Søn af Kong Jérome, at han ved sin Fø-dselsret var Fransk mand, og at, om han end havde tabt denne Ret, saa kunde et keiserligt Dekret tilbagegive ham samme. «Bo»s Affærer var saaledes paa bedste Vei til at blive ordnede. Det keiserlige Dekret blev udfærdiget den ste September samme Aar; og hans unge Sø-n, der havde fulgt sin Fader, blev udnævnt til Løitnant i den franske Hær. Han deltog i Krimkrigen og blev Ridder af Æres legionen.163 Elisas Efterkommere var pludselig blevne anerkjendte som legitime; Faren laa nær for, at Catharine af Wiirtembergs Børa skulde blive be tragtede som Bastarder. Kong Jérome var nu, ligesaavel som sin første Hustru, gammel og bøiet. Dronningen af Westfalen var død i Schweiz adskillige Aar til bage i Tiden. Hun havde udaandet i sin uvaer dige Ægtemands Arme, der aldrig havde været tro mod sin udmærkede Hustru; hun havde i sin Afskedsstund forsikret ham om, at hun aldrig havde elsket nogen anden end ham. Erindringen om hende, der havde fulgt ham saa trofast i Ulykken,

burde have afholdt ham fra at indgaa et tredie Ægteskab; ikke desto mindre havde den gamle Libertiner 1852 for tredie Gang ladet sig vie, denne Gang til Marquise Guistina Bartolini-Baldelli, som han kjendte fra Florenz, og med hvem han længe havde havt en intim Forbindelse. Jérome havde først med Velvilje fornyet Bekjendtskabet med sin Søn fra Amerika, hvis Ydre paa dette Tidspunkt mindede overor dentlig om Napoleon den Store. Men «Bo»'s Stedbroder, den saakaldte røde Prins, saa med skjæve Blikke paa det gode Forhold mellem164 Napoleon 111 og Elisabeth Patersons Etterkommere. Baade han og hans Fader begyndte at frygte for, at den ældste Søns Førstefødselsret kunde træde hindrende iveien for den yngre Broders mulige Adgang til Keisertronen ; Napoleon 111 var nemlig dengang barnlø-s endnu. Den elskværdige Fader, der tidligere ømt havde skrevet til «Bo»: «Jeg velsigner dig, jeg trykker dig til mit Hjerte» samt mange andre sukkersøde Ting, forandrede pludselig sin Op førsel og vilde — paavirket af sin Søn af andet Ægteskab — snart ikke længere høre Tale om sit kjære Barn. Oldingen lod sig endog henrive til at skrive et Brev til Keiser Napoleon, hvori det heder: «For et Aar siden, straks efterat det blev mig bekjendt, at Deres Majestæt havde udstedt et Dekret til Gunst for Frøken Patersons Søn og Sønnesøn, sendte jeg Dem en Skrivelse, hvori jeg forelagde for Dem, i hvilken pinlig Stilling dette har bragt mig. Deres Majestæt benytter mit Navn uden mit Samtykke. Uden at spørge mig derom, fører De Personer ind i min Familie, som aldrig har tilhørt samme. De gjør mine Børns Legitimetet165 tvivlsom i Frankriges Øine og lægger Grundstenen til en skandaløs Proces efter min Død. De an griber min Ære og Keiserens, min Broders, Ære, idet De annullerer de høgtidelige Forpligtelser, som vi indgik med Kongen af Wiirtemberg og Keiseren af Rusland som Betingelse for mit Ægte skab med Prinsesse Catharine» o. s. v. Saa hjerteløst og haardt talte Jérome om sin første Hustrus og sit eget Barn. Hansßørn af andet Ægteskab, Prins Napoleon og Prinsesse Mathilde, gik endnu videre. De ind stævnede sin Stedbroder for et keiserligt Familie raad for at forbyde ham at bære Navnet Bonaparte. Raadet erklærede imidlertid paa det bestemteste, at Fru Patersons Efterkommere var legitime, og at de havde Ret til at bære dette Navn; men det tilføiedes, at de dog ikke hørte til den keiserlige Familie, og -at de var udelukkede fra den keiser lige Arvefølge. «Bo» skrev efter dette til Napoleon 111, at han «havde besluttet sig til at gaa i Landflygtig hed med sin Søn, men afventede, at Himlen tidligere eller senere vilde vise ham Retfærdighed.» Efter sin Moders Opfordring gjorde han fire Aar senere, ved sin Faders Dø-d, en sidste166 m Anstrengelse i samme Sags Anledning. Kongen af Westfalen havde nemlig udelukket sin ældste Søn fra Arv. Han anlagde Proces. Berryer førte hans Sag og fremstillede med uhyre Vel talenhed Elisa Patersons Ulykker. «Bo» tabte alligevel og trak sig for altid tilbage til Baltimore, hvor han døde den Iste Juni 1870. Han bevå rede en stor Hengivenhed og Beundring for Napoleon III; i hans Hus fandt man overalt Buster og Malerier afden keiserlige Fætter. Hans Moder overlevede ham indtil November 1879. Før hun forlod Europa, havde hun ladet sig sy Kjoler og Hatte, som hun troede for hele sit Liv; hun vilde forebygge at komme i den afskrækkende Nødvendighed at maatte betjene sig af en Sydame i Baltimore. Ved stor Orden og Sparsommelighed bragte hun det saa vidt, at nogle af disse Dragter vårede lige til hendes Død, endskjønt hun selv følgelig ikke havde kunnet forudse, at hun skulde blive fire og nitti Aar gammel. Omgivet af sine Kufferter, der var fyldte med de gamle, falmede Filler, Rester fra hendes Glanstid, sad hun i den Fødeby, som hun hadede indtil sin sidste Stund. Melankolsk lod hun sine Kjoler passere Revue, idet hun fortake deres167 Historie : Denne Dragt havde Prinsesse Borghése foræret hende. En anden havde hun havt paa ved Hoffet i Toscana. En tredie havde hun baaret den Dag, da hun blev forestillet for Madame Letizia osv. Man saa hende ofte staa velbehagelig smilende foran et Billede, der forestillede hende midt i Glansen af hendes vidunderlige Skjønhed. Hendes Alderdom var, kort sagt, en gammel Kokettes sidste Dage. Hendes Lidenskab for at samle Penge havde tiltaget med Alderen. Hun brugte neppe 10 000 Francs hvert Aar, og hun efterlod en Formue, der gav en halv Million Francs i aarlig Rente. Der er i Sandhed lidet at sige til hendes Ros. Alligevel bør man ikke dømme denne besynderlige Kvindenatur for strengt. Straffen faldt tilbage paa hende selv, fordi hun havde troet, at Livet var en Leg, udelukkende skabt til Forfængelighed og Fornøielse. Den uhelbredelige Kjedsomhed, som var en Følge af denne hendes Ungdoms Feiltagelse, fortjener Medlidenhed. Man bør desuden have nogen Overbærenhed med hende, fordi hun aldrig havde mødt hverken Overbærenhed eller Kjærlighed hos sine Slægt ninge. Det Barn, der aldrig har følt sig elskethar meget let for at blive egenkjærligt og haardt. Det Barn, der uafladelig bliver tilrettevist og undertrykt, vil være tilbøieligt til at skrive alt paa Tyranniets eller Luners Regning. Ved sit systematiske Undertrykkelses-

System har den agtværdige William Paterson udøvet en meget daarlig Indflydelse paa Elisabeths skjønhedsstræbende og ildfulde Sjæl. Tiltrods for sine gode Hensigter bærer han sikkert endel af Ansvaret for, at hans intelligente Datter blev en Dukke.

*

Dronning Sophie.

Dronning Sophie.

Det er nu over firti Aar siden, at Prins Oscar førte sin unge Brud, Sophie af Nassau, til Norden. Formiddagen den 19de Juni 1857 holdt vor nuværende Dronning i straalende Solskinsveir og under Folkets Jubel sit høitidelige Indtog i Stockholm. Befolkningen var strømmet til for at se den nye Prinsesse. Strandbredden var overfyldt af sommerklædte, feststemte Mennesker; Liv og Forvetning herskede overalt.

Den daværende Kronprins og Krinprinsesse samt Prins August var paa Dampskib dragne de Nyformælede imøde. Mange Rigsdagsmænd og andre kjendte Personligheder var gaaede ombord paa et andet Skib for ligeledes at hoilse paa dem før Landstigningen; og flere Skibe, overfyldte af Tilskuere, var dampede ud mod Prins Oscar og hans Brud. En Afdeling af Skjærgaardsflaaden paraderede ved Kastelholmen. Krigsskibe og Batterier gav Salut, Musikkorps spillede, Hatte170 -^ svingedes i Luften; Leveraabene lerd varmt og begeistret til Velkomst for den unge Fyrstinde, da hun ved sin Ægtefaelles Arm traadte iland, straalende af Ungdom, Skjønhed og kvindelig Renhed. Hilset af vedvarende Jubelraab tog Oscar og Sophie Sæde i Gallavognen, der var for spændt med seks Heste. Veien gik til det konge lige Slot, hvor Oscar I, Dronning Josephine, Enkedronning Desideria og Prinsesse Eugenia ventede dem. Mere end ved sin Ynde erobrede vor nuværende Dronning sin nye Families Sym pati ved sin fine Takt og ved sit Hjertes God hed; og da Svigerdatteren bøiede Knæ for Kong Oscar, og da denne, allerede lidende og svag, sluttede hende i sine Arme, var intet Øie tørt. Efter en halv Times Ophold paa Slottet kjerte Fyrsteparret til sin egen Bolig — Arve prinsens Palads ved Gustav Adolfs Torv —, og atter hilsedes de paa det livligste af den for samlede Folkemængde. Dagen var lys og mild, Prinsen og Prinsessen var bevægede af Glæde; de hilste, takkede og hilste atter. I Anledning af Formælingen skjænkede de større Summer til milde Stiftelser. Adskillige Dage paa Rad fandt Fester Sted. Efter171 Gratulationskur og Middag hos Kongeparret fulgte Serenader og Selskaber hos Kronprinsen; og Deputationer fra begge de nordiske Riger indfandt sig med Lykønskninger og Gaver. Prinsessen forstod endnu kun ufuldkomment det Sprog, der lød hende imøde. Men hun forstod, at der var glad Forventning og Velkomst i alt, hvad man sagde til hende. Hun takkede paa den Smule svensk, som man havde lært hende i Tyskland; og hendes utvungne, venlige Væsen vandt allerede i disse Dage Hjerter for hende blandt Broderfolkene. Hun smilte gjennem Taa rer til den jublende Mængde, der i tætte Skarer stimlede sammen om Fyrsteparrets Bolig for at faa se et Glimt af sin nye Prinsesse. Endnu anede hun ikke, at hun skulde blive Dronning. Men hih umiddelbare Varme, der i disse Sommer dage strømrnede hende imøde, fødte Kjærlighed hos hende til de nordiske Folk, en Kjærlighed, som hun i de lange Aar, der er henrundne siden, har givet saa talrige Beviser paa. — Sophie Wilhelmine Mariane Henriette, Dron ning af Norge og Sverige, er født i det naturskjønne Biebrich den 9de Juli 1836 som yngste Datter af Hertug Wilhelm afNassau (født 1792, død 1839)172 og hans anden Hustru, Prinsesse Pauline af Wiirt temberg (født 1810, død 1856). Neppe tre Aar gammel mistede den lille Prinsesse sin Fader; og hendes Halvbroder, den nuværende Storhertug af Luxemburg, overtog Regjeringen som den sidste Hertug af Nassau. Enkehertuginden med sin Datter opslog sin Residens i Wiesbaden og vedblev som før at tilbringe Somrene i det hertugelige Slot i Biebrich. Vor Dronnings Opdragelse ledede af Frøken Hessel, men under Moderens personlige Over opsyn. I de enkelte Fag, saasom Historie og Sprog, nød hun Veiledning af fremragende Lærere; og hendes musikalske Talent udvikledes af Berømtheder som Rubinstein og Ehrlich. Vinteren 1853 —54 var den syttenaarige Prinsesse Gjæst ved det russiske Hof, — hos sin Tante Storfyrstinde Helene, som ved sin Aandfuldhed dannede et Midtpunkt for, hvad St. Petersburgs høieste Kredse dengang rum mede af politiske Personligheder samt af Viden skabsmænd og Dyrkere af de skjønne Kunster. Efter at være vendt tilbage til Tyskland led hun i 1856 det tunge Tab at miste sin

el skede Moder. Inden hun endnu havde gjen nemkjæmpet denne sin første store Sorg, tog173 » hun Bolig hos sin Svoger og Halvsøster, Fyrst Herman og Fyrstinde Marie af Wied. Den Tid, som hun tilbragte i dette Hjem, var visselig betydningsfuld for vor Dronning. Samværet med den ældre S#ser, en elskværdig og frem ragende Dame, der anonymt har udgivet adskil lige filosofiske Skrifter, berigede hendes Aand og styrkede i hm Grad et fortroligt og hjerteligt Forhold mellem de to nære Slægtninge. Indtil sin Dø-d forblev Fyrstinden af Wied en moderlig Veninde for vor Dronning. Paa Monrepos ved Neuwied var det ogsaa, at hun lærte sin vordende Ægtefælle at kjende. Prins Oscars og Prinsesse Sophies Forlovelse fandt Sted paa hendes Svogers Slot den 26de September 1856 og meddeltes officielt den 6te Oktober. Bryllupet feiredes i Biebrich den 6te Juni det følgende Aar. Store Fester foranstal tedes i den Anledning i hendes Broders lille Rige. Brudeparret hyldedes med Fakkeltog og Serenader; og Dagen efter Bryllupet havde hele Wiesbadens Befolkning illumineret sin By. Den Bde Juni afholdtes en stor Parade, og Festlig hederne afsluttedes med et glimrende Bal. Den Ilte Juni tiltraadte de Nygifte sin Reise mod Norden, og den 15 de steg de i Travemtinde174 ombord i Linieskibet «Stockholm >, som førte dem til den svenske Hovedstad. Prins Oscars unge Hustru eiede alle Betin gelser for at vinde og bevare den Kjærlighed, der bragtes hende imø-de saavel i Sverige som i Norge, da hun 3 Aar senere (1860) for fø-rste Gang kom til os. Hun var paa én Gang yndig og respektindgydende, og hun eiede et hen rivende Smil, der endnu idag gyder Solskin over Dronningens Træk. Ved Siden af de til trækkende yd r e Egenskaber var hun fuld af Godhed, alsidig dannet, i Besiddelse af en ud mærket Forstand og rigt interesseret for aande ligt Liv. Disse Gaver er i Aarenes Løb end mere blevne udviklede hos hende baade gjennem en grundig og mangesidig videre Uddannelse, gjennem Livets rige Erfaringer og — maaske ikke mindst — gjennem de legemlige Lidelsers strenge Skole. Hun har stedse været et Mø-nster paa en hengiven og trofast Hustru og paa en kjærlig og pligtopfyldende Moder, lige høit elsket af sin Ægtefælle og af sine Børn. I den Tale, som Kong Oscar henvendte til Kronprinsen, da han blev myndig, udtalte han, blandt andet, til sin Søn: «Du har havt den Lykke at eie den jø-mmeste, den mest udmerkede Moder.» Ved175 * i mangen anden Anledning har vor Konge lige ledes tilkjendt sin Gemalinde stor Indfiydelse paa deres fire Sønners Udvikling. Ved sine ædle Egenskaber har hun ud#vet en varig Indvirken paa sine Børn. I de yngre Aar fulgte hun dem med uafladelig og indsigtsfuld Ømhed; og hun vaagede personlig over de forskjellige Grene af deres Uddannelse. Var der Sygdom blandt dem, overlod hun dem aldrig til Læger og Tjenerskab alene, men pleiede dem selv Dag og Nat. Ved sit af Naturen lyse Sind forstod hun desforuden, saavel i Livets Solskins som Uveirsdage, at sprede Munterhed og Glæde i de Unges Kreds. Før Tronbestigelsen havde pinefulde Timer oftere tvunget Prinsesse Sophie til at trække sig tilbage fra Verden. Atter og atter havde hun søgt at styrke sine Kræfter, dels ved Landophold i Norge og Sverige, dels ved at tilbringe en Vinter i Nizza samt flere Somre i Ems. Da Oscar og Sophie besteg Norges og Sveriges Troner, og da Kongeparret det følgende Aar — den 18de Juli 1873 — kronedes i Trondhjems Domkirke, forudsaa Almenheden dog endnu ingen lunde, at mange af de paafølgende Aar for vor Dronning skulde blive Aar i oprivende Kamp176 for at tøile legemlige Lidelser. Endnu var hun forholdsvis ung, endnu straalede hun i Ynde og Skjønhed. Hendes Helbred forværredes imid lertid. Aar efter Aar maatte hun reise udenlands for at pleie sin Sundhed, dels til Amsterdam, hvor hun gjentagne Gange har ligget under Lægebehandling, dels til den engelske Sø-kyst. Helst og oftest har hun dog sø-gt til Norges rene og styrkende Fjeldluft. Hun er ikke blot den af de senere Aarhundreders norske Dronninger, der har opholdt sig mest i vort Land, men, næst efter Kong Oscar, er hun det Medlem af vor nuværende Kongeslægt, der har tilbragt den længste Tid i Norge. Som Prinsesse kom hun allerede til os paa lange Besøg. Sammen med sin Gemal og sine to Børn tilbragte hun — eksempelvis — Høsten 1860 i Norge. Hun be sø-gte Asyler, Hospitaler og velgjørende Stiftel ser, men deltog samtidig med Liv og Lyst i Hovedstadens Selskabelighed. Hun dansede paa et Hofbal, viste sig i Cirkus, gjorde Selskaber og besøgte flere kjendte Kristiania-Personligheder, bl. a. Konsul Thomas Heftye (paa Sarabraaten), Ritmester Thorvald Meyer og daværende Stats raad Petersen. Det vilde føre for langt at om tale de Besøg, som hun senere som Prinsesse177 i» har gjort hos os; her vil jeg kun nævne, at hun ogsaa tilbragte Sommeren 1869 i vor Midte sammen med sin Ægtefælle og alle sine Sønner. Som Dronning har hun trods sin Sygelighed, næsten altid fulgt Kongen til Kristiania. Hendes kjæreste Ophold er i Norges skjønne Natur. En Sommer har hun boet paa Orkerød, flere Somre har hun boet paa Bygdø Kongsgaard; Sommeren 1888 tilbragte hun i Nærheden af Kongsvinger og Sommeren 1889 i Nordre Land. Fordi hun hos os

har fundet Bedring og Styrke, fø-ler hun sig dobbelt varmt knyttet til norsk Natur og til det norske Folk, hvis bedste Egen skaber hun har lært at skatte. I Begyndelsen af 1887 tog Dronningens Sygdom en meget alvorlig Vending. Lægerne ansaa en Operation for uundgaaelig; og efter hendes Majestæts eget Ønske blev det besluttet, at den skulde finde Sted paa Stockholms Slot den ste April. Ydmyg Gudsfrygt styrkede hende i hendes Prøvelse. Hendes Nærmestes Kjærlig hed og Almenhedens Sympathi og Deltagelse mødte hende rig og trøstefuld i den tunge Tid. I Norge og Sverige havde man neppe faaet Vis hed for, at hendes Liv svævede i Fare, før der fra begge Lande fremkom utallige Tegn paa den Silhuetter. 12178 Høiagtelse og Hengivenhed, som Korsdrager inden paa Tronen havde vundet. Adresser med Ønsker for Operationens heldige Udgang sendtes til Kongehuset fra de forskjelligste Egne, og med største Spænding afventede man Lægernes Be retninger. Et Udtryk for Stemningen giver C. D. af Wirséns smukke Digt: «Forboner», hvori det heder: «Hon, som tånkt på många sjuka och sokt lindra deras strider, — en barmhertighetens syster, fast i purpur klådd — hon lider! Stilla bon, som bildar brygga mellan vår och himlens strand Bed, att hennes lif må råddas åt det gamla Nordanland.» Den farefulde Operation forløb gunstig. Nogle Uger senere havde Dronningen for en Del overvundet dens Følger, og siden er hendes Sundhedstilstand gradvis bleven noget bedre. Med rastløs Energi havde hun allerede som Hertuginde og i de første Aar paa Tronen vir ket inden Velgjørenhedens forskjellige Grene. Medens hendes Helbred svækkedes, var hendes179 Iver for at lindre andres Lidelser ikke bleven mindre stor. Hvad hun har udrettet for de Fattige og Syge, er saa meget, at det ei fyldest gjørende kan skildres paa korte Blade. Hendes Billede som Foregangskvinde paa flere Felter, men især som de Syges Ven, vilde alene en Malers Pensel fuldtud kunne skjænke. Her kan jeg kun i flygtig skisserede Linjer antyde nogle Hovedtræk af hendes Virksomhed: Sin varmeste Deltagelse har hun ofret de Spørgsmaal, der vedrører Sygepleien. Hendes egne Lidelser har lært hende, hvad de andre Syge maatte lide, og hun har følt Trang til at møde dem i sterk og varm Sympati. Paa dette Omraade er navnlig hendes klare Blik for Livets Krav traadt for Dagen; paa dette Felt er hendes praktiske Sans bleven stillet paa sin største Prøve, og her har hendes Ihærdighed vundet sine bedste Seire. Særdeles virksom Del har Dronningen gjennem Aarrækker taget i Be styrelsen af Kronprinsesse Louises Hjem for syge Børn. Hun har levende interesseret sig for Foreningen «Det røde Kors's» Fremgang i Norge og Sverige og for «Samaritan-Foreningen» i Kristiania, der, ligesom de forannævnte For eninger, staar under hendes Beskyttelse. Ved180 hendes Initiativ og Understøttelse er Kystsana toriet for skrofulø-se Børn bleven oprettet ved Fredriksværn. Da Norges nordligste Landsdele 1882 hjemsøgtes af frygtelige Storme, var det Dronning Sophie, som udkastede Tanken paa den store Slotsbazar. Endvidere fortjener det at erindres, at hun virksomt har iremhjulpet Kristiania Børnehjem og Eugenias Stiftelse, at det er hende, som har stiftet Kristiania Bibel og Blomstermission, hvis Virksomhed hun støtter ved et aarligt Bidrag, samt at hun aarlig betaler for en Diakonisse i den indre Mission. Mindre bekjendt, men ikke mindre fortjenstfuldt er det, at Hendes Majestæt i al Stilhed og uden at gjøre Fordring paa Tak eller Anerkjendelse er traadt hjaelpende og støttende til hos mange enkelte, hvor hun har hørt Tale om Trang eller Nød. Et Formaal for hendes Virksomhed har det desuden været at lade uddanne dygtige Syge pleiersker. Under Aar, fulde af tunge legemlige Lidelser, var det, at Tanken herpaa modnedes i hendes Sind. 1883 var hendes Plan saa vidt fremskreden, at der paa hendes Bekostning i Stockholm oprettedes et Hjem, hvor unge Kvin der praktisk og theoretisk kunde uddannes til at blive fuldtudduelige Sygepleiersker. Det indviedes181 •> » hu&itidelig Nytaarsdag 1884. Samtidig med, at denne Anstalt dannede et nyt og vigtigt Led i de nordiske Rigers Institutioner til Sygepleiens Fremme, aabnede den et rigt Virkefelt for ugifte Kvinder af den dannede Klasse, som her har fundet nyttigt Arbeide og personlig Selvstæn dighed. Det viste sig snart, at den første, leiede Bolig var for liden. Høsten 1889 overflyttedes Hjemmet og det dertil knyttede Hospital til sin egen, lyse, rummelige og velindrettede Bygning. Det saakaldte «Sophiehjem» betragtes som en Mønsteranstalt, og det vil sikkert ogsaa i Frem tiden være det forbeholdt at virke til Vel signelse. Om Dronning Sophie kan det med Sandhed siges, at hun, trods sine Sygdomme har «virket, medens det endnu er Dag». I alle Livets For hold har hun vist sig som en god og ædel, som en sterk og varmhjertet Kvinde. For mange Aar siden sang en norsk Digter til hende: «Derfor takker dig det norske Folk med enkle Ord, som os det bedst sig sømmer, derfor er Leveraabet Hjertets Tolk, og derfor Folket dig imøde strømmer.Ja, hvad i Tro du planted, sikkert bær' Velsignelse; thi «Gud han ataat er». Derfor til Ham vi vore Bønner hæve: Dronning Sophie, maa hun længe leve!»

Ogsaa idag kan vi af fuldt Hjerte ønske, at vor helhjertede og trods sin Sygdom saa daadskraftige Dronning endnu mange Aar vil staa ved Kongens Side, til Oscars Lykke og til Broderfolkenes Vel.

*